

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVI

ЖОВТЕНЬ-ЛИСТОПАД – 1995 – OCTOBER-NOVEMBER

No. 547-548

NOWI DNI

Засновник і редактор 1950–1969 П. К. Волнишак

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Азіатською – \$60.00

diasporiana.org.ua

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemours Rd.
London, W3 6NZ England

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгога

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Олекса Гай-Головко — ПОЕТ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ	1
Володимир Коломієць — ЗОЛОТОСИНЬ — вибірка поезії	1
Абрам Кацнельсон — З НОВИХ ПОЕЗІЙ	2
Ганна Чернінь — ПОСМЕРТНИЙ ВІРШ	3
Олег Драч — ЛЬКО, або, ІСТОРІЇ РОЗКАЗАНІ ВУЇКОМ АРТУРОМ ..	4
Наталка Поклад — НАРОДЖУЄТЬСЯ СВІТЛО	7
Дмитро Нитченко — ЖИТТЯ І ТВОРЧИСТЬ М. РИЛЬСЬКОГО	10
О. Кузьмович — СПОГЛЯДАЮЧИ У "СІНЮ ДАЛЕЧИНЬ"	13
Юрій Шкрумеляк — ЛИСТИ З ПЕЧОРІ	14
Ірина Сизоненко — ПОРТРЕТ, НАМАЛЬОВАННИЙ ДІІСНІСТЮ	17
Павло Пундій — ПУЛЮІВСЬКІ СВЯТКУВАННЯ... ..	19
ВІСТАВКА "СКАРБІВ УКРАЇНИ"	20
Галина Клід — ВШАНУВАННЯ ПЕТРА ЯЦИКА... ..	21
Марія Свеніцька — МЕЛАНІЯ БОРДУН — ІСТОРИК	
і ВІХОВАТЕЛЬ МОЛОДІ	24
О. Кононенко — ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ МОМЕНТИ... ..	27
Любиця Бабота — УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІЙ	
ДОСЛІДЧО-ДОКУМЕНТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР	30
Мар'ян Дальний — СКІЛЬКИ ПРАВДИ В "ГІРКІЙ ПРАВДІ"	
В. ПОЛІЩУКА?	31
Олександр Лобашук — ЧОГО ХОЧУТЬ УКРАЇНСЬКІ	
ОФІЦЕРІ-ПАТРІОТИ	33
Юхим Краснопітан — ДІВЧИНА У СОЛОМ'ЯНОМУ БРІЛІ	34
Юрій Мошинський — БРИТАНСЬКЕ МІСТЕЦТВО	36
Олексій Коновал — ВОКАЛЬНІ ТВОРИ Г. КІТАСТОГО	
ВНІІДУТЬ В УКРАЇНІ	37
Ольга Травкіна — ЦАРСЬКІ ВОРОТА З БОРИСОГЛІБСЬКОГО	
СОБОРУ	38
Райса Циган — ОСТАННІЙ ОПЛОТ АВТОКЕФАЛІЇ В ПОЛТАВІ	41
Володимир Рожко — СЛУЖИТИМУТЬ БОГУ І УКРАЇНІ	44
Володимир Жила — ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСКОНАЛЕ ФОРМОЮ	
І ЗМІСТОМ	45
В. Е. — НОВІ КНИГИ УКРАЇНИ	47
Олександр Жарівський, Микола Соколенко і інші	
— ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	48

На першій стор. обкладинки: *Святіший Патріярх КИЇВСЬКИЙ і всієї УКРАЇНИ ВОЛОДИМИР*. Відповідна стаття про бл. п. Патріярха УПЦ, мабуть, вийде до наступного числа журналу.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

ПОЕТ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

Володимир Коломієць один з найталановитіших і найвидатніших поетів сучасної України у своїх високо-мистецьких поетичних творах в окупаційні часи був носієм козацької вольності, рідної милозвучної мови, багатющої української культури, а разом — прагнень України, хоч не раз це загрожувало йому небезпесою.

Коли Україна стала вільною й задзвеніло в ній розкуте слово, то, неконтрольований поет чужою владою, відчинив навстіж своє серце й обдарував своїх читачів у "Золотосині" полум'яними поетичними творами, наснаженими великою і глибокою любов'ю, пошаною і патріотизмом до своєї нації, до чого наш народ так прагне і чого йому сьогодні так треба.

Володимир Коломієць народився 1935 року в учительській родині. Закінчив історично-філологічний факультет Київського університету. Він є автором 15 збірок поезій. Крім того він уділяв багато уваги перекладам з інших мов, а також критичним статтям. У 1992 році його нагороджено державною шевченківською премією за великі поетичні досягнення в поетичній творчості. В сучасну пору він завідує відділом поезії у видавництві "Український письменник".

Олекса Гай-Головка

Володимир КОЛОМІЄЦЬ

ЗОЛОТОСИНЬ

Ячить земля, горять стожари,
пливуть собори в чорну тінь.
Тавром покути і покари —
золотосинь, золотосинь...

О долі лютої удари —
безвинні жергви поколінь.
І волю понесли на марах —
золотосинь, золотосинь...

Та ні! зі сліз і грізних марень,
з тяжкої крові, із болінь
знов усміхнулася крізь хмари
золотосинь... Золотосинь!

Була любов — із хмелем сватань.
Забув і зрадив? — не карай...
Та як забув і рідну матір —
юді вже край... Тоді вже край.

Переболять з кохань провини —
і ти пробачиш сю печаль...

Та як він зрадив Україні —
не пробачай... Не пробачай.

УЗВІЗ

Шум ярмарковий — од верхів'я вниз,
Плющить, ряхтить Андріївський узвіз.

А тут же думно йшов Сковорода,
й Тарасова між гір лунка хода,
і Леся прозирала хвиль міраж...
Чи ваш цей Київ?

І Дніпро — чи ваш?

Малюють хутко — профіль чи карниз...
Ані жаги в ескізах, ані сліз.

А тут Мурашко малював ту путь,
як несли кошового в незабудь.
І Васильківський пестив свій пейзаж...
Не ваш цей Київ,

і Поділ — не ваш.

Реприза осені — лунає вокаліз.
А спів не в небо лине — до валіз.

Бо ж Лисенко гримів тут — гімн кував,
і Леонтович небу щедрував,
і сотні кобзарів — луна за кряж...
Ох, ваш цей Київ,
і узвіз цей — ваш.

Сюди приходить публіка без віз...
В надщербі фриз — Андріївський узвіз.

Зібрали лірників — співучу голигту,
зібрали кобзарів з поводириями...
та й повезли "на з'їзд" (із Харкова в Москву)
позвітувати буцімто — піснями.

Ой доле наша! ти лягла в рову...
В тридцять четвертім році — там твій камінь
Важкий твій камінь придавив скривавлену траву...
Всіх розстріляли там! — з поводириями...

КРЕДО ЗЕРОВА (і моє)

Щоб дух витав, мов орел,
щоб дужче грали вільні світанки —
припадаймо
— до краси цілющої,
— до джерел,
— до невичерпальної, немертвої
Антики.

І відкритися тайні! —
розкажуть давні герої й грації,
що Україна —
не бідніша від Греції

— мігами,
— співами,
— у золотій і синій своїй
праглибині.

Абрам КАЦНЕЛЬСОН

3 НОВИХ ПОЕЗІЙ

Пам'яті Юрія Стефаніка

СКОЛИХНУЛАСЬ ВОДА...

1.

Чи не надто дні прямолінійні, —
не враховується кривизна
ні жаги взаєморозуміння,
ні інтуїтивних знань...

А добра колосся... Зір питає: де?
Із туману промінь: де та нива?
Шлях людей — блукання між ідей
в муках та сумнівах.

Подробився на багато сфер
світ — глибин тайни...
Радіусом людськості тепер
як їх об'єдає — в єдине?

З підсвідомих сил найдужча — чесність.
О нова свідомість — крізь кору...
В світлі планетарної причетності,
розуміє, слугуй добру.

2.

Сколихнулась вода стояча —
і настала інша година.
Ось пригика, небораче, —
наші голови вже в свинах...

Усолоти — не досить? — від мови...
Йй недобсвіт! — гасила навала.
Ми ж були — промінням зимовим...
Та крізь нас — весна визрівала.

По цеківській раз навскіс,
на Печерські гори,
йшов я... мимрив щось під ніс, —
певно, із фольклору:

— Ой, гяжкі настали дні
для України-неньки —
колись були Потебні,
гепер Потебеньки.

Там — Івани Богуни,
ну, а тут — Івашки...
Від такої дивини
Україні — важко.

Колись були козак
над покірне бидло.
Колись дбали про віки...
Тут же — лиш про їдло,
власне їдло, залюбки
дбають, га ще й підлю!

Сороковий рік. Ірпінський ранок.
У духм'янім лузі між отав
красень молодий Юрко Стефанік
тут мені Антонича читав.

Згодом в рідний він поїхав Русів.
Смерчем увірвалася війна,
розігнала по планеті друзів,
розвела братів навек вона.

З тугою лишав своє обійстя.
Є у цім якийсь містичний зміст:
книга батькова "Кленове листя",
і Канади теж кленовий лист.

З океану вітерець повіяв.
Проминуло вже аж стільки літ,
не забув мене він — і у Київ
із Канади надіслав привіт.

А почув про смерть його — й в зажурі
в Ірпені стояв я між отав...
Красень молодий Стефанік Юрій
тут мені Антонича читав.

Україно, мене ти проси:
я ж не з примхи просивсь нарочитої.
З рідних місць прибувають листи.
От сиджу я і їх перечитую.

Це одне з найсвятіших чуттів —
почуття нерозривної спільності,
і як є кому ласку та біль нести
навіть в стислих рядочках листів.

І ще більше я ствердився в істині,
що не знає поезія відстані.
Хоч яка віддаляє нас даль —
радість та ж і та ж сама печаль.

Гістьми вже наповнилась хага вся —
прийшли на святковий обід.
Давайте радіти, всміхатися,
забудьмо про смутки всіх бід.

У вазі он сонячність цитрусів
(вони за вікном тут росли).
Узяв би я їх та і витрусив
на київські наші столи...

Хоч гамору сповнена хага вся,
а справжнього свята нема.
Чи ж душу примусиш всміхатися,
якщо не всміхнулась сама?

Як у спеку нам хочеться спіжності,
так у старості хочеться ніжності:
навіть вдень, а не тільки вночі
подрімають на твоєму плечі,
приголубитись доторком вій,
милу руку зігріти в своїй...

Несподівано, це число журналу ми були змушені
видати як подвійне, за жовтень–листопад. У нього не
змогли ввійти навіть деякі матеріали, приобіцяні в по-
передньому числі. За це просимо вибачення у читачів.
Все ж таки, зважте, що сторінки журналу ростуть, як
наші роки. А це вимагає додаткової праці і коштів! ■

*Яр Славутич та Абрам Кацнельсон (ліворуч)
обмінюються книжками на творчому вечорі
Яра Славутича в Києві (листопад 1993 р.).*

Як у спеку нам хочеться сніжності,
так у старості хочеться ніжності.

Дивлюся, як високі хвилі
вдаряють плескотом валів.
Так і душа, буває, виляє
у слові і любові, і гніві.

Тримайся на хвилі ти високий
і не прогай щасливу мить,
бо як почне вгортати спокій,
то піна кволю набіжить...

Поезіє, я завжди був з тобою.
Від юних віршів — прямо в пекло бою.
Із бою — загартованим — в пісні.
Даєш ти віху і снагу мені.
Із думкою єднаєш почуття.
Не з кращих я, та, може, і не з гірших.
У віршах славлю совісне життя
й живу отак, як написав у віршах.

Спровадив пісню я — душі гінця.
І от іще один кінчився день.
Хоч стало більше на одну з пісень,
та менш на день вже до мого кінця...
І соромно за слабкодуху мить.
А, може, у рядках я й буду жить?

Якби ви знали, скільки муки
мені цей сумнів завдає:
чи будуть з книг моїх онуки
читать колись життя моє?
Чарівна мова українська,

живи, красуйся серед мов!
Мені ти — наче материнська,
ввійшла в мою навіки кров...
Чи ж буде знать тебе мій правнук?

*Життя прожив, та я іще живу.
Поль Елюар*

Життя прожив, та я іще живу.
Іще живу, іще топчу траву
(на жаль, поліського нема тут рясту).
Прокинувшись, кажу світанку: "Драстуй!"
І радію, що сьогодні знов прокинувся,
що буду стрінутий привітно кимось...
Життя прожив. Та я іще живу...

Лос-Анджелес, 1995 р.

Ганна ЧЕРІНЬ

ПОСМЕРТНИЙ ВІРШ

Пишу його тепер, бо потім буде ніяк,
Бо в небутті відсутній телефон,
І, всупереч легендам травестійок,
Не повернув нікого Ахерон...

Нема тут ні пера, ані машинки...
Комп'ютер? Тільки спалах блискавиць.
Залишилися думки, слова і вчинки
У лабіринті книжкових полиць.

Я ж думала, що попаду до пекла
За гостроту пера і язика,
Та видно, що не досить я запекла,
Щоб кара впала на мене така...

І якось то взяли мене до раю
(Не в браму, фірткою вповзла),
І я на те зовсім не нарікаю,
Не маю в серці ні краплини зла,

Бо спереду місця, як по рефлексу,
Пообсідали пресвяті баби
Й діди, що навіть відреклись від сексу
І замість м'яса їли лиш гриби.

І ось сиджу я на пухнастій хмарі,
Найм'якшій від усіх земних перин...
Малює сонце райдужний розарій
Вологим пензлем дощових краплин —

І признаюсь: в раю мені так нудно!
Знов день новий — і що ж мені робить?
Молитися й співати привселюдно —
Чого ж просити, як кругом блакить —

Ні голоду, ні клопотів, ні болю,
Але й ні радощів, ні щастя, ні змагань!
Колись ми мріяли про кращу райську долю —
А тут немає місця для зідхань...

Пригадую вогні життя земного,
І щастя, і бажання, і жалі...
Невже вам захотілося НІЧОГО?!!
Ні! Мучтесь і любіться на землі!

9 жовтня 1993 р.

ІЛЬКО, або, ІСТОРІЇ РОЗКАЗАНІ ВУЙКОМ АРТУРОМ

Старі дерев'яні сходи скрипіли під ногами, коли хто ними йшов. Будь-то старий, чи малий, навіть кіт і той вигравав на сходинках, як на клавішах свою мелодію. Старі дерев'яні сходи вели від сіней аж на другий поверх, де були кухня і покій, а тому вся циркуляція сім'ї вуйка Артура головним чином відбувалася саме цими старими сходами. Вони були досить сгрімкі, вигнуті вправо. Свої перші гулі мої брати, — діти вуйка, — набивали саме тут та і я не раз рахував ці сходи задницею ще коли малим мене привозили до вуйка Артура в гості. Сходи ці дуже любили. Їх завжди ретельно мили шуруючи дріткою щіткою, від чого дошки мали рельєф з прожилками деревини, виглядали ще старішими, а перед святами їх "запускали" жовтою фарбою-гуашшю, через це завжди пахли свіжістю на весь дім, сяяли чистотою і наче молоділи, а з ними і вся хата і вся родина.

Давно я не був у вуйка Артека, — як називає його вся моя велика бориславська родина. Час лине наче річка з гір і сліди його частіше помічаєш на старших людях... У м'якому фотелі роботи старих ще польських майстрів, я сидів біля тих самих "вічних" сходів і слухав, як вони грають під тяжкими вуйковими кроками і час наче розчинявся у моїй свідомості і я знову відлітав у дитинство, таке бурхливе, сонячне, коли я рахував задничиною ці сходинки, вчував голоси дорослих, які сварили когось з моїх братів і плач сестри у якої щось ті бахурі відобрали, гавкіт пса Азура...

— Олю, я тобі зараз щось покажу — збудив мене зі сну дитинства вуйків голос під акомпанемент скрипу сходів. — Тебе, Олю, то мусить зацікавити. — Вуйко завжди мене так називав: Ольо, або Олько, бо мав сина теж Олька. Вуйкові сірі очі під сивими густими бровами блиснули хитро і він подав мені старий, ще польський журнал. Я розгорнув його і побачив фотографії двадцятих років на яких були зображені то вулиці Борислава, то якісь пані і пані, якісь агрегати, качалки що нафту помпують, а перед ними гурт людей, очевидно інженери, бо вбрані по-панськи. Он і робітник на знімці, як і належить бути йому, брудний і зашмальцьований. Поки я перелищував журнал вуйко добряче набив файку, чиркнув сірничкою, що на мить освітила вогнем його лице і заходився розкурювати. Густі клуби махри піднялися високо під стелю і химерно переливалися під абажуром тьмяної жарівки.

— Дай, я ти покажу — мугикнув не випускаючи з рота файки вуйко.

— О, туво, подиви. Видиш?

На знімці було зображено цирковий намет над яким дугою було написано "ЗБІГНЄВ КАНЄВСКІ" і ще кілька з різними росписами плакатів та афіш. Під ними якісь панки і пані, простий люд. Фотограф підпалив свій магній перед початком циркової вистави і цей спалах очевидно налякав якогось пана, він шарпнувся і тому його голова в капелюсі розмита.

— Ану подивися Олю тут. Бачиш? Ану прочитай що там написано, — і вуйко пальцем показав на тій самій фотографії одну з рекламних афіш.

Фотографія була якісна, як і все в ті часи і я без клопоту прочитав: "Чемпіон Європи, наймоцніший чоловік Польські, — славни Єжи Касіньські завальчи з кожним хто спробує...", далі голова якогось панка затулила текст. Я звів на вуйка очі.

— Ну? — кажу, — прочитав...

— Ну, то я тобі вповім одну історію, яка була тоді у нас, коли той цирк був тут в Бориславі... Вуйко пригладив свої сиві вуса, завжди акуратно підбриті з боків і підстрижені так, що вони стріхою нависали над гарно окресленими пухкими устами. Далі пахнув файчиною раз, другий, третій і з першим його словом я поринув у той час, коли відбувалася оця історія:

На світі час від часу і тепер народжуються сили, але таких як Ілько, певно не скоро зродить земля.

Їх було три сини у тата з мамою, ніхто не знає яке життя мали ті люди, але скоріше воно не дуже різнилося від життя решти бориславських родин, які не знали, що то значить достаток. Ілько був наймолодший серед трьох. Кожного Бог наділив силою, що її вистачило б і на десятьох. Тяжке життя і доля по своєму провадили братів по землі: старший захворів і помер у розквіті сил, середнього спалила горілка і певно так Бог зробив, що всю їхню силу вложив у найменшого Ілька.

Це був не дуже високий хлоп, але широкої кості. Весь час мовчазний, похмурий на вид, хоч мав лагідне серце і запевне нікому не міг кривди зробити. Принаймні таким залишився у пам'яті людей. А люди любили його бо був не лінивий до роботи, хоч дехто мав його за дивака і насміхався з нього. Вповідали, що раз чи два рази на рік Ілько йшов до лісу хапав руками молодого бука і виривав його з корінням з землі і далі валив ним, як булавою все довкола. То, кажуть, він так свою образу розганяв чи що, але може і брешуть люди...

Ілько робив коло ями з якої нафту добували. Крутив корбу піднімаючи величезний ківш з нафтою нагору. Над ямою було збудовано щось на зразок, як то є на студні, величезна така ковбиця, а з

двох боків корби. Одну корбу крутив Ілько, а другу шестеро бойків. Оповідають, що бувало — Ілько чи то йому щось здається, чи для жарту візьме і пустить свою корбу, то та балія повна нафти, тяжка—а, як по—о—тягне вниз, а ті хлопи годі втримати, та як закрутить та ковбиця корбами, як нині хіба що літак, то не дай боже комусь попасти під них — не знаю що би то було. Отож хлопи завжди крутять свою корбу, та все на Ілька поглядають, чи часом не вистрелить такого жаргу.

Оповідають, що якомусь сусід Ільків захтів вкрасти рейку з колії (а до Борислава в той час ходила вузькоколія, бочки з нафтою до Дрогобича по ній возили), але сам не мав сили не те, що принести, а й підняти. Ото ж він попросив Ілька, аби той приніс. Ілько, добра душа—похмурий твар, пішов удосвіта і приніс рейку та й кинув до сусідського двора, а сам пішов до "корби". Нема, приїжджає фірою жандарм чи поліціант який, знаходить у сусіда ту рейку і — біда. Сусід віднекується, що то не він, а Ілько. Послали по Ілька. Приходить. Питає його той у мундурі, як він міг сам—один вкрасти цілу рейку (а рейка, то тягар, — метрів зо п'ять одна) і чи то він справді вкрав? Ілько відповідає, що так—і—так, сусід просив аби приніс, бо сам він негоден, а більше кликати людей нема як, ну, то значиться самому довелося йти і принести. Жандарм не йме віри. Далі каже, що

коли Ілько так запевняє, що то він сам, а не хто інший, чи інші—то най покаже, як він то зробив... Ілько здохнув капелюх з голови, підійшов до рейки, підняв за край одною рукою, другою рукою підложив капелюх на плече, рейку поклав на капелюх, а і так посунув плечем вперед підносячи рейку, поки та не лягла серединою ваги своєї йому на плечі. Далі питає: "Чи тре ту рейку нести назад?" У жандарма очі, як цибулі, люди, що довкола поназбігалися оніміли, — стало тихо як у церкві...

Жандарм, кажуть втік на фіру і вїо!, певно сі настрашив, а рейку, казав, най Ілько лишить собі. Ха—ха—ха—ха!!! — вуйко Артек постукав файкою до попільнички, вишпортав сірником попіл і паладував нову порцію тютюну, чирк, пахк—пахк, дим, і...

Ото всі в Бориславі знали, того Ілька. Якщо навіть не виділи, то знали, що є такий у нас потужний хлоп.

Тепер, приїжджає до Борислава цирк. Але то було: різні звірі акробати, оті клоуни, і разом з ними той Кацінський чи як?

— Касінський, — поправляю.

— А так, Касінський. Ну, то слухай: Директор чи то власник того цирку довідується, що є такий—то і такий—то сильний хлоп і через людей намовляє, аби той, ну... Ілько, власне ж то про нього йдеться, — взявся до "вальки" з тим його силачем Касінським.

SO-USE CREDIT UNION STUDENT SERVICE

Our unique STUDENT SERVICE* no-fee banking package provides Ukrainian post-secondary students with worry-free financial assistance, including:

- \$100 in So-Use Credit Union shares**
- Daily interest, No-charge chequing account**
- So-Use automated banking Membercard with Interac and Direct Payment access**
- \$500 Line of Credit**
- So-Use Mastercard**
- So-Use Voice - Bank by phone**
- Scholarships**

Call our Member Service Officers for details of the SO-USE STUDENT SERVICE*

*Some conditions apply.

SO-USE CREDIT UNION BRANCHES

<p>TORONTO</p> <p>OSHAWA</p> <p>MISSISSAUGA</p> <p>SO-USE VOICE</p>	<p>2265 BLOOR ST. W.</p> <p>31 BLOOR ST. E.</p> <p>26 EGLINTON AVE.</p>	<p>(416) 763-5575</p> <p>(905) 432-2161</p> <p>(905) 568-9890</p> <p>(416) 760-9940</p>
---	--	---

Ілько не хоче, його просять, вмовляють — не хоче. Але видно, що тому директору дуже кортіло, аби ті двоє позмагалися, бо не знаю вже як, але такої вдалося йому намовити Ілька.

Значиться взяли тоді Ілька, постригли, погодили йому твар, випрали його добре, бо певно і не купався ще як хрестили його, вбрали в чисте. Іде Ілько на ту боротьбу. Призначили час, людей багато, білети продають, черги страшні, а ну хто кого, чи наш хлоп, чи той Касінський?

Зачалося. А той поляк, намастився якимсь тлушом і став слизким як слимак. Ілько не знав, що він там міг знати, казали аби він як зможе положив того поляка плечима до землі і все, вся наука. Ну, словом, поляк його хапне і крутить ним, а Ілько не може, — вислизає холера, псякрєв той Касінський! Так хапалися довгий час. Люди кричать, свистять, поляк сі злостить, директор нервує, кусає губи, курить сигару. А ті два, як ті бики. Та ніяк Ілько не може того насмарованого злапати! Ой! Як він сі розлостив, та як вловив нарешті того за шию та за ноги, та як підняв до гори, як дитину, та й ГЕПП!., тим до землі і... по всьому!

Що тоді там робилося: Люди, як зварювали, одні кричать, другі свищать, директор як стіна білий. Де там він і не сподівався, що той бойко дасть попід "фе" його чемпіону.

Ілько дає руку поляку, той встає і так Ілька по плечі поплескує, що ніби "молодець". А Ілько до него: "Ти не плескай, бо як я ті плесну то сі все...!"

Вуйко засміявся широко розкривши рота і я побачив його залізні кутні зуби:

— Ото власне на тій знімці видиш, сфотографований той цирк, Олю, ха-ха-ха.

Ще раз засміявся Вуйко і пахкнув файкою.

— Далі, значиться, коли таке сі стало, директор, вмовляє нашого Ілька аби той йшов до нього за контрактом служити. "Нині" — каже, — "ти чемпіон! Нащо тобі корбу крутити, їдь зо мною, — будеш мати гроші добрі, дівок файних, шампанське!" Словом він його вмовляє.

Шиють Ількові аліганський костюм, пальто купують, капелюх на голову такий круглий, як ото пан той що на знімці має, паличка в руках... Ну чисто тобі пан!

Поїхав цирк, а з ним і наш Ілько. Пішло життя далі сіре, робоче. Вже проходить місяць, другий, пів року... Де там наш Ілько? Ніхто не знає.

Якось на весну (а то всьо що до того, діялося, восени) нема — Ілько з'явився. Іде по Бориславі пан-паном. Іде додому перебирається і стає знову таким самим, яким був. Кажуть, що об'їздив цілу Польщу. У Львові був, у Відні був, Кракові, словом побачив кавалок світу.

Питають його люди: "Ілька, чого ти вернувся, зле тобі хіба там було?"

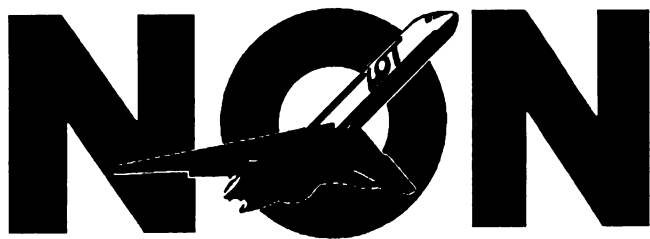
А він: "Мені Бог силу дав не для того, аби я людей смішив."

Вуйко підняв брови зробивши міну лицем — "Отак-то", — глибоко зідхнув і почав вибивати файку.

— Видиш, Олю, які люди жили у нас колись... Вуйко Артур помовчав, далі взяв у руки журнал, поглянув ще раз на знімку, на той цирк, на той час...

— Видиш, Олю, які герої в нас є, а їх ніхто не знає. Він, той Ілько і помер як герой... Вже пізніше, після того як вернувся, коли скінчилися гроші і мусів іти до роботи, а роботи не було. Не так як тепер, що по всіх газетах пишуть—"требуються.." не, тоді було тяжко. Пішов наш Ілько камінь бити в такий "кар'єр" по-теперішньому, і сталося так, що великий кавалок скали, — камінь такий великий, вели-и-икий тріс і почав ніби зараз падати. Ілько побачив і скоро підскочив та плечі підставив, та й підпирає, а сам кричить: "Люди! Люди! Втікайте!!!", аби рятувалися, бо там крім нього багато людей було те каміння. Люди скоро хто куди, а камениско паде, та й на Ілька...

Вуйко пішов на гору рипаючи сходами, а я дивився на попіл в попельничці і думав... — яке то життя є. Згориш, як той попіл і що по собі залишиш?... ■

LOT

ЛОТ
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреаль — Варшава. Відліт
з Мірабеля кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Львова, Києва і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

ST P

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монреалі: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES
LOT
2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

НАРОДЖУЄТЬСЯ СВІТЛО

"Спасибі Руху за розруху!", "Геть комунак — душителей свободи!" — в цій системі координат живемо сьогодні і в цій системі координат формується молоде покоління, що має пройти межу між тисячоліттями і з'єднати в один єдиний потік дві епохи: ту, що ми проминули й поруйнували, і ту, в яку стрімко рвонули і так сумно зараз зітхаємо, стрівшись із нею і не приймаючи її такою.

Найщасливіші роки — роки лету до свободи, роки вирування й пошуку. Визволившись із клітки, ми торжествуюче роззиралися навколо й жадібно вдихнули настояне на гірких травах незнання повітря. Ми — вірили в зірку, що її передали нам попередні покоління, що її оспівали серед мук і принижень наші далекі й близькі апостоли в страшних імперських тюрмах. Та зірка зветься — Незалежна держава.

Ми ніколи не почувалися єдиним народом. І сьогодні ми затято чубимось, відстоюючи кожен свій колір, забуваючи, що є пріоритет із пріоритетів серед усіх цінностей цього розтерзаного й такого ще недосконалого світу — земля, де наша правічна таїна, де програма на майбутнє, де голоси наших прапращурів, де гарантія виживання наших дітей, онуків і правнуків. Земля — держава.

Старий січовий стрілець, що поклав життя за Україну і нині згасає, так і не діждавшись не те що слави й подяки, а простого визнання, сказав мені зболено: "Хіба справді аж так уже важливо — монархія чи республіка? Погляньмо на світ — є ж по-різному. Аби тільки була Україна. Аби нація мала прихисток серед бур та вирів епохи."

Стільки плачів кругом. Одні плачуть, що нема ковбаси, інші — що бракує простору для ініціативи, деякі — що ніяк не досягнемо "спасеного" європейського рівня культури... І кожен будує свою Україну. Є й рецепти порятунку, більш чи менш універсальні: змінити символіку, обрати нового президента, негайно реконструювати ментальність і таке інше. А де, в яких школах і коли навчимося мислити категорією своєї держави, яку нарешті маємо, хоч і таку недосконалу? Де ті наші ієрархи й патріярхи, що могли б сказати, як свого часу сказав митрополит Миколай князям, котрі рвалися до міжусобиці з приводу осліплення князя Василька Волинського: "Коли почнете воювати один з одним, то поганці візьмуть землю Руську, що її придбали батьки наші; вони з великим трудом і хоробрістю піклувалися про Руську землю та інші землі приєднували, а ви хочете губити землю Руську."

Так, імперія не закладала патріотичного почуття в душі поколінь, а навпаки, руйнувала — пам'ять, культуру, традиції, що зв'язували народ в одне єдине. Вона в своєму пекельному котлі змішувала й деформувала, нівелювала й очорнювала, бо ідолом було середнє арифметичне, безголове й бездумне, безрідне перекотиполе: "советський человек", носій партійних догм і старанно завуальованої агресивності.

"Не там шукаєте вину — ватців своїх трагедій, зокрема й голодомору, — чути все відрізніші голоси. — Ви краще вчитуйтеся в прізвища..."

Талановитих режисерів ніколи не видно, це правда. Є режисери й того, що твориться нині. Та нація, пройшовши такий пекельний шлях і все-таки виживши, повинна і, вірю, може знайти в собі сили протистояти чорній лавині, що впала на неї. Людський промисел зайшов у протиріччя з Божим. Поставлено питання про виживання не тільки українства, а й людства взагалі. Виживання фізичного і духовно-морального.

Уже знаємо про незаперечний зв'язок природи й етносу. Вже ставимо питання про те, наскільки етнічні особи, що формувалися поза рідною землею (хоч коли виникла держава Ізраїль, мільйони євреїв по всьому світу сказали: ми є, хоч і народжені поза рідним простором). Вже маємо свою формулу надії: ВІДРОДЖЕННЯ ЧЕРЕЗ УКРАЇНОЗНАВСТВО Й ВИЖИВАННЯ ЧЕРЕЗ КУЛЬТУРУ. Вже усвідомили, що живемо в полікультурному просторі й без толерантності в ставленні до інших і водночас без твердості в обстоюванні власних інтересів, не зможемо далі бути на цій планеті, такий благодатний і такий гармонійний з погляду Ж. Кусто. Вже доросли до усвідомлення й абсолютно спокійно сприймаємо факт безсмертя душі, а звідси — непроминущої відповідальності за все, що вчинили, — як народ, так і окрема особа; кару понесемо чи ми самі, чи наші нащадки, проте все одно понесемо.

Не буду забирати хліб в інших, але все ж наважусь твердити, що історична дорога українства — це іспит на щось. Так, занадто багато крові і сліз, аби від них не зігнулась душа й не спитала знецінено: "Чому саме на мою долю — стільки гіркоти?", "Кого люблю — того випробовую", — мовлено нам. І не в плачах та покорі наше відпрацювання карми, а в усвідомленні й утвердженні.

"Нам треба вчитися в євреїв триматися купи, допомагати один одному, бути гнучкими й напористими", — сказав мені на одній із поетичних зустрічей юнак. Згодна. І, може, саме для цього висновку й дані ті випробування.

Мислити нацією. Мислити державою. В полікультурному світовому просторі. Це — азбука сьогодення, яку маємо засвоїти всі до одного: і депутати, і шахтарі, й хлібороби...

"Блискавка Чорнобиля вдарила в генний код нації", — сказав після трагічної події Іван Драч. І це страшна правда.

Та є ще одна правда, до якої доходимо, роззираючись довкола, відкривши спецхрані й заборонені тоталітарною системою твори: ніщо й ніхто так не шкодить нації, як фальшиві пророки. Одні з них свідомо

йдуть на облуду, інші просто не витримують іспиту на порядність.

Діалектичний матеріалізм глибоко увійшов у нашу кров і плоть. Хоч патетично кричали й кричать братове про високі матерії, спокуса мати все сьогодні, зараз, а не колись, і таки мати, — надто велика. І, ставлячи народів в приклад жертвності Стуса, велич душі Симоненка, благородство Симиренків та непідкупність Шевченка, самі застаються таки при кориті — своєму ідолі, і плачуть та сивіють, коли їх від нього відторгують, і йдуть на малі й великі, відомі й невідомі компроміси, аби таки уривати й споживати. "Як мені вже обридли ці жебраки!" — гордовито тлумачила своєму співрозмовникові вчорашня депутатка-демократка, в закордонних круїзах поповнивши власні скрині і вже, очевидно, встигнувши забути, що сьогоднішні жебраки вчора ж таки підняли її на своїх долонях, аби захищала їхні права, аби була над ними, але й з ними, і в радості, і в біді. Те, що прощається відкритому ворогові, не прощається другові-зраднику, — може, саме через цю істину шлях до чеснот?

Продажні й забудькуваті, недалекоглядні й амбітні... Як ми спочатку ловили кожне їхнє слово, як тісно обступали колом — підтримати, оборонити; як довірялися всьому, що мовилося! Ні, нарікати немає чого, — винні насамперед ми самі, бо не маємо мудрости й мужності питати їх за все. І йдеться не про зайвий карбованець, якого нам бракує для прожиття, — йдеться про втрату віри у тих, що клянуться й беруться вести, а тоді знецінюють, ганьблять ідеал, підриваючи те глибинне, що тримало нас у борні впродовж віків: почуття побратимства, відданість ідеї. Як мовив поет: "Коли міняли маски вчителі..."

Жертвність, чесність — це про інших. У нас же: "Я не маю хати — виберіть мене в депутати."

І я не знаю, яка блискавка страшніша з погляду вічності — чорнобильська чи таки оця. І, може, за селянською логікою, справді не треба нікого ні про що питати, а хай роззираються й бачать, що вони — голі королі без тих, хто ще вчора підняв їх над собою. Наїдаються, поплачуться перед Європою, що знову народ, сліпий і примітивний, не хоче розуміти своїх "праведників", і, може, щось таки збагнуть?

"Він ловить мудрих їхніми хитрощами", — рече Євангеліє.

Пан вчорашній депутат буде єднати наш розсіяний рід, а його пані буде ділити між достойними дармово ганчір'я, — о, як це схоже на вчорашній день, який ми з таким запалом заперечили. Дійові особи начебто інші, а наука — та сама більшовицька, тільки під рідною синьожовтою короговою.

Та придуть нові люди. Молоді, чисті, не отруєні алкоголем пристосуванства і духовної корозії. З палким чуттям рідної землі та її зболеного народу. Бо в цього народу є призначення, і вони віддадуть йому своє серце. Українське серце. Чуймо його, вітаймо його — в цьому хаосі воно вже росте. Президентська промова в Будапешті при підписанні меморандуму про ядерну безпеку України — свідчення того. Вчить сербська приказка: "Сербська мова не зробить тебе сербом, якщо в тебе серце не сербське."

Час віри й зневіри. Час парадоксів і дефіциту порядності. Час повільного опритомнення після імперського дурману. І — виживання.

Студент-філолог, що ледь зводить кінці з кінцями на мізерну стипендію, та вперто борсається, перекладаючи з російської на українську медичні тексти, питає мене: "Ну кому й нащо це роблю? Адже ще рік-два — й українська стане непотрібною." — "Господь з тобою, дитино! Як можна таке думати?" — кажу йому злякано, і терпну, й німію, бо відчуваю якимось десятим чуттям, що рожеві окуляри нашого оптимізму тріскають. А вони, молоді, йдуть без тих окулярів, і дійсність б'є пекучим струменем по їхніх очах.

Брудний, вічно забитий людом поїзд із ледь блимаючим у вагонах світлом — майже реальний доторк до атмосфери тюремних камер недалекого минулого. Поїзд у село до мами. Політикам і не снились дискусії, які там щоразу розгоряються. Але політики бояться туди потикатись. Бо питання ставляться руба. І, відповідаючи, треба дивитися в очі народів, а не в папірці на трибуні. У поета після того поїзда поетичні образи набувають чорних тонів, стають гострими й неприємними. А тікати нема куди. Райські сади отруєні, бегонна квартира-конура явно не схожа на просторий кабінет класика, в заморські ідилії не поїдемо, бо не кличуть,

37 ЛІМ ІСНУВАННЯ
SIPCO (416) **232-2262**
OIL LTD. Доставка Оливи
Повна 24 годинна обслу́га печей

SIPCO (416) **233-4820**
ENERGIES LTD.
Незалежний Представник **LENNOX**
Уповноважений Представник **CONSUMERS GAS**

83 SIX POINT ROAD TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK
OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ З УКРАЇНИ
ТА З ІНШИХ КРАЇН
ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАМОВЛЕННЯ
ГУРТОВІ ЦІНИ
ТЕЛЕФОНУЙТЕ ТА ЗАХОДЬТЕ
232-1250
83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO
ВІДДІЛ SIPCO OIL

та й аби кликали — самі не хочемо, тож мамина хата — єдиний прихисток, де ще шукаємо гармонії і розуміння, де минуле і майбутнє сходяться при іконі та чекають від нас ревних молитов. Це б піти поспіватися, але де знайти священика, в якого під рясою — істинно віруюче серце?

А політологи тим часом підсувають нам нібито мету всіх наших змагань і сподівань, "національну за формою і загальноцивілізовану за змістом" політичну систему (дивись "Краткій курс історії ВКП(б)": "національна за формою і соціалістична за змістом" (читай — російська за змістом). І перелякано махають руками на саме поняття "національна ідея". Це тоді, коли по телебаченню йде фільм про єврейський народ у світі, і творці того фільму відверто пояснюють: тільки сionістська ідея сприяла об'єднанню всього єврейського народу. А в державі Ізраїль інститут громадянства — складова частина національного почуття, етап входження в націю. І так по всьому білому світові, в кожній національній державі. А ми все не можемо до цього дорости, ми все позираємо на чужі криниці й труїмося їхньою водою. Бо не для нас вона. Бо чужі там джерела. Й наша рідна Україна все більше й більше стає неукраїнською. Це видно вже навіть серед білого дня. І бити б у дзвони, скликати віче — та дзвони ж пластмасові, підмінені опівночі. Ревно клявся попередній міністр культури, шанована людина, що все гаразд, що тільки деструктивні елементи сіють паніку. І так хотілося йому вірити, вірити, вірити...

Стоїть на порозі нашого дому новий ідол — долляр. У всій своїй всемогутності й підступності. А ми бідні й голі. І яка там держава, яка ідея, коли треба вижити, коли стільки хочеться, коли спокусливо манить широкий світ. І київські вчителі, нарешті об'єднавшись для страйку, — це ж тільки подумати, який подвиг для вчительства, завжди покірного й консервативного, — не про те криком кричать, що за рік шестеро дітей померло в класах (!) на уроках (!!!) (чому не сучасний геноцид?), хоч ми проголошуємо рік родини і дбаємо про дітей, тобто декларуємо, що дбаємо, — а кричить вчительство таки про малу зарплату і програє в двобої. Бо побачило сьогоднішню біду, а не побачило біди завтрашньої, глобальної.

Коли вироблялась ідеологія молоді американської держави, наріжним каменем її стало гасло: "Люби Америку або забирайся геть!" Різко, безкомпромісно. Але гідно. І кожен мусив обрати й визначитись.

А в нас усе навиворіт. Ми сорочку свою скидаємо і з хати тікаємо — заходьте, просимо, гості дорогі! Господаруйте! А ми вам під порогом затанцюємо гопака й проспіваетьмо веснянку. Ось тільки слова вивчимо, бо трохи якось забулися при вчорашніх господарях. Мова? Кажете, українська? Та вже якось порозуміємося. Можна й не по-українському, можна по-чужому, ми приловчимось суржилом. Це якщо їхати в європейські держави, то треба знати їхні мови, бо без такого знання громадянства не отримаєте повик. А в Україні все можна. Ми ж добрі. Це хтось там відроджує іврит, роблячи її диво з мови літургійної мовою державною, і всі, хто збирається жити на землі цієї дер-

жави, зобов'язаний знати і знає цю мову. А ми поступливі й терплячі — аж до ганьби...

Та народжується світло. Воно йде з космічних висот і ось-ось торкне дзвін, і, ще сьогодні пластмасовий, той дзвін узавтра оживе — голосно, заклично. Бо це вік пробудження. Бо це вік любові й утвердження. Через любов почуємо одне одного. І перебудемо. Хаос промине. Він не хоче світла, але світло сильніше. Протягнімо до нього на нашому вишитому рушникові пахучу хлібину — і привітаймо його, бо ми його діти. І запросимо в свою господу. І повірмо своєму мученикові-пропові, що ціною життя довів праведність мовленого: в своїй хаті — своя правда, і сила, і воля. Космос чекає цього від нас. І світ чекає.

Наталка ПОКЛАД народилася 1951 року в селі Маньківці на Вінниччині. Закінчила філологічний факультет Київського держуніверситету. Працювала у видавництві "Веселка", в журналі "Київ". Нині — науковий співробітник Інституту українознавства Київського університету імені Тараса Шевченка. Автор збірок поезій "Акценти", "День сповіді", "Обереги надії".

Передруковано її "Народжується світло" з журналу "Київ" за червень ц. р.

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

ІНЖ. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

- Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу. ● Виконує всі фази планування, будови і перевірки більших індустріальних проєктів.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ
WEST ARKA
BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІ
і син **АНДРІЙ** — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими vzорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"WEST ARKA"
2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

Дмитро НИТЧЕНКО

ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

(До століття з дня народження 1895–1995)

Недавно минуло 100 років з дня народження одного з найвидатніших поетів, перекладачів, діячів української культури нашої доби — Максима Рильського. До його універсального таланту й діяльності може в якійсь мірі наближається хіба Гнат Хоткевич, який був і письменником, і перекладачем, і драматургом, і бандуристом, і лектором.

Тож незабутній Максим Рильський лишив по собі понад 100 окремих збірок поезій та розвідок про діячів культури. По його смерті в його архівах виявлено понад дві тисячі назов першодруків. Його твори виходили 112 разів українською мовою, 53 рази російською та багато разів у перекладах іншими мовами. За його редакцією вийшло з друку 400 різних видань, а про нього зібрано понад 500 праць та розвідок.

Максим Рильський перекладач з кількох мов, великий знавець театрального мистецтва, автор багатьох літературознавчих розвідок, передмов, а також палкий оборонець української мови й культури. Всього, що він зробив для України, тяжко перелічити, дарма, що у своєму житті він зазнав і сталінського терору та бойкоту, і радянської в'язниці, злигоднів і приневолений був віддавати данину обставинам — писати не те, що йому хотілося, хоч іще в 1921 році він казав:

*...А я б хотів у тиші над вудками
Своє життя непроданим донести.*

Але його мрії розтоптала підрадянська дійсність, не даючи іншого вибору. Така доля спіткала багатьох творців літератури того часу. Тож перед Рильським стояло питання руба: або піти на смерть шляхами своїх спільників-неоклясиків, як Микола Зеров та Павло Филипович, яких було розстріляно на Соловках, а М. Драй-Хмару знищено на Колимі, або писати й на ви-могу уряду та партії пропагандивні твори.

Народився Максим Рильський 19-го березня 1895 року. Його батько Тадей, як подає в своїй розвідці літературознавець Юрій Лавріненко, був сином багатого польського пана Розеслава Рильського і княжни Трубецької. Один з його предків у XVII-му столітті був київським міським писарем. Молодий Тадей, батько Максима, почув з уст свого діда й записав таке оповідання про те, що він був учнем Василіяньської школи під час взяття Умані гайдамаками 1768 року. Прив'язаний для розстрілу до стовпа, 14-літній хлопець почав співати "Пречиста діво, мати руського краю"... Здивований гайдамацький отаман, почувши це, помилював не тільки малого шляхтича, а й усю групу засуджених на смерть євреїв і поляків. Тадей записав і опублікував це дідове оповідання в журналі "Київська Старина".

Згодом, як пише Лавріненко, сталася "прекрасна авантюра", яка повернула круто життєвий шлях Тадея Рильського і його друзів. Голова київської громади польських студентів університету св. Володимира Тадей Рильський разом з відомим діячем Володимиром Антоновичем та групою інших польських студентів-аристократів публічно заявили, що вони не поляки, а українці. І що їхній обов'язок перестати бути паразитами на тілі народу, вивчити досконало мову, культуру й історію України та віддати все своє життя нації, серед якої живуть. Польські шляхетські кола, що були паннами Правобережної України, прокляли відступників, назвавши їх "хлопоманами".

А за офіційними відомостями батько Максима Рильського був поміщиком, відомим етнографом, культурним діячем, а мати — селянкою. Батько ще у 1860 році відмовився від дворянства, створив у себе в будинку школу для народу й сам у ній учителював. Помер він у 1902 році, а семирічний Максим залишився жити у батькового друга, видатного композитора, батька української музики — Миколи Лисенка. Писав вірші ще з дитинства, а друкуватися почав у "Літературно-науковому віснику".

Цікаво, що перша його збірка віршів вийшла з друку, коли йому було ще тільки 15 років. Це, здається, в історії української літератури тих часів наймолодший автор власної збірки. Пригадаймо, що Леся Українка випустила свою першу книжку, коли їй було 21 рік. Іван Котляревський — коли мав 28 років, Іван Франко — 20 років, Тарас Шевченко — 26, Іван Нечуй-Левицький — 27 років.

Освіту Максим Рильський здобув у Київському університеті. Деякий час учителював по сільських школах, а пізніше — в середніх і вищих навчальних закладах Києва.

Говорячи про творчість взагалі, варто підкреслити, що чимало інших поетів, вийшовши на літературну арену і спершу голосно блиснули своїми першими віршами або першою книжкою, пізніше починали занепадати, поволи замовкали або переходили на прозу. Не так сталося з Рильським. Починаючи від першої збірки поезій, що мала назву "На білих островах" (1910 р.) і яку всі літературні кола зустріли прихильно, хоч дехто й називав її "дитячою збіркою", Рильський протягом усього свого життя у творчості йшов усе вгору та вгору. До 1926 року він видав уже 6 збірок. При чому цікаво, що в 1918 році, коли Україна була самостійною державою, хоч і тривала війна, він випустив 2 збірки — "Під осінніми зорями" і "На узліссі".

Уже в 1911 році Рильський писав як зрілий поет:

*На білу гречку впали роси,
Веселі бджоли одгули,
Замовкло поле стоголосе
В обіймах золотої мли.*

По виході дальших збірок поезій всі побачили, що в особі Максима Рильського українська література має неперевершеного лірика, з яким може змагатися хіба один Олександр Олесь із сучасників. Уже в 1918 році Рильський друкує досконалі поезії, в його рядках бринять перші почуття кохання, б'ється пульс молодості й вабить кожного своїми ніжними рядками:

*Яблука доспіли, яблука червоні!
Ми з тобою йдемо стежкою в саду.
Ти мене, кохана, проведи до поля,
Я піду — і, може, більше не прийду.
Вже й любов доспіла під промінням теплим
І її зірвали радісні уста, —
А тепер у серці щось тремтить і грає,
Як тремтить на сонці гілка золота.
Гей, поля жовтіють і синіє небо,
Плугатар у полі ледве маячить...
Поцілуй востаннє, обніми востаннє,
Вміє розставатись той, хто вмів любити.*
1918 р.

Максим Рильський — один з п'ятірного грона неоклясиків, чудовий знавець найтонших нюансів української мови, який написав тисячі ліричних рядків, який переклав з інших мов понад 250 тисяч рядків поезій, знав таємниці людської душі і вмів їх вимовити в ясних прозорих рядках, що відразу залишаються в пам'яті. Ось одна з його перлин ліризму:

*На мосту, над темною водою
Ти йшла. Летів і танув сніг,
Кволі верби віяли весною,
Вітер грав у свій пустинний ріг.
Очі сяли, як свічки гарячі,
Груди несли нелюдську жагу,
А сліди були такі дитячі
На брудному, сірому снігу.
Вибивалась бідна волосинка,
Бідна хустка плакала в імлі, —
І здавалось: розтає сніжинка,
Розтає сніжинка на землі.*
(1925 р.)

В такому маленькому творі Рильський так мальовничо показав і погоду, і обставини, і постать молоденької дівчини, що лишала дитячі сліди на снігу, хоч у її серці пломеніли кохання й переживання.

Максим Рильський, як і його друзі-неоклясики, добре знали латинську, грецьку, французьку, німецьку та польську мови, прекрасно орієнтувалися в літературі, історії і житті Заходу, більше брали тем з античного чи західноєвропейського життя для своєї творчості. Але такі поезії зазнавали нищівного обстрілу з боку радянських критиків. На ту критику вони рідко відгукувались, але спілльник Рильського Микола Зеров якось відповів рядками у сонеті "Суниці":

*О так би тут упасти край дороги,
Примкнувши вії, і хоча б на мить
Від псів гавкучих солодко спочить,
Од нищих душ, підступства і тривоги.*

Та в творчості Максима Рильського бачимо не тільки захоплення красою природи чи античними темами, багато з його поезій пройняті глибоким філософським змістом, красою людської душі тощо. В одній з таких чудових поезій про жіночу красу він писав:

*...Це те, що сниться нам, розбуджуючи зо сну,
Що радість нам дає і разом туго млосьну!...
...Краса! Збагнуть її — це сонце погасить!
Схилимо голови, стулим уста суворо,
І наймудріший там хай никне і мовчить,
Де подив, як огонь, розкрилюється вгору,
Де крізь метелицю одна єдина мить
Горить розкритому, засліпленому зору,
Де раниць блискавка серця своїм мечем,
Де сльози радості мішаються з плачем!...*

Так вільніше він міг писати до 1929–1930-их років, а потім над Україною нависла хмара організованого Москвою голоду, репресій, масових арештів, відбувся сфальшований процес СВУ. Заборонили видавати аполітичний "Універсальний журнал", зліквідували літературну організацію ВАПЛІТЕ, де були найталановитіші письменники, закрили й літергазети ПРОЛІТФРОНТ та журнал, що виходив під цією ж назвою. А в 1931 році заарештували першого з неоклясиків Максима Рильського.

Він пробув у в'язниці шість місяців. Розповідають, що слідчий порадив йому написати текст для "Пісні про Сталіна". Він це зробив і його випустили. А ту пісню, покладену на музику, передавали тоді по кілька разів на день "Із-за гір, із-за високих сизокрил орел летить"...

Та надходили ще гірші часи. Першого грудня 1934 р. радіо повідомило, про вбивство Кірова, першого секретаря компартії Ленінградської області. Це, певно, було підготовлено самим Сталіним, для якого Кіров був чималим конкурентом щодо слави, бо тієї ж ночі в будинку "Слово" в Харкові, де жили письменники, заарештували Остапа Вишню, Григорія Епіка, Олександра Слісаренка, Валер'яна Підмогильного, Валер'яна Поліщука, Володимира Гжицького, Олександра Досвітнього, М. Вороного і ін. Це було зроблено за вказівками з Москви. Виїзна сесія військової колегії Верховного суду СРСР з Москви під головуванням В. Ульянова розглянула в Києві справи 37-ми підсудних, переважно письменників, обвинувативши їх в організації терористичних актів проти працівників радянської влади. З них 28 осіб відразу були засуджені до смертної кари.

Всі ті закиди письменникам сфальшовані, вигадані включно з тим, що в них були знайдені револьвери і гранати та що більшість їх прибула до СРСР з Польщі та Румунії. Так Москва використала вбивство Кірова для знищення кращих письменників України, хоч Кірова забив з пістоля не українець, а росіянин, член партії Леонід Ніколаєв.

Та матеріальний стан Рильського не покращав, хоч він і написав оду про Сталіна. Він жив у злиднях.

Одного дня у 1933 році він прислав до В-ва "Література і мистецтво" до Харкова телеграму: "Голодую, вишліть гроші." Йому належали гроші за твори, але грошей не вислали. Директором В-ва тоді був Михайло Тардов. Тоді Рильський приїхав сам до Харкова, та грошей не дістав. Він був змарнілий, а його одяг пошарпаний, старий. Тоді він зайшов до драматурга Миколи Куліша, щоб позичити грошей на поїзд до Києва. Коли син Куліша Володимир запитав батька, хто це заходив, він відповів: "Цей чоловік дуже бідую, але це найкращий наш поет Максим Рильський..."

Тільки по виході з друку збірки поезій Рильського "Знак терезів" ставлення до нього трохи змінилося, але тоді всі побачили, що він почав служити частково й неправді: у збірці вперше було поміщено чимало і суто пропагандивних віршів. У 1933 році вийшла велика поема "Марина", де було менше неправди і яку, між іншим, автор подарував авторові цих рядків. З того часу майже щороку виходили його нові книжки, де частково була й данина обставинам.

Розповідали, що десь у 1934 році Рильський знову був на списку до ліквідації, коли першим секретарем партії в Україні був Каганович, але щось сталося, що він уцілів.

Треба підкреслити, що поруч данини обставинам, Максим Рильський друкував і талановиті поезії та праці з історії літератури, мистецтва.

У час наступу русифікації він опублікував два вірші на тему нашої мови, де читаємо:

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде.*

(1956 р.)

В другому вірші були рядки:

*...Цареві блазні і кати,
Раби на розум і на вдачу,
В ярмо хотіли запрягти
Її, як дух степів, гарячу,
І осліпити, й повести
На чорні торжища незрячу...*

Цей твір у великій мірі торкався тодішньої дійсності. А нашу мову з волі Москви довели до того, що й сьогодні йдуть "горжища" в обороні мови перед наступом русифікаторів та своїх перевертнів в Україні. Мабуть ніхто з українських письменників не віддав стільки серця, уваги нашій мові, як Максим Рильський. У 1942 році він пише поему "Жага", де читаємо про мову:

*Тебе від ніжного світанку
Аж по останні смертні дні —
Не як дитя, не як коханку
І навіть не як матір — ні
Тебе пошу я в грудях темних
І в невсипущому мозку,
Мою з найкращих дум наземних
Жагу й любов мою палку...*

і закінчує цю поему рядками, які й сьогодні можуть бути актуальними і повчальними навіть і для наших асиміляторів в Австралії:

*І вірю, нене, до загину,
Що зійде промінь у долину,
Неначе шабля золота, —
І в заповідану годину
В прозору тишу голубину
Ти зійдеш, рідна, із хреста.*

Ці рядки говорять самі за себе. У них вкладено душу, любов до справжньої України. Цей твір подибуємо лише в одній збірці з 1965 року. Його окупанти намагалися забути так, як і не згадували протягом десятиліть вірш Сосюри "Любіть Україну".

Максим Рильський також великий знавець всіх поетичних форм і в його великому доробку, що ско-рочено вклався в 20 томів творів, бачимо і невеликі ліричні поезії, і філософські міркування, і поеми, і віршовані повісті, і дитячі вірші, і поезії, присвячені видатним діячам літератури і мистецтва, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Марія Заньковецька, Панас Саксаганський, Леся Українка, білоруський письменник Янка Купала, бандурист Остап Вересай, Микола Садовський, М. Кропивницький, Адам Міцкевич. Але його книжку розвідок про наших видатних творців театру, щоб менше мала впливу, видали тільки 1500 примірників для 60 тисяч книгозбірень України.

Окреме місце в творчості Рильського займають численні переклади з інших мов. Своєю працею він проклав дружні мости між Україною і Францією, Польщею, Сербією. З польської мови переклав відомий класичний твір А. Міцкевича "Пан Тадеуш", за що дістав від Польщі медалі й нагороди. З французької переклав Мольєра "Мізантропи" та Вольтєра "Орлеанську діву", а також антологію французької поезії, з сербської — епічні пісні, переклав "Слово о полку Ігоревім", кілька поем Пушкіна; разом з П. Карманським — "Божественну комедію" Данте. Досить сказати, що твори Рильського між 1944 і 1964 рр. друкувалися в Польщі в перекладах польською мовою в 76-ти часописах і журналах. Видали в Польщі і "Вибрані твори" М. Рильського, куди увійшло 138 поезій.

У 1943 році Рильський стає членом Академії наук України, очолює Інститут фолкльору та етнографії. За його редакцією вийшло багато видань про українську старовину, про наші пісні і думи, про наших кобзарів, він автор багатьох передмов.

Крім цього, слід згадати, що Максим Рильський навіть у жорстокі сталінські часи виступав в обороні арештованих письменників. Завдяки йому, реабілітовано низку розстріляних письменників або тих, що загинули на засланні, як Микола Вороний, Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара та померлий на еміграції Олександр Олесь.

Підсумовуючи, можна сказати, що М. Рильський хоч і змушений був надрукувати чимало пропагандивних творів, але те сміття історія відкине, як непотріб, а його величезний скарб надзвичайної талановитої творчості залишиться навіки у скарбниці нашої літератури й культури. ■

"СПОГЛЯДАЮЧИ у СИНЮ ДАЛЕЧІНЬ..."

(Ювілейна конференція НТШ
у 100-річчя М. Рильського)

Нью-Йорк (О. Кузьмович — скорочено із "Свободи"). — Тут у приміщеннях НТШ відбулася 29-го квітня ювілейна конференція у століття Максима Рильського з багатою та цікавою програмою.

У штерг виповненій залі конференцію відкрив коротким словом голова НТШ проф. Леонід Рудницький, який представив прелегентів, зокрема підкреслюючи участь у конференції лавреата літературної премії ім. М. Рильського, заслуженого діяча мистецтв України, поета Абрама Кацнельсона, що був учнем М. Рильського, а відтак одним із його улюблених поетів, який прибув на це свято із далекого Лос Анджелесу...

Перший з українських літературознавців, що вивів М. Рильського в англомовний світ був проф. Юрій Луцький. Все це однак дуже мало і тому М. Рильський стоїть на жаль, позаду і П. Тичини і І. Драча, Л. Костенко чи І. Калинича, коли йдеться про перекази його поезій.

Завершенням програми був виступ А. Кацнельсона, який поділився з присутніми своїми безпосередніми спогадами про поета у незвичайно гарній формі, вказуючи у тих особистих споминах на М. Рильського як на людину високої культури, що завжди умів поєднати природу та поезію, віддаючи цій першій багато місця у своїй творчості. Вказуючи на вплив, що його М. Рильський мав на молодих поетів, а вже зокрема на нього як поета, А. Кацнельсон розповідав щиро про свої емоційні переживання у зустрічах із М. Рильським, про заохоту до своєї творчості, яку діставав від поета, і про зустрічі з іншими сучасниками, що збиралися довкола М. Рильського. На закінчення своєї виїмкової не так доповіді, як розповіді, яка захопила усіх присутніх своєю безпосередністю, А. Кацнельсон прочитав декілька своїх поезій, присвячених М. Рильському, а учасники вечора прийняли їх, як і розповідь, незвичайно тепло.

Треба надіятися, що ця конференція не буде першою та останньою, а українська діаспора відзначить цього виїмкового своєю творчістю поета ще іншими імпрезами, в яких зможемо почути вибір із його поезій у доброму виконанні. Саме того бракувало на конференції в НТШ. ■

КІУС та УКРАЇНОЗНАВСТВО в КИТАЇ

Зріст зацікавлення Китаю Україною можна було спостерегти на II Міжнародній конференції про Китай та Україну, що відбулася в Пекіні 25–27 травня 1995 р. Організаторами конференції були Пекінська асоціація українознавства, Товариство "Україна", Посольство України в Китайській Народній Республіці та МакМастерський університет (Гамільтон, Онтаріо, Канада). Попередня конференція відбулася в Києві 1993 р.

Більше сорока учених з Китаю, України й Канади відчитали 22 доповіді та низку коротших повідомлень. Конференцією вміло провадив Цзян Чанбін, директор Центру міжнародної стратегії Вищої партійної школи при ЦК Комуністичної партії Китаю та голова Пекінської асоціації українознавства. Микола Жулинський, член Національної академії наук України та народний депутат очолював дванадцятичленну українську делегацію, до якої долучилися працівники посольства України. ■

ТРЕТЯ СЕСІЯ "УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ЗУСТРІЧІ" в КЕЛЬНІ

У Кельні (Німеччина) відбулася третя сесія проєкту "Народи, нації, ідентичності: Українсько-російська зустріч" від 15 до 17 червня 1995 р. Організаторами були проф. Андреас Каппелер (Кельнський університет), проф. Марк фон Гаген (Колюмбійський університет) і д-р Зенон Когут та д-р Франк Сисин (Канадський інститут українських студій Альбертського університету). Проєкт розглядає розвиток українсько-російських відносин від XVII ст. до сьогодні на низці конференцій, що відбуваються в Німеччині й США. Фонди на цей проєкт одержано від Національного фонду гуманістичних наук і Фундації ім. Александра фон Гумбольдта.

На третю сесію зібралися 32 вчені з Німеччини, США, Канади, України, Росії та Швейцарії для обговорення подій радянського періоду. Сім групових дискусій відбулося навколо п'яти тем: 1. Старий і новий режими; 2. Двадцять й тридцять роки: Політика, суспільство, ідеологія; 3. Двадцять й тридцять роки: Культура, історіографія, мова, меншини; 4. Друга світова війна; 5. Після-сталінський період і кінець радянської влади. ■

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

ДЕНТИСТ
Д-р ІГОР БАБИЧ

Dental Surgeon

подає свою нову адресу:
**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**

Тел. 451-0227 або 453-0004

ЛИСТИ з ПЕЧОРИ

(Продовження з попереднього числа.)

Протока, 09.11.1948 р.

Дорогий друже!

Сльози радості і найглибшої вдяки пролились учора, на св. Дмитрія, з очей одного з моїх товаришів недолі (днювального в конторі) Дмитра Колоса (з Брідщини), якому я в день його ангела уділив пів найбільшого яблука, з тих, що Ви їх мені у своїй доброті прислали в посилю. Годі змалювати те зворушення, яке обгорнуло мене на вид розплаканого Дмитра, та я рішив і про це Вам написати окремо, хоч вчора вислав листа з повідомленням і подякою, що 06.11 дістав Вашу посилючку. Бачите, Друже (і розумієте), що Ваші дари представляють не тільки велику матеріальну цінність, але й високу моральну вартість для мене і для тих, з ким я ділюся всім, що маю. Та хвилинка піднеслої емоції з приводу поділу яблужка з рідного краю, варт мільйони і її не можливо забути.

Те яблужко увійде в історію не тільки мого переживання і мого Дмитра, але й взагалі днів, які переживаю, почавши від 30 серпня 1945 р. І тому пишу ще цього окремого листа про яблуко, щоб ще раз і ще раз подякувати і в душі обняти Вас, Дорогий Олексію, за Вашу дружбу до мене.

— З цікавістю прочитав "Перець", що Ви мені в посилю передали. Його зміст ілюструє умови теперішності на місцях і є для мене цінною новиною. Зокрема пізнаю з нього теперішній рівень гумористичної літератури, в якій і я колись залюбки брав участь, — і вірю, що ще буду брати. (Тут я м. ін. "участвую" в Драмкружку і недавно в одній п'єсі грав ролю старого професора-чудака, як кажуть, досить удачно. Це мені дає трохи розваги і забуття, не дає попасти в апатію.)

От і все! Ще раз дякую за дари, зокрема за символічні яблужка, і прошу потішити мене кращими вістками про здоров'я Ваших Рідних Дружини і сінка — і про Ваше.

Щиро вітаю Вас, Вш. Дружину і діток

Ваш Юрій Шкрумеляк

Лазарет, No. 6, 26.05.1950 р.

Дорогий і Вірний Друже!

Цього листа пишу знову з якоюсь тривогою. Вже два місяці "з гаком" не мав від Вас вістки, хоча писав у квітні (23.04) — і письмо не вернулося. Від моєї дружини, від тещі і одного знайомого дістав недавно листи, що не знаю, як їх гуг характеризувати. Моя дружина писала в березні, що не знає, чи до Великодня задержиться на місці, може змінити адресу, потім, слава Богу, написала ще кілька писем по Великодні, а тепер, від 02.05, нема знову нічого. Дуже мене це денервує і безпокоїть. Безперервно думаю і про дорогу сім'ю мого найкращого друга в Галичі, і пишу зі страхом, щоб цей лист часом не вернувся, хотілось би, щоб зайшов до власних рук, щоб його прочитали ті, кому він призначений і щоб свіжою вісткою про себе облегчили моє серце. Ще ніколи — навіть

тут у моїх умовах життя — не було мені так важко і сумно, як цієї весни, особливо в "маю", що після теплого, як червень — квітня, дихнув холодом і сипнув сніжком. Той маєвий холодок з північним вітром дуже пригнічує мій настрій. Його підніс тільки на момент один випадок, що мушу Вам описати. 14.05 в мою кімнату раптом залетіла крізь відкриті двері — ластівка! Сіла на печі і затріпала крильцями. Я дуже здивувався — і навіть трохи "розгубився", дивуючись, звідки та ластівка, коли їх тут взагалі немає в цій місцевості, тільки горобці і "плиски", ворони і сороки. Я закрив двері, зловив її, погладив, попестив і пустив на волю, говорячи жартом: "Ти певно звідти, від нас, лети здорова і вітай їх від мене, всіх моїх рідних..." Ластівка пурхнула і відлетіла... Не тільки ця ластівка, а й інші признаки могли б підбадьорити зобонного чоловіка (як я!), а все ж дуже-дуже сумно, — а може це перед чимсь радісним? Жду знаку — вісточки від Вас, — здоровлю, пригортаю. Цілую Вас усіх

Ваш Юрій

15.12.1950 р.

Дорогий Друже Олексю!

Знову приближається традиційний день, коли по старому звичаю, згадуючи народження месії, висловлюють віруючі своїм рідним і друзям сердечні побажання. Так обопільно підкріплюють люди в собі ті надії, що зв'язані з святкуванням Різдва, надії на збавлення від усякого лиха, горя і смутку, від усього, що прибиває людину, і від гріха. Я глибоко шаную прабаб'яківські передання і віру нашу, і бачу, що ця моя прикмета для мене всестороннє корисна. Особливо замічаю, що в моєму сучасному положенні моя віра помагає мені легко переживати всі труднощі, всі приниження, всі смутки і жалі, які гризуть душу. Одне слово: коли б я не вірив і не надіявся, то вже не жив би сьогодні! Я вірю, зокрема, і в сугестивну міць щирих дружніх бажань, коли вони виходять із щирого серця. Народна мудрість — це найвища мудрість живучих істот. Коли народ зложив в давнину святочні бажання, то вони діють, як чарівні зачарування і по сьогоднішній день. Чому ж не шанувати їх і нині для добра свого друга? Так і я Вам побажаю, по правдавньому звичаю, так як чую і як знаю.

Будьте всі "старі" здорові, як дуби в діброві, хай цвітуть, як пишні квіти, Ваші рідні діти! Щоб з роси й з води щастило і всім було мило, щоб Вас добро полюбило, а лиха не било. Щоб шуміли урожаєм в городі і в полі, щоб було весело в хаті, у родинним колі. Щоб на завжди в Вас гостили спокій, добра доля, щоб з Дністра прибула риба, а пшениця з поля! Щоб нам, Друзі мої, в Вашій новій хаті, колись разом кути з'їсти й заколядувати. На цім слові я кінчаю свою мову нині. Кланяюсь Вам всім низенько і всієї верховині. (...)

Ваш Юрій

30.05.1951 р.

Дорогий мій Друзяко!

Вітаю Вас з побутом у столиці України! Ваш лист із Києва дуже обрадував мене. Здається мені, що це перший випадок за довгий час, що Ви можете відносно віддихнути. Правда, і на таких курсах роботи досить, але іншого роду. Ви, так вимовити, нежданно опинились на шкільній чи студентській лавці певно почуваетесь трохи відмолодлим. Я сам пригадую, що коли вже мені 30-літньому прийшлося слухати лекцій в університеті, я почував себе молодшим на 10 років. Зрештою, як би там не було, а Ви перемінили місце і думки і денну "рознарядку" — і темп, відпочиваєте від звичайної роботи, яку тягнули день-у-день, дома.

Завидую Вам і радію з Вами, що Ви можете оглянути і поклонитися святим пам'ятникам рідної старини. (...)

Ще раз щиро дякую Вам, Друже, за прекрасне писемце з нашої старої столиці, бажаю Вам успіху у Ваших курсах підвищення і скріплення сил і духа в тіні Софії і Богдана —

Ваш Юрій А.

Р. S. У мене все по старому. Бодрюсь, хоч і як пригноблює цьогорічна весна: 31 мая — холодні вітри з дощем! А все ж вірю, ще і сонце вийде з-за чорної хмари!

Був би Вам дуже зобов'язаний, як би могли прислати мені в бандеролі одну із нових книжок видатного письменника, нпр., А. Малишка "За синім морем", знову ж, якби було Вам можливо — без труднощі і якщо не дорого.

Дорогий Олексю!

Може, випадково, буде Вам можливо зустрітись і говорити з кимось із письменницької сфери, запитайте, будь ласка, делікатно чи я не міг би спробувати через Спілку письменників просити якого помилування. У мене тут готова одна поема, написана в 46.10 до Спілки з Хіменком А. І. Посилали її колись в Спілку, нічого не відповіли. Я вже ось-ось починаю 7-ий рік... Про те саме можна б говорити з котримсь із депутатів. Надія на успіх мала, але можна би і цікаво спробувати.

Всі більші письменники мої особисті знайомі.

Та це тільки, якби можливість прийшла сама собою, а так не морочте собі голови.

Використовуйте Ваш побут для науки і відпочинку.

25.06.1951 р.

Дорогий мій Друже Олексю!

Сьогодні 25.06 отримав від Вас з Києва два письма (29 і 12). Незвичайно щиро Вам вдячний! Письма для мене дуже цінні. Ви пишете щиро про свої настрої під час перебування в столиці України, "Матері городів руських". Я Вас розумію, що почуваетесь не так, як можна б думати. Сам факт, що Ви мали змогу побути в Києві, радісний, та настрої визначаються головню умовами життя, а не місцем. Коли гарне і дороге нам місце, то тим більше сумно, якщо на тому місці неможливо згармонізувати своїх життєвих умов.

Погана погода, холоди, скупі матеріальні засоби життя може в гуртожитку, туга — журба за Галич —

все це складалося у Вас на "невжитість". Я завжди мріяв про те, щоб побувати на широкій Україні, коли читав історію Запорізької Січі — і князів наших — та коли в 1918–1920 рр. прийшлося побувати якраз на тих місцях, де гуляли запорожці, мені було дуже сумно і моторошно. Бо я не виїхав на прогулку, а ходив туди зобов'язаний, і хоч матеріальним не журився, але духовно чув себе убитим, бо часи були страшні, епідемія тифу клала покотом людей, трупи валялись по полях і дорогах, голодні собаки-вовки розривали упавших коней, а довкола нас пожежі, бої, безвластя, ненависть... Де ж тоді можна відчувати красу місця?

Дорогий Олексю, я каюсь, що в пориві якогось егоїзму згадав у письмі до Вас про якісь заходи перед письменниками і т. п. Я і там писав, що як би нагода була, а так навіть і не думайте про те, я ж розумію, що це не так легко, і майже неможливо.

Дорогий Друзяко! Не знаю, як Вам дякувати за кілька рядків, де Ви підбадьорєте мене і потішаєте. Може це й не мати ніяких реальних основ, тільки виражає добру волю щирого Друга, але яке величезне значення мають ці звернені слова потіхи для мене і для моїх друзів. Ви самі мене розумієте, що значить надія для таких бідних, як ми тут. Ми як діти, тишимося кожним словом і натяком, кожною доброю вісткою, яку можемо пояснити в свою користь. Віра — Надія — що нам більше залишилось?

Моя бідна жінка пише з плачем, що наш дім у Львові поділили і мою половину конфіскували. Це для неї важкий удар, а я дивлюся і на це по-філософськи, спокійно, тримаючись циганських поглядів, що коли біда доходить до найгіршої, то треба тишитися, бо обов'язково скоро повинно прийти добро. (...)

Це письмо вже адресую (власне, Ви заадресували) до Галича і там Ви його читаєте. Тому вітаю Вас щиро, милий Друже, з поворотом з рідного Києва в ще рідніший і може й не молодший наш Галич і бажаю Вам зазнавати спокійного щастя у Вашій новій хатині з любовою Дружиною і синами.

Окремо кланяюся Вашій добрій п. Лесі, бажаю сил і здоров'я та витривалости в усіх сімейних "ділах" — аж до женитьби Ореста і Богдана!

За морошку я не забуваю, та вона доходить (дозріває — Ред.) аж в серпні.

Щиро вітаю Вас, обнімаю і цілую всіх Вас "поголовно" — щиро вдячний Вам і завжди думаючий про Вас у молитвах своїх

Юрій

29.06.1952 р.

Найдорожчий Друже Олексю!

З сердечною радістю прочитав я Вашого цінного листа з 10.06.1952 р., якого я отримав 26.06. І не з меншою радістю відписую Вам сьогодні в неділю 29.06. Ваші листи я особливо ціную, знаючи, як трудно Вам вирвати хвилину вільного часу для писання письма. (Не менше трудно, думаю і Вашій милій Лесі!) Зате Ваші письма і Вашої Вш. Дружини незвичайно змістовні, приносять мені багато річевих і суттєвих новин з рідного краю і про Ваше особисте буття. Трохи посміхався я, читаючи, як

Ви "гуляєте" в час своєї "відпустки", це тільки іронія, а не відпустка, але думаю, що навіть—якби Вам приказали справді відпочивати, Ви не змогли б: завжди знайшли б собі якусь роботу.

Но, Боже милий! Що може бути приємніше, як ко-
сити з своєю Лесею пахучу конюшину в городі! Жадібно
ловить моя фантазія ту картину, як Ви двоє косите в
своєм городі. Це наче картина з давнього, спокійного
старосвіцького життя, ідилічна картина, яких мало за-
лишилося. Ця ідилія, прямо пахне моїй душі, як свіже
сіно з Вашої конюшинки!

Спочуваю Вам, як пасічників, і Вашим бджілкам,
що не по своїй вині "зірвали" Ваш перший збір меду. Тут
холод в маю теж доходив до 7 градусів морозу і цікаво,
що з Ямниці коло Станіслава читав я недавно листа (діс-
тав один знайомий), де описується, що там померзла ціла
пляртація помідорів — двадцять тисяч кущів, саме
якраз через 7 градусів морозу (палили костри, але не
помогло). Але з дня 25.05 тут в Коми ССР почалося
раптом літо, гаряче, спека! Я колись мандрував і по га-
рячих краях, бував на острові Мадейра і в Африці, Ма-
рокко, однак вірте, що такої спеки і такої язви комарів,
як тепер тут, я не бачив. Прямо клімат міняється, бо і
зима остання тут, на нашу радість, була лагідна. Біда, що
і тут дощу мало, за червень упали два "порядочні" дощі.

Щиро вдячний Вам за дружні слова моральної під-
тримки уже сама свідомість, що в мене є такі цінні Друзі,
як Ви і Ваша добра Леся, підбадьорює мене на дусі, та
тим приємніше почути ще і приязне слово, що сповняє
серце оптимізмом, вірою в майбутнє. (...)

Коло мене ніяких новин. Вважаю собі щастям, що
покищо сиджу вже майже п'ять літ на місці, а здоров'я
моє надиво держиться добре, почуваю себе тепер краще,
ніж у минулому році! Всі говорять, що поправився, щоб
не "наврочили". А все це великою частиною завдяки Ва-
шому щирому відношенню до мене, завдяки матеріаль-
ній підтримці, якої від Вас зазнаю уже п'ять з половиною
років! Сердечно Вас вітаю і цілую, мої Дорогі "косарі".

Ваш відданий Вам Юрій А. (Шкрумеляк)

31.03.1953 р.

Найдорожчі мої Приятелі, Рідні мої Друзі!

Не знаю чи це письмо дійде до Вас, а все ж не можу
поминути такої причини, як Світлий Празник Воскре-
сення, і спішу побажати Вам всього—всього найкращого
і, як говориться по традиції, ще кращих, ще веселіших
діждати!

Ці свята будуть багатьом людям радісні і веселі, в
багатьох родинах засяє до свяченого повернувшись з
подорожі муж, син, брат; буде велика радість. (Помер
Сталін! — Ред.) І спасибі тим, хто подумав про це, щоб
облегшити людям долю, щоб утерти багато сліз.
Чигаючи газету, Ви, мої Друзі, певно думаєте і про мене,
однак, на жаль, я мабуть, не скористаюся добродійс-
твом останнього розпорядження, але все ж таки і мені
якось відрадніше на душі, і я маю надію на полегшення
своєї долі в близькому майбутньому.

Досить щасливо я вийшов "з зими", хоча взагалі
ослаблений довгою зимою і безконечними темними но-

чами, але всю надію покладаю на весну, що вона мене
підкріпить, потішить, розвеселить.

Часто думаю про Вас, про Ваших бойких синочків,
про Вашу невтомну муравлину роботячість і сную різні
фантастичні мрії, як казковим способом полегшити
Ваше життя.

В таких мріях нахожу багато приємності і на-
солоти, будьто би уже наполовину вона здійснилася.

Дорогі мої, Лесю і Лесю!...

Пишу це письмо і бачу очима духа перші весняні
квітки на галицьких левадах: синю "бриндушку", білий
ряст, жовту "конопельку". Чую специфічний аромат лі-
су і свіжої мокрої землі, з якої тільки—що зійшов сніг. І
бачу себе малим хлопцем серед тих квіток рівно 50 літ
назад, коли мені було вісім літ і я рвав перші "косички",
щоб були в хаті на Великдень. (...)

Хай нова весна окрилить Вас новими надіями, до-
брістю, сподіваннями, енергією.

Хай весняне Сонце ogrіє і осинить Вас, здвоюючи
Ваші сили і здоров'я. Хай чудо Світлого Воскресення
додасть Вам віри в краще майбутнє Ваше, Ваших діточок
малих! (...)

Юрій Шкрумеляк

(Закінчення в наступному числі.)

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ.ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена май-
бутність відносним міністерством Провінції Онтаріо
через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св.
Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, при-
крашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з
інших цвинтарів—поховань!
- Ціни за місця—ділянки найнижчі в околиці! Добрий
доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися
на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

ПОРТРЕТ, НАМАЛЬОВАНИЙ ДІЙСНІСТЮ

(Про мецената проекту "Реконструкція духовного простору", Україна, Дніпродзержинськ, 1994 р.)

"Портрет", в перекладі з французької, означає "риса в рису". Мистець творить обличчя, випишує рису за рисою. А нашу долю, рису за рисою, творить життя. Наша доля — це наш шлях, який ми обираємо й проходимо, але не кожна людина свідомо може обирати на початку життя "врата долі". Пам'ятаєте: "Входите тісними воротами, тому що широкі ворота й широка путь ведуть у погибель, й многі ними йдуть. Тому, що тісні ворота й вузьку дорогу ведучу в життя лиш одиниці знаходять" (13,14 Євангеліє від Матея, гл. 7).

Олександр Леонідович Левченко — голова відкритого акціонерного товариства "ДніпроАЗОТ", академік, доктор технічних наук, професор знайшов свій шлях і свої "врата долі". Не збирають грон з терновника, але ця людина змогла їх зібрати навіть з реп'яха, бо головним змістом життя О. Л. Левченка стала праця і тому, власна доля стала частиною долі рідної України.

На початку квітня 1995 року у Мадриді (Іспанія) на XXIII Міжнародній Конференції відбулась церемонія вручення міжнародної нагороди за кращу якість продукції за підсумками 1994 року, яка проводиться Клубом лідерів міжнародної торгівлі разом з Міністерством друку Іспанії. Призером цієї почесної нагороди стало відкрите акціонерне товариство "ДніпроАЗОТ" (Дніпродзержинськ, Україна) за якість продукції, яка подана у каталозі хімічної продукції на світовому бізнес-ринку. Хімічна продукція Товариства надходить з більш як десяти країн світу, це аміак, карбамід, азотна та соляна кислоти різної концентрації, активний оксид алюмінію, товари народного вжитку з полістиролу, полівінілхлоридні смоли та інше.

Клуб лідерів міжнародної торгівлі був заснований у Мадриді в травні 1979 року. Ця організація налічує 12000 бізнесменів, а також представників фірм з 113 країн світу, п'яти континентів. Президент Міністерства друку Іспанії Арсеніо Пардо Родрігес в урочистих обставинах вручив Голові Правління, генеральному директору акціонерного товариства "ДніпроАЗОТ"

Голова акціонерного товариства "ДніпроАЗОТ", академік, доктор хімічних наук О. Л. Левченко.

Олександрові Леонідовичу Левченкові цю велику нагороду. Крім того, було також вручено дві тисячі етикеток з зображенням логотипа нагороди і продукція Товариства буде прикрашена цими етикетками, які у всьому світі вже стали символом міжнародного визнання. І тому продукція відкритого акціонерного товариства буде мати на світовому ринку ще більший престиж. Та на підприємстві не тільки дбають про якість продукції, але добре розуміють, що треба мати почуття кон'юнктури, вміти вибирати та знаходити потенційних партнерів для цих товарів, чітко та чесно виконувати умови контрактів і домовленостей. За цим стоїть творча, напружена праця колективу кваліфікованих спеціалістів, робітників, генерального директора. І ця нагорода — це міжнародне визнання іміджу відкритого акціонерного товариства "ДніпроАЗОТ" і самовіддана праця всього колективу, — вагомий внесок в зміцнення економіки України, зміцнення ідеї державності, міжнародного її авторитету.

Коли О. Л. Левченко прийшов на "АЗОТ" — це було збиткове підприємство, працівники звільнялися і шукали кращої долі на інших підприємствах. На Заході полюбляють повторювати слова Вільгельма Оранського: "зовсім не обов'язково мати надію, щоб братися за діло і успіх, щоб його продовжувати". Наше суспільство відчуває моральну гімплесію ("гімплесія" — параліч одної половини тіла) — сучасна людина втратила почуття відповідальності по відношенні до чогось вищого і це є ознакою глибокої економічної, політичної, екологічної кризи. Це криза самого існування, криза особистості.

Тому першою і головною ціллю генерального директора було об'єднання людей, повернення їм відчуття своєї цінності через працю, відчуття радості творчої праці. О. Л. Левченко один з небагатьох директорів почав приміняти такі досягнення науки, як психоаналіз. Це дозволило розвернути нові моральні та духовні горизонти, були запрошені нові люди, змінився менталітет, соціальна та духовна модель суті робочої людини. Генеральний директор запропонував новий стиль мислення і життя, при якому дисципліна, самовідданість головному ділу є необхідними умовами існування. І така суворість вимог до кожного працівника є кроком до благополуччя усіх. І той, хто вміє працювати і дбає про майбутнє своїх дітей — це підтримує. Але є і такі, що звинувачують директора в його суворості та "жорстокості." У відношенні до останнього — приклад з реального життя:

В санаторії-профілакторії "Хімік" (БАТ "ДніпроАЗОТ") взимку було людно — прогулянки у зимовому лісі, рибалка, зимовий спорт — все приваблювало робітників. У вечір дивились кіно, була дискотека, у барі — чудова кава, а просто була ще радість людського спілкування. На першому поверсі, у зимовому садку часто сиділа молода жінка з милицями, без них вона ходити не могла — у неї була хвороба Штімера. У Валі було гарне обличчя, сумне і чисте. Ми з нею

подружили. Генеральний директор часто зупинявся біля Валі, сидів, розмовляв і Валія казала: "Він зовсім простий, у нього такі втомлені та добрі очі. Я людину пізнаю по очах — він добрий" — "Світильник для тіла є око" (Гл. 6, Євангеліє від Матея). Коли прийшов час роз'їжджатися, Валія з сумом мені сказала: "Іра, в моїй хаті нікого немає. Зі мною тільки Біблія та зима. Аби мені коляску інвалідну, щоб на двір виїзжати до людей... Та де її узяти, просила у Червоному Хресті — там черга." Написали ми лист з Валею до генерального директора — через декілька днів коляска була у Валі і їй вже не було так сумно і боляче — світ став добрішим і ближчим. І тим, хто базікає про жорстокість цієї людини, треба зазирнути до своєї суті і зрозуміти — ...Яким судом судите, таким будете суджені...

Ласкаво та повільно тече маленька річечка Золотоношка на Черкащині. На ній і по сей день хлюпочуться дітлахи, качки, пірнають маленькі рибки, осторонь стоїть чорногуз і тихенько співають коники — і куди не кинеш оком — величні лани. Яке б не було наше життя потім, але якщо у нашому дитинстві були такі річки — ми вже були щасливі у цьому житті.

Вже в 14 років О. Л. Левченко став трудящим чоловіком. Він був ще малим і вже трудящим — сів за кермо комбайна, бо в своїй родині він був вже за старшого. Батько, Леонід Левченко, світла йому пам'ять,

загинув у 1941 році, у перші місяці Великої війни, Сашкові було чотири роки... Найбільшим його бажанням у дитинстві було наїстися хліба — бо він був і малий, і трудящий. І саме тоді, за кермом комбайна складалась щаслива доля Сашка, гартувався характер і відношення до праці, як найвищої цінності людського буття. Про це добре сказав О. Довженко у "Зачарованій Десні": "Багато дачників купається в трусах, на зло робочим людям, в гарячий літній час... мені й досі так соромно відпочивати там, де працюють люди?"

Після Золотоноші було все — і навчання в Дніпропетровському університеті, і служба, і важка праця на цілині, і праця на Придніпровському хімічному заводі. Було все, але зосталась у душі "свята і чиста ріка дитячих незабутніх літ і мрій". Це дорога ноша, якою нагородила цю людину рідна Україна — "Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах, слухав рибальських розмов на твоїх човнах і казання старих про давнину, що лічив у тобі зорі на перекинутому небі, що й досі, дивлячись часом униз не втратив щастя бачити оті зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шляхах" (О. Довженко. "Зачарована Десна").

Ірина СИЗОНЕНКО,
Дніпродзержинськ, Україна

Firchuk's

Де б ви не звернулися скрізь одержите допомогу і ширшу пораду, як найвишдітніше відправити посилки, гроші, ліки, харчові пачки і побутові товари в Україну, а також полагоджуємо спадкові справи.

КРАМНИЦІ Firchuk's

New Head Office:

2975 Dundas Street West (at Pacific Avenue west of Keele)
Toronto, Ontario M6P 1Z2
Tel.: (416) 766-2101 Fax: (416) 766-3416

293 Ottawa Street North
Hamilton, Ontario L8H 3Z8
Tel: (905) 549-2005
Fax: (905) 549-2005

992 Main Street
Winnipeg, Manitoba R2W 3P7
Tel: (204) 586-7094
Fax: (204) 586-7094

АГЕНТИ Firchuk's

Arka Book Store
Thunder Bay, Ont.
Tel: (807) 623-0631

Europa Electronics
Calgary, Alta.
Tel: (403) 277-2180

Sonia Bryl Hudym
Regina, Sask.
Tel: (306) 757-9196

Yuri International Enterprise
Cheektowaga NY
Tel: (716) 685-1505

Paul's Music & Book Supply
Saskatoon, Sask.
Tel: (306) 244-6072

Ukrainian Treasures
St. Catharines, Ont.
Tel: (905) 935-7778

Orysla's Ukrainian Boullique
Yorkton, Sask.
Tel: (306) 782-2800

Polcan Trading
Oshawa, Ont.
Tel: (905) 435-5210

70A/94

ПОЗВОНІТЬ НА БЕЗПЛАТНИЙ ТЕЛЕФОН СЬОГОДНІ
1-800-FIRCHUK

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських
— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну обслугову.

DR. J. SHUDRAK AND ASSOCIATES

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5

Приймає за телефонним
домовленням і в наглих
випадках!

Тел. 532-3002

ПУЛЮЇВСЬКІ СВЯТКУВАННЯ В УКРАЇНІ І В ДІЯСПОРІ

Другого лютого цього року припала 150-та річниця з дня народження найбільшого українського вченого-фізика проф. д-ра Івана Пулюя, який перший ще перед Рентгеном відкрив промені "X", тепер носять назву рентгенівських променів...

Ім'я його було знане в Галичині і діяспорі, праці його друкувалися при НТШ у Львові та появилось багато статей про нього і його діяльність в тутешній пресі, а в 1971 р. видано монографію Юрія Гривняка у Лондоні на 110 сторінок під заголовком "Проф. Іван Пулюй винахідник променів "X"".

Однаке його ім'я в Україні було призабуте або промовчане із політичних причин, аж щойно за незалежної України вшановано його величаво і то на державному рівні.

Тому, що вже були широко опубліковані біографічні статті про проф. Івана Пулюя в нашій пресі ("Свобода", "Ukrainian Weekly", "Гомін України", "Українське Слово" в Парижі, в журналах "Нові Дні" в Торонті, в "Лікарському Віснику" ч. 134 та інших) то в цій статті обмежимося до перегляду Пулюївських святкувань.

Пулюївські урочистості в Україні розпочалися 2-го лютого цього року на батьківщині вченого в місті Тернополі, куди прибула делегація з Грималова. Святковий вечір відбувся в театрі ім. Шевченка, де при вході роздавали спеціальний випуск газетки "Русалка Дністрової" з матеріалами про Івана Пулюя. Діти засвітили підсвічник пам'яті і полинула в залі молитва "Отче наш" проспівана чистими дзвінками голосами дитячого хору.

Вечір відкрив ректор Українського Приладобудівничого Інституту Олег Шаблій, після якого з доповідями виступили науковці-фізики Роман Пляцко і Ольга Збожна, а із святочними промовами голова спілки письменників Тернопільщини Петро Тимочко, член спілки Олександр Роницький та інші.

Співом-молитвою "Боже великий, єдиний, нам Україну храни" завершилась ця урочистість.

На другий день, 3-го лютого відбувся урочистий вечір у Києві, в будинку, де 22-го січня 1918 року президент М. Грушевський проголосив IV-им універсаром незалежність Української Народної Республіки. Цим разом привітання учасникам цього вечора надіслав теперішній президент України Леонід Кучма, який відзначив велику роль проф. Івана Пулюя в науці та у боротьбі за українське національне відродження.

Вступне слово виголосив академік Олексій Ситенко — голова ювілейного комітету. З привітаннями виступили патріарх Київський і всієї України Володимир (Романюк); внук Івана Пулюя проф. Петро Пулюй з Австрії, представник УВАН і американського НТШ проф. Олександра Біланюк та голова Державного Комітету України з питань науки і технології проф. Сергій Рябенко.

Слово про Івана Пулюя "Життя для науки й України" виголосив проф. Роман Гайда зі Львова. Також цікаві були виступи письменника Валерія Шевчука та мистецтвознавця Дмитра Степовика. На закінчення вечора виступила з чудовим концертом чоловіча хорова капеля ім. Ревуцького.

Також у Києві на українській телевізії показано документальний фільм про Івана Пулюя під назвою "Свічадо", видано ювілейні числа "Українського фізичного журналу" і ювілейний "Вісник Академії Наук України" та випущено поштову марку в честь Івана Пулюя як "видатного українського вченого і громадського діяча", а "Літературна Україна" помістила довшу статтю про життя і творчість Пулюя.

Львів вшанував ім'я Івана Пулюя низкою науково-громадських заходів. На вулиці Івана Пулюя посвячено камінь на місці якого буде споруджений пам'ятник Пулюєві. 6-го лютого в Академічній бібліотеці ім. В. Стефаника відкрито виставку праць і приладів Івана Пулюя, з відповідними доповідями та поясненнями виступили проф. Роман Гайда і Степан Злупко.

8-го лютого відбулася врочиста академія в честь нашого вченого в актовій залі Державного університету "Львівська Політехніка", яку відкрив ректор політехніки проф. Юрій Рудавський. З привітальним словом виступив письменник Роман Іваничук. Крім цього з привітальними словами виступили ректор Львівського університету проф. Іван Вакарчук, голова НТШ академік Олег Романів, проф. Олександра Біланюк з Америки та інші. Про наукові відкриття та дослідження вченого в царині фізики доповідав проф. Роман Гайда, який уважає, що проф. Пулюй сягнув своїми дослідженнями європейських висот. Іван Пулюй вніс великий вклад у рентгеноскопію, бо створив "Пулюївську лампу" на 14 років раніше від відкриття Рентгена отримавши високоякісні Пулюїограми та глибше і повніше дослідив природу X-променів.

Про Івана Пулюя, як знаменитого електротехніка говорив декан електромеханічного факультету Орест Лозинський, який сказав, що освітлювальні лампи Пулюя були кращими від лампи Едісона та що він вперше

дослідив "холодне — неонове" світло і за конструкцією Пулюя було побудовано в Австро-Угорщині ряд електростанцій на постійному струмі та першу в Європі електростанцію на змінному струмі.

Доцент Ольга Збожна і старший науковий співробітник Роман Пляцко доповідали про духово-патріотичну діяльність Івана Пулюя, він же переклав і видав разом з Пантелеймоном Кулішем і Нечуй-Левицьким святе письмо українською мовою, написав кільканадцять науково-популярних книжечок для українського народу, як "Непропаща сила", "Нові і перемінні звізди" та боровся за відкриття українського університету у Львові.

Для увіковічнення пам'яті ученого фізика, оригінального винахідника, публіциста та громадського діяча проф. Івана Пулюя, ректор української Академії мистецтва у Львові, відомий скульптор Емануїл Мисько подарував Львівській Політехніці свій авторський твір-бюст Івана Пулюя, який буде прикрашувати аудиторію його імені. Також перед початком академії гості могли придбати виготовлені ювілейні конверти з маркою Пулюя та отримати спеціальний випуск газети "Львівський Політехнік". Ця урочистість завершилася гарним концертом.

В дні 15–18 травня 1995 р. відбувся у Києві успішний радіологічний конгрес, на якому згадано великі заслуги проф. Івана Пулюя у дослідженні "Х"-променів, які тепер уживаємо у рентгенології.

22-го травня 1995 р. відбулися у Львові також радіологічні сходи у медичному Інституті присвячені Іванові Пулюєві, які відкрив ректор Михайло Павловський, а керівник радіологічного відділу (катедри) проф. Романа Гнатишак мала доповідь про життя і діяльність І. Пулюя.

Від 24-го до 28-го травня у Тернополі відбулася міжнародна наукова конференція в Тернопільському Приладобудівельному Інституті, на якій прочитано багато наукових доповідей по різних секціях, а також 11 пленарних доповідей про життя і діяльність Івана Пулюя. 27-го травня відбулося відкриття пам'ятника Іванові Пулюєві в м. Тернополі, а 28-го травня відкриття пам'ятника в Грималові, родинному місті Івана Пулюя.

В цих останніх святкуваннях та відкриттях пам'ятників у Тернополі і Грималові взяла участь дружина д-ра Юліяна Мовчана, пані Олена Мовчан (внучка рідної сестри Івана Пулюя), яка передала для архіву УЛТПА багато друкованих матеріалів та відеофільм з цих святкувань.

В діаспорі Українське Лікарське Товариство (УЛТПА) також відзначило цю ювілейну дату проф. Івана Пулюя XXXI-им з'їздом делегатів і XXXIII-ою науковою конференцією 22–25 червня цього року на Союзівці, де нижче підписаний прочитав доповідь про проф. Івана Пулюя та відкрив медичну філіателістичну виставку в честь Пулюя.

З гарним привітальним словом на з'їзді делегатів виступила пані Уляна Дячук (президент УНСоюзу), а амбасадор України д-р Юрій Щербак мав головну промову на лікарському бенкеті.

д-р Павло ПУНДІЙ

ВИСТАВКА "СКАРБИ УКРАЇНИ" МАТИМЕ СВІТОВУ ПРЕМ'ЄРУ в ТОРОНТІ

Надзвичайно цікава і цінна виставка "Скарби України" намічена на весну 1996 року. Виставка матиме світову прем'єру в Королівському Музеї Онтаріо в Торонті.

За ініціативою Українського музею Канади, після довгих років досліджень та переговорів, уряд України погодився відпустити цю унікальну й престижну збірку експонатів на ряд виставок в Північній Америці. Заплановано дворічне турне, із зупинками в Едмонтоні, Ванкувері та в двох музеях Сполучених Штатів Америки.

З безпрецедентною участю 21 музеїв України зібрано понад 200 дорогоцінних експонатів, більшість яких ніколи не були виставлені поза Україною. Виставка охоплює приблизно 20,000 років історії. Ці скарби свідчать про мистецькі та історичні досягнення населення України впродовж віків.

Це вперше відвідувачі музеїв Канади та США матимуть нагоду оцінити об'єм та глибину людських досягнень, що відбувалися на території сучасної України.

Виставка включатиме:

— житло із костей і бивнів мамутів (15,000 років до Христа), яке недавно відкопано в Межиріччі;

— чудові експонати скитського золота з V-го століття до Христа, включно з найновішими знахідками 1990 р.;

— прекрасні експонати з останнього тисячоліття, які свідчать про тріумф українського духа.

Головний куратор виставки д-р Дарія Даревич, спеціаліст українського мистецтва та ад'юнкт професор історії мистецтва при Університеті Йорк в Торонті.

Кошти виставки виноситимуть понад 3 мільйони доларів. Успішне турне потребуватиме підтримки всіх верств уряду, корпоративних спонзорів та української громади.

Виставка "Скарби України" змінить погляд канадців та американців супроти України, її історії та культури. Ваша жертвенність та підтримка необхідні для успіху цієї виняткової виставки.

За дальшими інформаціями просимо дзвонити (з 9 год. ранку до 5 год. веч.) до:

Тамари Онищук або

Марічки Мельник — (416) 966-0070,

наш факс — (416) 966-2112 ■

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623

**ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
НА ВСЯКІ ОКАЗІЇ**

■ Повна кухонна обслуга.

■ Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

ВШАНУВАННЯ ПЕТРА ЯЦИКА АЛЬБЕРТСЬКИМ УНІВЕРСИТЕТОМ

Якщо підсумувати філософію життя Петра Яцика, то вона полягатиме у висловлюванні: "Не нарікай. Роби добру роботу, а винагороди прийдуть." Саме ці слова, що викликали оплески схвалення переповненої зали "Jubilee Auditorium" в Едмонтоні прозвучали також 7 червня, під час вручення Петрові Яцику почесного докторату Альбертського університету з права.

Пан Яцик каже, що колись він навіть не мріяв бути вшанованим університетом та промовляти перед кількатисячною аудиторією, включно з канцлером та президентом університету. Сьогодні ж, коли Альбертський університет визнав його внесок у розвиток освіти такою шаною, він гордий і щасливий.

Після церемонії вручення йому канцлером Лу Гайндманом почесного докторату, пан Яцик виступив з промовою і щирим напучуванням цього річчя випускникам. Зал раз у раз вибухала оплесками, бо говорив він про життєві істини, які були близькі й знайомі всім присутнім.

Урочистій події цього вшанування передували роки праці й наполегливої самоосвіти; змужніння характеру й гартування особистості юнака з Галичини; становлення непересічного канадця, свідомого й гордого свого походження та спадщини; укріплення підвалин його добробуту й послідовна підтримка вищої освіти.

Народився він 7 липня 1921 р. у с. Синевідсько Вижнє (нині селище міського типу Верхнє Синьовиднє Львівської області). Незважаючи на добрі оцінки в школі, він не мав змоги здобути вищу освіту. Після закінчення молочної школи працював інспектором молочного господарства. Саме тоді, до нього прийшло розуміння того, що практичний досвід щоденної праці не менш важливий за здобуті теоретичні знання.

У 1945 р., з капітуляцією Німеччини, Петро Яцик приєднався до українців, які втікали від радянського тоталітаризму й опинився у Баварії. Відчуваючи потребу продовжувати освіту, він почав студіювати політичну економію і вивчати мови: німецьку, іспанську та англійську.

У 1949 р. з деяким знанням англійської мови та сімома доларами в кишені, він прибув до Монреалю, де почав свою трудову діяльність з миття посуду в ресторані за 21 долар на тиждень. Невдовзі знайшлася краща праця, але "нагородою за 4 тижні миття посуду є те, — жартує пан Яцик, — що 40 років пізніше, миття посуду вдома є легким і приносить посмішку при спогаді про початок моєї кар'єри в Канаді."

Разом з двома партнерами він заснував у 1950 р. українську книгарню "Арка" в Торонті. За його переконанням, книгарня не тільки поширювала освіту й культуру поміж українською громадою, але й стала тією відправною точкою, з якої народився Яцик-підприємець. У 1951 р. він одружився і зі своїми 300 доларами заощаджень купив хату.

В 1961 р. пан Яцик заснував власну будівельну компанію, якою керує разом з дочкою Надією і понині.

Переконаність у своїй правоті, почуття самодостатності, яке виніс Петро Яцик з лихоліть воєнних років і поневірянь еміграційних початків, збудували впевнений спокій людини, яка твердо стоїть на ногах і знає ціну собі й своїй праці, викристалізувались у засади життєво-мудрої філософії: "Роби те, що ти вмієш робити найкраще. Добра голова може зробити гроші. Гроші ніколи не зроблять доброї голови."

Вручення почесного докторату підприємцю і філантропу з Торонта стало знаменною подією не тільки для нього та в житті його родини, але й для наукової громадськості Північної Америки. Без усяких сумнівів можна сказати, що статус, який займають зараз українознавчі студії на Заході, зокрема в Альбертському університеті, де розташований Канадський інститут українських студій (КИУС), завдячують, до великої міри, саме пошані Петра Яцика до науки, його вірі в майбутність українців у діаспорі і неухильній підтримці розвитку українських студій в Канаді, США та Європі. Завдяки цій підтримці на Заході зріс рівень досліджень та навчання україністики. "Задовго до відродження незалежної України, що пробудило академічне товариство, уряди й засоби масової інформації до усвідомлення важливості українських студій, пан Петро Яцик заклав підвалини для розуміння його рідної землі", — сказав, представляючи його перед врученням канцлером університету почесного докторату, Франк Сисин — директор Центру досліджень історії України ім. Петра Яцика при Канадському інституті українських студій.

Президент університету д-р Родрик Фрейзер відзначив, що приклад такої віри в освіту й поширення знань про свій рідний народ і батьківщину варто наслідувати. Альбертський університет пишається тим, що має пана Яцика серед своїх почесних докторів.

Допомога програмам, які поширюють знання про його рідну Україну, сприятиме, на думку пана Яцика, не тільки відродженню молодой держави, але й допомогатиме усуненню комплексу меншевартості, яким хворіють деякі українці. І те, що його особу й діяльність філантропа вшановано почесним докторатом, є, за його словами, суттєвим доказом, що "можна бути українцем — і бути гордим того, почуватись не менш вартісним, ніж інші національності."

"Я вирішив, — каже Петро Яцик, — що, підтримуючи вищу освіту, я можу використати свої ресурси найкращим чином." Ця підтримка обчислюється сьогодні мільйонами, подарованими фундацією його імені на розвиток українознавчих студій у Гарвардському і Колумбійському (США), Лондонському (Англія), Торонтському та Альбертському (Канада) університетах.

"Особливе задоволення мені приносить розвиток українських студій в Альбертському університеті, — підкреслює пан Яцик. — Українці відіграли велику

ролю у будівництві Альберти і провінція визнала цей внесок, поширюючи двомовні школи та заснувавши славний Канадський інститут українських студій. Я радий, що був спроможний докласти до цих зусиль, ставши фундатором Центру досліджень історії України ім. Петра Яцика."

Центр засновано в 1989 р., на базі подарованого паном Яциком одного мільйона доларів Альбертському університетові, що було доповнено, завдяки існуючій тоді програмі подвоєння пожертв, двома мільйонами від провінційного уряду. Очолив його д-р Франк Сисин — спеціаліст з історії України XVII ст. Центр ім. П. Яцика став однією зі структурних складових частин Канадського інституту українських студій Альбертського університету. На думку пана Яцика, КІУС є сьогодні провідним науково-дослідним центром поза межами України, діяльність якого заслужила шану й визнання. Авторитетні наукові дослідження, потужна видавнича база та інтелектуальний потенціал — все це заохочує до добродійництва та підтримки. І коли меценати бачать, що гроші ПРАЦЮЮТЬ, а не лежать у банку на сховку, наповнюють активним науковим життям цілі інституції, втілюються у фоліанти важливих наукових студій чи визначають розміри проєктів досліджень, — це приносить їм відчуття повноцінного, наповненого змістом прожитого життя і глибокого задоволення: плоди їхньої тяжкої праці не змарновано, а примножено.

...У складних умовах сьогодення добродійництво почесного доктора Петра Яцика набирає нових вимірів. "Разом ми можемо зробити багато доброї праці для нашого власного і майбутнього покоління, — каже він. — У цей час, коли наші уряди скорочують фонди і дотації, ми, громадяни, які доцінюють освіту, повинні підключитись, внести свою долю і компенсувати недостачу. Якщо ми прикладемо наш ентузіазм щедро й з готовністю, з посмішкою, то світ засміється з нами."

За усталеним звичаєм, щоб відзначити вручення Петрові Яцику почесного докторату, Сенат Альбертського університету придбав і подарував університетській бібліотеці цінне видання Кутейнського монастиря (Білорусь) 1653 р. "Лексикон Славеноросский альбо імен толкование" (автор Памва Беринда). Це видання — раритет раннього українського друку і найперший з відомих словників. У ньому вміщено близько 7 тисяч слів з етимологією та поясненнями тогочасною українською мовою. Метою словника було відродити церковно-слов'янські традиції і протистояти чужим культурним впливам. Друге видання цього словника (перше вийшло у Львові 1627 р.), яке поповнило Книгозбірню рідкісних видань ім. Бруса Піла Бібліотеки Альбертського університету, є, наскільки відомо, єдиним примірником у Північній Америці. Віднині цей словник матиме спеціальну вкладку, де говориться про те, що його придбано в честь доктора Яцика.

Широ вітаємо пана Петра Яцика з заслуженою високою нагородою. Ширше про нього читайте в "Нових Днях" за лютий 1986 р., коли наш журнал чи не перший домагався для нього саме такого відзначення. — Ред. ■

ПРОЄКТ ПЕРЕКЛАДУ "ІСТОРІЇ УКРАЇНИ-РУСИ" М. ГРУШЕВСЬКОГО ПРОСУВАЄТЬСЯ ВПЕРЕД

Основоположною ідеєю, що в 1989 р. дала поштовх рішенням Петра Яцика заснувати Центр досліджень історії України при Канадському інституті українських студій Альбертського університету, стала давно назріла потреба англомовного перекладу 10 томів фундаментальної праці Михайла Грушевського "Історія України-Руси". Але від часу заснування, крім свого основного завдання — перекладу цієї праці, — Центр ім. Яцика активно включився в оновлення і становлення правдивих наукових засад та відбудову колись славетної української історичної школи. У коло його діяльності входить влаштування спільних з Україною конференцій, опрацювання спільних проєктів, публікація видань, виділення дотацій та стипендій...

Зовсім не випадковий вибір у 1989 р. менш відомого українознавства з Торонта саме ділянки історії. Пан Яцик добре усвідомлював, що стан історичної науки в Україні до того часу не можна було ніяк інакше характеризувати, як кризовий. Радянська Україна не мала права на власну історію і не наважувалась трактувати події минулого з правдивих наукових позицій.

Ця тема стала головною на інформаційному вечорі з перебігу справ проєкту перекладу "Історії України-Руси", який було влаштовано Канадським інститутом українських студій 6 червня, з нагоди приїзду пана Яцика до Едмонтону для отримання почесного докторату Альбертського університету з права.

Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика при КІУС-і, очолюваний доктором Франком Сисином, взявся за проєкт перекладу 10-томної праці "Історії України-Руси" англійською мовою. За оцінками спеціалістів, він є одним з найбільш важливих наукових проєктів теперішнього часу. Рецензії визначних істориків Північної Америки, які вони дали праці Грушевського під час розгляду подання на отримання дотації "NEH", в один голос підкреслювали, що це "одне з найбільш всеохоплюючих історичних досліджень українського народу і потреба його англійського перекладу вже давно визріла."

У 1992 р. американська урядова наукова фундація (National Endowment for the Humanities - NEH) виділила дотацію у сумі 60 тисяч американських доларів на переклад праці Грушевського "Історія українських козаків" (7-9 томи "Історії України-Руси"). "Для нашого проєкту це було дуже важливо. Бо це була не тільки грошева нагорода, — сказав д-р Сисин. — То було певне признание українській історії та Грушевському."

Процес підготовки до друку видання надзвичайно складний. Д-р Сисин відзначив величезні зусилля і професійну роботу перекладачів Марти Скорупської, Ієна Преса (Англія), Богдана Струмінського, Андрія Винницького, Леоніда Гереця і Марти Олійник. Але, за його словами, переклад — це тільки початок роботи. Мовне редаткування томів — друга фаза проєкту, яка вимагає не менших зусиль від редакторів проєкту Уляни Пасічник та Мирослава Юркевича. І завершуваль-

ний етап — редакція спеціалістів і перевірка термінології з тієї чи іншої доби, про яку писав Грушевський.

На сьогодні вже більше половини праці перекладено і в 1996 р. друком з'явиться перший том. Другим вийде 7-ий том, бо саме на переклад цього тому була виділена дотація НЕН. Друкарські витрати для цього видання дуже значні, тому ухвала—рішення Канадською фундацією українських студій виділити суттєву допомогу на покриття коштів друку цих двох томів — дотацію в сумі 50 тисяч доларів — була більш ніж вчасною.

Після цього передбачається випустити щороку по одному томі. Але для того, щоб вони зайняли місце на книжкових полицях, підтримка жертводавців є вкрай необхідною і важливою. Центр шукає меценатів, які б своєю допомогою сприяли вчасному виходу наступних томів, увіковічивши, таким чином, свої імена на їхніх титульних сторінках.

Пан Петро Яцик — "фінансовий батько" проєкту, якщо можна так сказати, без якого ця ідея була б нездійсненною, каже, що він ще більше переконався у правильності свого рішення, яке прийняв у 1989 р. Воно зрушило з місця колосальний за значенням та обсягами проєкт перекладу "Історії України—Руси". І немає, за його словами, кращого пам'ятника Грушевському, ніж переклад на англійську мову головної праці його життя, щоб світ дізнався про справжню історію слов'ян.

За його словами, громада наша щиросердна і жертвує поважні кошти на різноманітні цілі. Але найбільша біда полягає в тому, що немає згоди, коли вирішується питання про те, щоб взяти на себе один проєкт, але значної ваги й значення, що потребує консолідації усіх зусиль й усіх коштів; зуміти відрізнити, що матиме тривалу вартість на роки, а що протече між пальцями, як вода. Гроші розпорошуються, малі проєкти скоро забуваються і українська громада продовжує нарікати, що світ не знає різниці між Україною і Росією. Петро Яцик каже: "Якщо ми, українці, не покажемо цієї різниці, то хто за нас це зробить?" ■

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСИОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

ВИЙШОВ НАУКОВИЙ ЗБІРНИК "МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ"

(ПС—Львів—Нью Йорк) Недавно вийшов у Львові збірник наукових праць і матеріалів "Михайло Грушевський" (Львів, 1995, стор. 487). Це перше спільне видання Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові і Українського Історичного Товариства. Збірник містить наукові дослідження і матеріали з Міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125-й річниці з дня народження нашого найвидатнішого історика і першого президента Української Народної Республіки. Відповідальним редактором збірника є секретар НТШ і редактор Записок НТШ Олег Купчинський. Це видання відкривається статтею історика Любомира Винара п. н. "Михайло Грушевський — історик України". Редактор уложив зміст збірника за відповідним тематичним порядком: 1. Учений, державний діяч, політик; 2. Концепція національної науки і культури; 3. Проблеми історичних досліджень; 4. Література і мистецтво; 5. Сучасники та послідовники; 6. Останні роки; 6. Матеріали про 125-ту річницю народження М. Грушевського.

Це перший раз у виданні УІТ і НТШ брали участь грушевськознавці з України й діаспори. УІТ, як ініціатор грушевськознавства, планує видання періодичних збірників "Михайло Грушевський: дослідження і матеріали" починаючи з 1996 року, при співпраці інших наукових установ.

Проситься надсилати пожертви на Видавничий Фонд М. Грушевського при УІТ, на таку адресу:

Ukrainian Historical Association
Hrushevsky Publication Fund

P. O. Box 312, Kent, Ohio 44240 USA ■

ЮВІЛЕЙНИЙ ТОМ "УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА"

(Нью Йорк—Київ—Л. Д.) Щойно вийшов 31-ий том журналу УІТ — "Український Історик" з винятково важливим матеріалом. Це є ювілейний том, присвячений 30-літтю журналу, який оснував д-р Любомир Винар 32 роки тому.

Цей том складається з таких розділів: "30-ліття Українського Історика", "Грушевськознавство", "Оглобляна, Історичні дослідження".

Окремий розділ ЮВІЛЕЙНІ МАТЕРІАЛИ містить документацію відносно 30-ліття "Українського Історика" (статті, звернення, привіти) з джерельною статтею "Український Історик": хронологія і статистичні дані". Розділ "РЕЦЕНЗІЇ" вміщає критичні рецензії М. Антоновича, О. Домбровського, М. Неврлі, Л. Винара, Н. Ішук—Пазунок і інших на українознавчі видання в Україні, Німеччині, Америці і інших країнах. Хроніка закінчує цей цінний том "Українського Історика", що начислює 356 стор.

В ювілейному році УІТ (1965—1995) постановлено розбудувати Видавничий Фонд УІТ—УІ для нормальної фінансової бази для видання "Українського Історика". Також заплановано приєднати нових передплатників журналу, який дарово розсилається до бібліотек, наукових установ і дослідників в Україні. Передплата в ювілейному році виноситься 35 дол, в наступному році буде \$40.00. Проситься скласти передплати і добровільні пожертви на такі адреси:

Америка
"The Ukrainian Historian"
P. O. Box 312
Kent, Ohio 44240
USA

Канада
"The Ukrainian Historian"
P. O. Box 95
Etobicoke, Ontario
M9C 4V2 Canada ■

МЕЛАНІЯ БОРДУН — ІСТОРИК і ВИХОВАТЕЛЬ МОЛОДІ

Не зважаючи на те, що Меланія Бордун (17 липня 1886 р. – 2 лютого 1968 р.) довгі роки працювала викладачем історії (короткий час в гімназії Сестер Василіянок у Львові, пізніше, до 1939 р. в Дівочій гімназії в Перемишлі, а під кінець своєї професійної діяльності, аж до виходу на пенсію — в середній школі села Бісковичі біля Самбора), а також займала посаду директора Господарської школи в Самборі в 1941–1944 рр., її особа перш за все була відома в Галичині як "пані директорки" Дівочого інституту в Перемишлі — першого виховного жіночого закладу в Галичині, заснованого 1885 р. духовними колами Перемишля.

Майже весь період після Першої світової війни і початком Другої Меланія Бордун була директоркою Дівочого інституту в Перемишлі, тобто головною вихователькою молодих дівчат, що проживали в інституті.

Інститут знаходився поряд з жіночою гімназією і семінаром, з якими був з'єднаний скляним коридором. Влаштований з великим смаком, мав чудову залу, в якій відбувалися різні святкові заходи, каплицю в гуцульському стилі, зразково впорядкований парк-город зі спортивними майданчиками для гри в відбиванку, кошівку та круглі, а також тенісовий корт.

Це естетичне оточення та взірцевий порядок, що скрізь кругом панував, мали незвичайно велике виховне значення для формування характеру інституток.

Молодь виховувалася тут в християнському, гуманістичному та патріотичному дусі, в любові до ближнього, своєї землі та свого народу. Система виховання інституту була вповні узгоджена з системою згаданих вище навчальних закладів, які намагалися дати підопічній молоді не тільки ґрунтовні знання з різних предметів, але також сприяти всілякими способами вихованню висококультурної людини з широким колом зацікавлень. Між іншим, рисуноків і малювання в цій гімназії вчила відома українська художниця Олена Кульчицька, яка прищиплювала своїм ученицям любов до краси і мистецтва. Різні концерти, які тут відбувалися, присвячені творчості Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Богдана Лепкого й інших, на яких виступали інститутки як декляматорки та учасниці хору під керівництвом пані Данилевич, були справжніми культурними подіями в житті Перемишля і його околиць.

До формування молодих характерів причинилася також у великій мірі молодіжна організація "Пласт" — українське відгалуження світового скавтського руху, що мав на меті розвивати в своїх членів справжню людину — чесну, зорганізовану, дисципліновану, обов'язкову, лицарську і співчутливу до слабих, мужню й рішучу, коли цього вимагала ситуація, ініціативну, уважну до батьків і старших віком, опановану, фізично і морально загартовану, допитливу та сповнену любові до Бога, до Батьківщини, до людини й природи.

Пані Меланія Бордун була також гарячим прихильником і поборником всіх цих чеснот. Як справжній прихильник молоді раділа її успіхам та переживала її невдачі.

Вона завжди залишилася в пам'яті інституток, яких згодом доля розсіяла по цілому світі.

Зв'язок Меланії Бордун з бувшими інститутками продовжувався і після ліквідації Інституту 1939 р., коли вона перенеслася до Самбора, де жила у власному домі, на вул. Бісковській 5а, в сусідстві з родиною проф. Михайла Скорика. Тут відвідували її часто бувші учениці й вихованки з Перемишля, що залишилися в Галичині. Не забували про неї і мешканці віддалених країн та континентів.

Меланія Бордун народилася 1886 р. в с. Хлівчани Сокальського району в священничій родині о. Дмитра Бордуна. Батько о. Дмитра був нащадком воєнка наполеонівських військ, що в 1812 р. осів і одружився в Галичині. Чотири сини продовжили рід Бордунів на галицькій землі. Всі вони відзначалися лагідністю характеру та довір'ям до людей, яке не завжди оправдовувало себе. Дідо Меланії походив з Белза і займався господарством та цегельним промислом, що їх отримав пізніше в спадку його молодший син Микола. Сестра о. Дмитра Ева, вийшла заміж у Львові за залізничного урядовця Білецького, батька історика Степана Білецького. Мати Меланії Бордун — Марія, походила зі священничої родини і була споріднена з дружиною о. Горасцького Оленою та її сестрою учителькою Ольгою Мокрицькою, що проживала в Добромилі, Мироном Мокрицьким — урядовцем "Дністра", а в 1939–1944 рр. — працівником Національного Музею у Львові і відомим в передвоєнні часи львівським художнім фотографом-любителем, а також з солістом Варшавської опери, баритоном Дольницьким. Молодша дочка о. Дмитра Бордуна — Наталія (нар. 1888 р.) працювала вчителькою на західних теренах Польщі і померла 1912 р.

Після закінчення гімназії у Львові, Меланія поступає на історичний відділ філософського факультету Львівського університету і слухає лекцій з історії України проф. Михайла Грушевського. В 1911–1912 рр. працює в Національному Музеї у Львові, заснованому, вивінованому і фінансованому до 1939 р. галицьким митрополитом графом Андрієм Шептицьким. Першим директором, організатором і творцем цього музею був в 1905–1952 рр. д-р Іларіон Свенціцький. Перебуваючи на посаді помічника (ляборанта) упорядковує Акти Львівської митрополичої консисторії, що стають пізніше основою її цікавої роботи про життя галицького духовництва в другій половині XVIII ст. Вона згодом мала стати її докторською дисертацією, але вибух Першої світової війни став на перешкоді осягнення цієї мети. В 1912 р. студіює також на історичному факультеті Віденського університету.

Товаришами М. Бордун під час університетських студій в різних роках були: географ Стефанія Пашкевич, студентка філософії Анісія Свенціцька, а також білоруська поетеса Цьотка (Гелоіза Пашкевич), якій Меланія дозволила виробити на своє прізвище паспорт, для

її нелегальної поїздки в Росію, що вдалася, бо обі були ясноволосі і синьоокі.

Праця над вище названими матеріялами не була даремною. Авторці вдається її опублікувати в трьох номерах "Записок НТШ" (1912 р., кн. III, т. 109; 1912 р., кн. IV, т. 110 – ред. М. Грушевського; 1924 р., тт. 134–135 – ред. І. Крип'якевича) під заголовком "З життя українського духовництва Львівської єпархії в другій половині XVIII в.", а остання частина має ще пояснення "на основі візитаций М. Шадурського 1759–1763 pp."

Проте майже ніхто сьогодні не знає, що популярна "пані директорка" є автором такої змістовної історичної і соціологічної студії.

На основі цього дослідження дізнаємося, який складний шлях пройшло українське галицьке духовенство, зокрема сільське, на протязі XVI–XVIII ст.ст. в умовах фєвдальної Польщі.

Що стосується життя українського духовенства в XVI–XVIII ст., то це питання висвітлюється в працях М. Грушевського та І. Шараневича. Картина цього життя була тоді вельми невтішна. Священики–попи були на загал із–за відсутності богословських шкіл малоосвічені. Кандидати на священиків вчилися приватно у діючих парохів, часто, починаючи з науки читання і писання "по руськи" (українською мовою) і по–старослов'янськи. Включаючи XVIII ст., всі акти, що висвітлювали життя українського духовенства, були писані польською мовою з латинськими цитатами. З них дізнаємося, що культурний, моральний, інтелектуальний і товариський рівень українських попів був тоді, як правило, дуже низький. Не слід цьому дивуватися, з уваги на те, що професія руського (українського) священика (попа) була зовсім непрестижною. Це було зумовлене повною залежністю цього суспільного прошарку від дідича–колятора; адже він виділяв ґрунт, призначений для церковних видатків. Наслідком цього дідич мав право вибирати відповідного кандидата для своєї парафії. За надання "презенти", тобто права на посідання парафії, мусили майбутні кандидати на пароху платити т. зв. "поклон", що, як правило, виносило кілька червоних злотих і талярів. Нераз обходилося це ще дорожче і потрібно було додати до цього корову або вола, кілька лисів і т. п. Щоб справа закінчилася успішно, кандидат на парафію мусив часто добре витратитися–випродати все, що посідав і запозичитися в рідних і знайомих. Пізніше дуже критично дивилися вищі духовні кола, а також громада, на ці всі додатки до "поклону". В особливо яскравих випадках судили навіть майбутнього пароху за "сімонію", тобто святокупство.

У зв'язку з дуже непрестижним становищем, кандидатами на священиків українського сільського духовенства, були рідко шляхтичі, а як правило, бідні міщани і селяни, при цьому часто такі, що недавно отримали звільнення від підданства і нічим не відрізнялися від неосвічених селян. Не можна дивуватися, що серед цієї суспільної верстви знаходилися люди, що не відповідали своєму покликанню служити високим християнським ідеалам, бути справжніми пастирями для своєї громади, здатні перетворити людину–тварину в одухотворене єство. Акти т. зв. "духовних судів" виявляли цих недостойних членів духовного стану.

Одноманітність сільського життя, брак культурного середовища та культурних розваг, були однією з причин поширення нахилу до алкоголізму. Єдиною розвагою були тоді корчми й ярмарки. Дідич був зацікавлений в цьому, щоб горілка, на гоніння якої він мав монополію, продавалася в корчмі мешканцям його села і також священикам, від чого останні не відмовлялися і згодом часто попадали в принизливу й повну залежність від арендаря, деградуючи морально та поповнюючи в зв'язку з цим недостойні вчинки, зв'язані зі здирствами та зловживанням церковного майна для особистих потреб тощо. Багато актів "духовних судів" розглядають такі прикрі справи, що закінчилися відповідним покаранням, яке полягало на "реколекціях", тобто на перебуванні в монастирі на строгому пості й самобичуванні, а в найбільш драматичних випадках на відсудженні від парафії і забороні виконувати обов'язки духовної особи.

В XVI і XVIII століттях не лише картина сільського духовенства залишала багато до побажання, але також вищі його чини — декани і єпископи — знаходилися не на висоті свого завдання. Останні назначалися королем, часто за воєнні заслуги; вони з погордою відносилися до нижчого, особливо сільського духовенства і по змозі використовували, накладаючи на нього різні податки.

Після Замойського синоду 1720 р., що намагався різними приписами зблизити українську церкву, яка прийняла унію, з латинською церквою, справи почали дещо мінятися, що відбувалося однак дуже повільно, бо віками закорінене звичаєве право й старі традиції даліше були живучі. Замойський синод виступив проти купівлі парафій, а також проти передачі їх старшим поколінням молодшому, тобто батьками синам. Не зважаючи на ці заборони, не зайшло ніяких змін в практиці, бо світська і духовна влада вповні годилися з цими явищами, вважаючи їх нормальними.

У XVIII ст. відбулася, однак, суттєва зміна в верхах духовної ієрархії, що була дійсно віддана високому духовному покликанню й чітко усвідомлювала собі, які заходи необхідні для піднесення морального, культурного, професійного та взагалі духовного рівня всієї маси (понад 2000) сільського духовенства. В тому часі воно мало перед собою незвичайно відповідальне завдання суспільної ваги, адже більша частина українського народу — це були селяни, яких треба було піднести на вищий щабель духовності, моральності, суспільної та національної свідомості. Зразком усіх людських і небесних чеснот мав бути для парафіян їх священик. Акти і документи свідчать однак, що лише частина відзначалася бажаними позитивними прикметами, а решта належала до "ідців хлібів духовних", що було наслідком матеріальної залежності від дідича, а також низького освітнього і професійного рівня духовенства.

Усвідомивши ці причини, єпископи Львова і Перемишля рішають протидіяти цьому. В зв'язку з цим стали вимагати від кандидатів на священиків не лише знання богослужбових практик, які можна було засвоїти в досвідчених священиків, але також навчання в монастирських школах — єзуїтських, піярських, бернардинських, василіянських і інших, де навчали також латинську мову і загальноосвітні предмети. Однак не кожен кандидат до духовного стану міг собі дозволити на навчання в

такому закладі, а якась частина змушена була достроково переривати науку через брак матеріальних ресурсів; а також через глумливе відношення своїх колег-латинників, що принижували українських учнів. Перед старанням про "презенту" на парафію, мусив кандидат на священника перейти складний шлях різних перевірок з боку доховних кіл. Декілька місяців перебував він на практиці у якогось священника, виконуючи всі можливі богослужбові обов'язки. Після цього духовна комісія, яку очолював спеціальний "духовний комісар" проводила "інквізицію", своєрідне слідство, що стосувалося кандидата, а саме: на місці його проживання, де він був відомий, або його тимчасової праці, переважно, учителя-бакалавра. Тоді ставилися різні питання відносно походження кандидата, його характеру, здібностей, здоров'я, негативних навиків, тощо. Відповідали на запитання претендент на пароха, а також члени громади. Після закінчення цього екзамену звертався кандидат на священника—"еколіта" до єпископа з проською про дозвіл висвячення, що отримував на основі свідоцтва моральності від свого сповідника, та відповідного прохання кандидата в письмовій формі. Лиш під кінець він міг звернутися до дідича-колятора з проханням про "презенту".

Ця ініціатива вищої духовної ієрархії мала позитивні наслідки, бо поставила на першому місці залежність сільського духовенства від вищої церковної влади, відсуваючи на дальший плян підпорядкованість дідичеві, що в ті часи була обумовлена феодалним суспільним ладом. Сільський священник був крім того, предметом постійної уваги "духовних комісарів", які пильно слідували за його поведінкою й негайно доповідали деканам і єпископам, якщо даний парох поведився невідповідно.

"Духовні суди" також давали можливість вищим колам духовенства дізнатися про різні негативні сторони з життя сільського духовенства і відповідно карати винних. Скарги на священників вносила найчастіше громада, з різних причин незадоволення своїм парохом, якого чекали за занедбання своїх прямих обов'язків та інші провини, досить суворі кари. Деколи зі скаргою виступав дідич, закидаючи часто неіснуючі провини парохів свого села, будучи незадоволеним непокірним парохом за те, що той пише "супліки", тобто скарги на дідича, що безжалісно використовує своїх підданих. При цьому свідки давали часто фальшиві зізнання, признаючись, що "краще образити пана Бога, як пана дідича". Єпископи заборонили священникам мішатися в світські конфлікти, але траплялися такі мужні парохи, що ризикуючи це робили.

Львівський митрополит Лев Шептицький заповів "візитації" у Львівській єпархії, що відбулися в 1759–1763 рр., проведені високоосвіченим і досвідченим богословом Михайлом Шадурським. Результати цієї перевірки задокументовані в кількох томах. Тут бралися до уваги такі важливі питання: 1) стан церковної будівлі і її території; 2) стан церковного майна всередині храму; 3) церковні ґрунти і їх юридичне оформлення; 4) поведінка священника як душпастиря своєї громади; 5) поведінка священника в родині та його відношення до освіти своїх синів, які часто ставали його наслідниками на парафії. Комплекс цих ділянок, що були предметом "візитацій", свідчить про те, наскільки все було далекосяжно обду-

маним, щоб досягнути в майбутньому освічене, суспільно свідоме, віддане своєму високому покликанню сільське духовенство. Очевидно, що результати цих "візитацій" були далеко не ідеальними, але все таки, вони у визначеній мірі стимулювали розвиток цієї численної групи духовенства в позитивному напрямку...

В праці Меланії Бордун висвітлюється шлях розвитку українського галицького, і зокрема, сільського духовенства в умовах польського панування, коли ще не було духовної греко-католицької семінарії, заснованої щойно 1784 р. у Львові австрійським цісарем Йосифом II і наслідки цього акту ще не були відчутні.

Але постійне змагання вищих свідомих верств духовенства змінити існуючий стан на краще, мало вирішальний вплив на те, щоб справи увінчалися деяким успіхом. Адже змагання до досконалості ніколи не є даремними, коли бути в цьому послідовному.

Робота Меланії Бордун має документальний характер і всі висновки підтверджені великою кількістю документів і актів, писаних польською мовою.

Рівночасно, це дослідження є дуже повчальною соціологічною студією, адже в ньому йдеться про розвиток однієї соціальної групи українського галицького суспільства — сільського духовенства. Оприлюднення всіх актів наступило майже 150 років пізніше, бо "історія є вчителькою життя".

Автор статті займався питанням життя і творчості Меланії Бордун з суб'єктивних і об'єктивних причин. Меланія Бордун була добре знайома з моїм батьком Іларіоном Свенціцьким ще з дитинства, а також пізніше з моєю мамою Анісією. Була також хресною мамою моєї сестри Віри. Приязнь нашої родини з М. Бордун тривала ціле життя.

Належала Меланія Бордун до того покоління українського галицького жіноцтва, яке ще на початку ХХ ст. здобуло вищу освіту і в якомусь періоді свого життя займалося творчою науковою працею.

Також діяльність М. Бордун як директорки Дівочого інституту в Перемишлі була в передвоєнні часи дуже відповідальною і суспільно вагомою.

Нехай отже ця скромна стаття буде даниною пам'яті цієї благородної жінки-трудівниці-патріотки.

Львів, 18 січня 1994 р.

**Іван
ФІРЧУК**

B.A., LL.B.

АДВОКАТ і НОТАР

Повідомляє про відкриття нового бюро у

Bloor West Village

2 Jane Street (at Bloor) Suite 205

Toronto, ON M6S 4W3

766-0488

• заповіти та майно • оренда за майно • бізнесове законодавство

Приймає також у вечірні години та вихідні дні!

Перші півгодини консультації — БЕЗКОШТОВНО!

О. КОНОНЕНКО

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ МОМЕНТИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Кожний історичний момент у тому чи іншому ступеню актуальний. Проте є деякі події, актуальність яких зберігає і понині те ж саме високе напруження, як і у колишню історичну пору. Пропоную читачеві одну з таких.

Але раніше зупинимось на сьогоднішні. Голова "русской общины" Криму і водночас співголова партії "Гражданский конгресс Украины" (невідомо, що в ньому українського) Володимир Терехов висловив таке ("Невское время" СПб, 28.07.94, стаття "Мы не сепаратисты"): "...мы не сепаратисты, поскольку ставим своей целью не разделить, а напротив, соединить насильственно разорванные Крым и Россию. Скажу больше: я мечтаю о том, что Крым, дрейфуя в сторону России потянет за собою всю Украину..."

Кореспондент "НВ" Матренін: Как крохотный буксир — огромную баржу?

Відвертіше не скажеш. Ось який "несепаратизм" русомовних кримчан, які населили Крим головним чином у останні 50 років. І "баржа" — то ж "відстала, позбавлена власного цілеспрямованого руху Україна".

А ось, що пише солідний британський журнал "Економіст" (за "НВ" там же) у статті "Реставрація великої держави, але не за будь-яку ціну": "В сучасній Росії те, що лише рік тому було екстремістським, сьогодні наближається до загального політичного курсу" — каже професор української історії у Гарварді Роман Шпорлюк. Сьогодні війна в Чечні криваво підтверджує це.

Дуже виразні погляди економіста Олега Платонова, якого не відносять до "гарячих голів". Він вважає, що як незалежні держави Україна та Білорусія мають штучний та тимчасовий характер. Те, що українці та білоруси не говорять "чисто по русски" є, на його думку, лише побічний результат столітньої польсько-литовської окупації. Саме їх існування не лише у якості держав, але навіть культурних спільностей, "результат подрывных действий англо-американских разведывательных служб, направленных на расчленение и ослабление единого братского организма России". Он як! Ось така "негаряча голова".

Корифей великоруського єдинства Солженіцин у виступі по телевізії заявив, що відокремлювати від Росії Білорусію та Україну — це все одно, що ділити Германію на три частини. Усі ці заяви об'єднує одне: крайній великоросійський шовінізм, заперечення права українського та білоруського народів на національну самобутність, бути народами, якими вони є. Все це широко пропагується і підтримується на теренах Росії, України та Білорусії російськими націонал-патріотами: потужною партією ренегата Жириновського, фашистами Баркашова, генералами Варениковим та

Макашовим, Бабуриним та іншими. Проте співаночки ці гучненькі, але не нові.

У 1863 році міністер внутрішніх справ імператора Олександра II-го Петро Валуєв таємним циркуляром заборонив офіційні, наукові, церковні і особливо педагогічні публікації українською мовою. На русском, французком, немецком и любом ином, пожалуйста, но не на украинском. "Украинского языка не было, нет и быть не может!" Ну чи не Терехов, Матренін, Платонов або Солженіцин?

Проте й цього здалося замало. У 1876 р. сам цар Олександр II-ий видає так званий Емський акт, згідно якому заборонялося будь-що друкувати українською мовою, заборонялися ввіз з-за кордону української літератури, виступи українською мовою, український театр і, що найстрашніше, вчити дітей українською мовою, клався кінець українській школі. Вчителів українофілів заміняли на росіян, вислали до Сибіру ряд українських діячів. Ось так!

А тепер згадаймо Пушкіна: "Слух обо мне пойдет по всей Руси великой и спомянет меня всяк сущий в ней язык и гордый внук славян, и финн, и ныне дикой тунгус и друг степей калмык". В чому справа? Чому і "дикой тунгус", і "друг степей калмык", яких налічувалося хіба декілька тисяч, мають свій "язык", отже суть народи, у той час, як багатомільйонному великому європейському народові бути ним відмовлено: "Не было, нет, и быть не может!" Чому цар "освободитель" Олександр II-ий, який звільнив селян від кріпосної неволі, хай і чималою ціною, надав людям, яких доти вважали двоногим бидлом, громадянських прав, який замінив дику 25-літню рекрутчину цивілізованим призовом до армії, створив місцеву самоуправу — земство, суд присяжних, у нас його знову немає, і тим самим обмежив сваволлю імперської бюрократії, чому ж цей "цар-освободитель" ще дужче затягнув зашморг неволі на шиї українського народу? Адже здавалося, що народ був вже упокорений. Не було козаччини, не було гетьманщини, давно зруйнували Запорозьку Січ, минулася кривава боротьба українського народу за своє самостійне існування. То ж чому російські можновладці все ще так боялися українського народу?

Адже не на порожньому місці виросла геніяльна і буремна поезія Тараса Шевченка, про яку академік Білецький сказав, що таких висот гнівного, полум'яного і безкомпромісного протесту проти ладу, заснованого на експлуатації людини людиною не сягає жоден з великих сучасників і попередників у світовому письменстві (Білецький О. І. "Від давнини до сучасності", вибр. праці, т. 2, с. 397, К., 1960). І дійсно, коли цар Микола I-ий у розпачі від грандіозної поразки у Кримській війні 1854–1855 рр. гукнув "народное ополчение" — 180 тисяч українських селян Київської гу-

бернії відкинули геть кріпацьку неволю, порвали із поміщиками та проголосили себе козаками ополченнями. Прийшлося тепер упокорювати їх (О. Субтельний. *Україна. Історія*, с. 225). І от, цей неспокійний народ споконвіку живе на корінній землі Київської Русі, і Київ — мати городів руських знаходиться посеред України, у той час, як Москва і Московська держава — джерело сучасної Росії ось де: "До Х в. почти весь этот район был занят финно-угрским племенем меря. Колонизация края словенами и кривичами привела к обрусению мери и формированию здесь великорусской народности" (БСЭ, т. 5, с. 145: "Владимиро-Суздальское княжество"). Навряд чи можна звинувачувати Большую советскую Энциклопедию в русофобстві і українофільстві. Але ж Російська імперія ґрунтується на первородстві від Київської Русі, то ж саме існування українського народу ставить під сумнів шляхетність і легітимність Російської імперії. Отже стовбових дворян слід шукати не серед Романових, Шереметьєвих та Шувалових, а посеред Хмельницьких, Виговських та Дорошенків. Україна завжди була "кісткою" у горлі Російської імперії. Ось чому, імперські і проімперські сили і колись, і зараз всіляко намагаються будь-як дискредитувати Україну, стерти її з лиця землі. За царату то був етноцид, а за Сталіна він переріс у жакхливий геноцид. Але народ вистояв. Ось чому Олександр II-ий, розуміючи, що ті вольності, які надавали його реформи, відкривають шлях для розвитку національного життя українців, у протигагу ще тісніше затягав зашморґ на їх шії.

Київська газетка "Киевлянин" у 1914 році писала: "Польське, вірменське, фінське та інші питання чисто окраїнні, себто дургорядні. Мазепинське питання б'є Росію в саму серцевину її великодержавности... Український рух є для Росії більш небезпечний ніж усі інші національні рухи, взяті разом" (За В. Мороз. "Україна у ХХ-му столітті". Тернопіль, 1992 р.).

Хто первородний? — Дошкульне питання, яке на протязі століть тривожило російських державців, істориків та діячів культури. Щоб заперечити первородство України, професор Московського університету Михайло Погодін у 1828 р. висунув гіпотезу, що начебто під час монголо-татарської навали корінний київський руський народ утік на північний схід — туди де Москва і створив Руську державу, а замість нього з-під Карпат до Києва прийшли інші люди і створили сучасний український народ. Але Погодін якось не завважив, що Москва і суміжні князівства були захоплені монголами на три роки раніше Києва. Історики ніколи цю гіпотезу серйозно не сприймали, проте і досі її гамселять російські "націонал-патріоти" у популістських цілях. Більш серйозне твердження видатного російського історика В. Ключевського, згідно якому монголи вщент зруйнували Київ і його навколишності; залишилися лише окрайці колишньої Київської Русі — Галицьке князівство, Новгород, Псков та Московське і інші північно-східні князівства. У наступний час до Києва прийшли галичани. Але Галичина то окраєць корінної київської землі, у той час, як Московія — колонізована земля фінського племені меря. Серйозні заперечення проти Погодіна і разом з ним проти Ва-

луєва і сучасного Платонова висунув видатний російський знавець російської мови, автор "Толкового словаря живого великорусского языка" Володимир Даль, ще у 1860 роках ("Толковый словарь...", т. I, Вступ. III, "О наречиях русского языка"). Він звенув увагу на ось-що: у "наречиях русского языка" Новгородському, Архангельському, Олонецькому, Вологодському, Тверському і навіть Пермському на відміну від Московського, Володимирського, Рязанського живе багато українських слів. Явище дивовижне, бо всі ці губернії знаходяться далеко по той бік Москви від України. В усіх тих губерніях не було монголів і татар, отже не було втечі русомовного населення, не було там ні Польщі, ні Литви, отже їх впливу на мову, але всі ці території були складовими частинами Новгородської землі. Як же потрапили туди українські слова? Надамо слово Володимирові Далю:

"...говор Новгородский. Верная примета, коли слышится "и" вместо "е", как на Украине: хлеб, сино, беда. Давно уже замечено сходство этого наречия (новгородского) с малорусским. Можно предположить, что ильменские славяне в половине IX века вышли с юга, отделившись от славян днепровских, и принесли с собою южное наречие... Украинский народ певучий в противоположность великороссам. Но, так как русские пришли на Ильмень с Юга, с общей ближайшей к нам родины, то новгородцы удержали в словах несколько больше исконного, тогда как по направлению на Рязань и Владимир язык этот при смешении народа с чудскими племенами принял несколько иную окраску."

Як відомо, одна з найвиразніших одмін української мови од російської полягає у тому, що в багатьох словах українці замість "є" кажуть "і". Даль стверджує, що оце "і" ісконно руське. При чому тут Польща і Литва?

Збігаються з Далем висновки видатного російського історика В. О. Ключевського: "...в русскую среду проникло немало физических и нравственных особенностей от растворившихся финнов. Надобно допустить некоторое участие финского племени в образовании антропологического типа великоросса. Наша великорусская физиономия не совсем точно воспроизводит общеславянские черты. Некоторая сторонная примесь: скуластость великоросса... типичный великорусский нос, покоящийся на широком основании... То же влияние заметно в изменении древнерусского говора... говоры великорусского наречия сложились путем постепенной порчи первоначального русского говора. Даль допускал мысль, что акающие говоры Великороссии образовались при обрусении чудских племен. Чудь не обогатила русского лексикона, но портила говор, внося в него чуждые звуки и звуковые сочетания. Древнерусский говор в наибольшей чистоте сохранился в наречии Новгородском, в говоре владимирском мы видим первый момент порчи русского языка под финским влиянием, а говор московский представляет дальнейший момент этой порчи (В. О. Ключевский. Курс русской истории, Т. I, М. 1987, лекция XVII, сс. 299–302). Далі Даль наводить приклади українських слів замість російських у північних росій-

ських говорах. Приведу деякі з них: // Новгородський: панчохи замість чулки, черевики замість башмаки, свитка, почекать, ослон, даси і т. д. // Тверський: зробіть, торба, толока, горелка, хата, вжахнутья, цыбуля, сопсовать, поратовать, сподобать, досить і т. д. // Олонецький: ледащий, худоба, слухать і т. д. // Вологодський: бажать, голій, долонь, добре, зараз і т. д. // Архангельський: гукать, капость, рушник, очипок і т. д. // Пермський: верещать, досконально і т. д.

Що ж до валуєвських: "Украинского языка не было, нет и быть не может", то Даль заперечує і це у ті ж самі 1860–ті роки. Він пише: "украинский и белорусский это не наречия, а языки" і наводить у доказ ось таке українське прислів'я: "Нехай і чорт аби не москаль!", у якому спільне з великоруською мовою одне лише слово: "чорт" (Даль. "Толковый словарь...", т. I, Введение, с. XX. "О русском словаре" М. 1935). З нашого теж цивілізованого погляду фіні ніяк не гірші од слов'ян і сучасна російська мова, незалежно від того під якими впливами вона склалась — мова високого рівня, так само, як англійська мова це зовсім не зіпсована французькою німецька мова, а велике творіння, але для імперських пріоритетів усе це має значення, то ж не випадково у 1908 році указом сенату Російської імперії "украинская культура и просветительная деятельность на Украине" визнана "вредной для безопасности Российской Империи" (Із газети "Одесские известия", 28.05.92). То ж не випадково все, що спростовано Далем 130 років тому, сучасні російські націонал-патріоти піднімають на корогви шовіністичної істерії. Від кого, наприклад збирається силою захищати російський міністер закордонних справ Козирев "русомовців" в Україні? Від народу, українська мова якого, ще більш руська ніж у них?

II

Друга подія, на якій слід зупинитися, особливо у зв'язку з "баржою", міститься ось в чому:

У часи імператриці Єлизавети — 50–ті роки XVIII ст. при її дворі діяли два українські козаки, навіть не старшини — брати Олекса та Кирило Розуми: світлейший князь Александр Разумовський, морганатичний чоловік самої імператриці, і світлейший князь Кирилл Разумовський — президент Російської академії наук та останній гетьман України. При Катерині II-ій зовнішніми справами Російської імперії вершив український писар — світлейший князь та канцлер Олександр Безбородько, видатний дипломат, який дипломатично завершив приєднання Криму до Росії. Виникає питання: Ну, що Олекса Розум полонив жіноче серце імператриці Єлизавети, якось можна зрозуміти, — він був гарний на лице і добре співав, але яким побитом простий козак Кирило, хай і Розум, опинився аж президентом Російської академії наук?

Відповідь на це питання знаходиться одразу, якщо взяти до уваги, що у 1654 р., коли була підписана Переяславська угода, яка поклала початок поневолення України Московською державою (назву "Росія" дав їй лише Петро I-ий на рубежі XVII та XVIII ст.) Московія являла собою величезну темну ніч, яка

простяглася від берегів Балтійського моря аж до Тихого океану. Навіть через сто років після того більша половина вищої російської аристократії була абсолютно неписьменна — не вміла читати, три чверті не вміло писати (Ключевський. "Курс истории России", т. 5, с. 11, М. 89). У той час, як у 7 з 10-ти полків Лівобережної України було понад 860 шкіл (Орест Субтельний. Україна, Історія, К. 1991, с.). "Навіть селяни в Україні вміють читати і писати... а сільські священники вважають своїм обов'язком навчати сиріт, не дозволяючи тим тинятися вулицями, як бродягам" — писав у 1655 році араб-християнин Павел Алепський (Субтельний, с. 141). При кожній церкві була школа і лікарня (Дмитро Яворницький. "Історія запорізьких козаків"). Ось що пише Яворницький про письменність серед запорозьких козаків: "Маса січового війська у своїй грамотності та начитаності стояла так високо, що переважала в цьому вищий стан великоруського народу свого часу"*. Такий рівень був у країні, яку руйнували безперестанні війни та наскоки на протязі століть. Були нарікання на те, що офіційні документи написані не українською мовою, саме на це обпирав свою гіпотезу М. Погодін. Їх писали церковнослов'янською мовою, яка в дечому нагадує болгарську і російську. Але зберігся один папірець, на якому писар зробив невеличку приписку: "Спробувати пера і чорнила, чи добре буде писати" — чистісінькою українською мовою.

Всі ми в Росії та Україні вивчали у школі комедію Фонвізіна "Недоросль" (1781 рік). Та чи вдумувались у те, що вона означає? Що уособлює собою дворянин Митрофанушка — "Не хочу учитись, а хочу жениться" — та його мати г-жа Простакова. (Простакова: Без наук люди живут и жили. Покойный батюшка воеводою был, а с тем и скончаться изволил, что не умел грамоте, а умел достаток сохранить.) І тут трапилась конфузія: прийшов лист, а що в ньому написано? Може щось важливе? (Простакова: Братец, прочти, потрудись. Скотинин: Я? Да я отроду нічого не читывал, сестрица! Бог меня избавил от этой скуки.) І навіть позитивний герой — Стародум каже: "Отец мне непрестанно твердил... на умы мода, на знания мода, как на пряжки, на пуговицы". Ось такою була ідеологія переважної більшості російського дворянства у XVIII ст.

Перед Петром I-им стояла проблема, як витягти Росію з цієї густої темряви? Як бачите, і після нього її було ще багато, але "воза" він все ж таки з місця зрушив, і це головне, так що за часів Пушкіна особливо завдяки намаганням німкені імператриці Катерини II-ої, дворянство не лише вміло читати і писати, але багато хто говорив навіть "по-французски". Якою ж ціною було це досягнуто? За чий рахунок? Щоб примусити вчитися дворян, які всіляко опиралися, потрібні були вчителі. "На каждую губернию назначено было по два учителя из учеников математических школ, выучивших географию и геометрию" (В. Ключевский. Курс русской истории, т. IV, М. 1989, Лек. LXII, с. 66). Коли ж вчителів немає, то ніякі жорстокі і криваві заходи, на які мастак був Петро, не допоможуть, хоч стань на голову і догори ногами. Де ж їх узяти?

Багато зробили німці, які приїздили до Росії "на ловлю счастья и чинов" і до яких (в тому числі і голяндці) сам їздив і посилав у науку Петро І-ий. То ж не випадково нова столиця Росії і навколишні міста носять німецькі імена: Санкт-Петербург, Кронштадт, Петергоф, Шліссельбург та інші. І все ж те, що зробили німці було краплиною у темному морі. Потрібна була численна маса духовенства, вчителів і просто письменних людей, її не було в Росії, але вона була в Україні. До того ж українці легко переходили на російську мову. Тож потрібні інтелектуальні сили Петро черпає за рахунок інтелектуального потенціалу України. Він ставить заслону для його розвитку в Україні, зокрема забороняє друкувати хоч що українською мовою і водночас широко відкриває двері і пропонує гарні умови та привілеї освіченим українцям для роботи на користь Росії. Ось так використовується розумова сила українського народу. Рівень Росії за рахунок України піднімається, України — падає. Петро "прорубує вікно до Європи Росії і водночас рве чималі зв'язки України з Європою, перетворюючи її у провінцію. І це продовжується після Петра також. Ніякий матеріальний грабунок, а він був чималий, не може порівнятися з наслідками духовного, інтелектуального пограбування України.

На ґрунті Києво-Могилянської академії Петро створює Російську академію наук, забираючи з Києва більшість викладацького складу, у тому числі і таку видатну людину, якою був Феофан Прокопович, який став стратегом російської імперської духовної та культурної політики. Київська академія, яка до Петра мала 2 тисячі спудеїв, після нього скоротилася до 200. І все ж в ній ще встиг вчитися Ломоносов. При Катерині II-ій вона закінчила своє існування. Тепер вже Росія мала академію, в Україні її не було. З 11 членів Святейшого Синода, а духовенство очолювало культуру, 9 були українцями. Більшість провінційних єпископів теж були з України. Російська духовна музика, створена українцями: Бортнянським, Березовським, Веделем, живопис — українцем Левицьким. "Черкатишки обсели!" — відчайдушно кричали митрофанушки. І вже у пушкінські часи мілкий український шляхтич Микола Гоголь разом з Пушкіним підняв російське красне письменство на таку височінь, яка залишається неперевершеною і понині. М. Гоголь репрезентує український культурний тип у російській літературі. Тож у фундаменті сучасної великої російської науки і культури лежить українська наука і культура, культура того народу, яку потім стали називати хutorянською, мужицькою. Ось, така вона, "баржа"! І хто був "баржою"?

І ось тут добре видно, що в історії, як і в фізиці, немає абсолютної системи координат. Яскравий приклад тому постать Петра і доля Мазепи. Якщо дивитися з боку Росії, ця постать конструктивна. Він реформатор, він вивів Росію з густої темряви на шлях до Європи і це прощає усі криваві вчинки жорстокого царя. Великим пам'ятником йому стоїть на Неві засноване ним одне з найгарніших в світі міст Санкт-Петербург.

Якщо ж дивитися на цю постать з боку України, то вона деструктивна. Він руйнував майбутнє України,

він пограбував її не лише матеріально й фізично, але й найстрашніше — духовно. Він був катом українського народу.

То ж розберіться, як судити царя Петра?

Зовсім інакше виглядає гетьман Мазепа. З боку Росії — зрадник її імперських інтересів. Тому в православних російських церквах йому й по сей день вигукують анатему. З боку України — сміливий і розумний борець за волю України, за її майбутнє, за самостійність.

Всупереч багатовіковим намаганням український народ відстояв себе, всупереч великим втратам зберіг свою мову, культуру і глибинну національну ментальність. І хоч нині Україна доведена до страшної руїни, вона вистойть, як вистояла у не менш страшних випробуваннях минулих часів.

СПБ, березень-травень 1995 р.

* П. Голубенко. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. Київ. "Дніпро", 1993, с. 252.

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ ДОСЛІДЧО-ДОКУМЕНТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР

Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр — це установа, діяльність якої вже стала відомою не лише в Канаді чи США, але також і в Україні. Завдяки невтомній і копіткій праці його членів зникло чимало білих плям в історії українського народу, про страждання українців у міжвоєнний період довідався увесь світ.

УКДДЦ постійно займається рядом цікавих проєктів. До таких належить і проєкт збирання рукописів недрукованих споминів. Відповідальними за його здійснення стали мгр. Іроїда Винницька та д-р Надія Скоп.

В чому полягає суть і важливість згаданого проєкту? По всьому світі ще живуть люди, які були свідками історичних подій та зрушень, що відбувалися в Україні протягом ХХ століття. Українці довго мовчали... й тому мозаїка українського минулого не є повною. Кожний спогад про пройдений життєвий шлях, кожна оцінка окремих подій, стають вагомим внеском у її поповнення.

Дотепер відгукнулося на заклик центру 30 людей, яких пережите горе не зробило байдужими до життя і які на письмі передали свій досвід.

Авторами матеріалів надісланих до Центру є очевидці подій, які відбувалися від початку 20-их років аж до сучасності. Проживають вони в Канаді, Україні, Росії та США. Між спогадами можна знайти рукописи, недруковані машинописи, певну кількість газетних матеріалів та декілька брошур. Якщо брати до уваги розмір спогадів, деякі з них досить короткі, а деякі відображають цілу епопею людського життя.

Переважна більшість матеріалів не вимагає редакторської обробки, деякі вимагають часткових чи ґрунтовних втручань.

(Закінчення на стор. 46-ій.)

СКІЛЬКИ ПРАВДИ В "ГІРКІЙ ПРАВДІ" В. ПОЛІЩУКА?

На початку цього року вийшла об'ємна 483-сторінкова книжка Віктора Поліщука під сенсаційно-суб'єктивним заголовком Гірка правда: злочинність ОУН-УПА (сповідь українця). Книжку видано "коштами автора", а як місце видання названо Торонто-Варшава-Київ.

Мабуть, розчарований тим, що на його провокуюче узаголовлену книжку не появилось жодних відгуків в українській пресі (за винятком репліки В. Сірського в "Українському Голосі" за 8 травня 1995 р.), автор розіслав лист (цитую): "До інституцій і осіб у Канаді, які можуть мати вплив на напрямок діяльності українських націоналістичних сил..., згуртованих довкола СКУ та КУК у Торонто." У цьому своєму досить довгому листі пан Поліщук пише таке:

Чотири місяці тому я опублікував публіцистичну працю п. з. "Гірка правда: злочинність ОУН-УПА", в якій: а) Звинувачую ОУН у тому, що вона від часу постанови й по сьогоднішній день (всі три, діючі нелегально на Заході, фракції ОУН, а також їхні організаційні трансформації на Україні), це фашистського типу організація, яка сьогодні з тактичних міркувань послуговується демократичною фразеологією. Тверджу, що як німецький нацизм є розвинутою формою італійського фашизму, так український інтегральний націоналізм є розвинутою і поглибленою (в ділянці ідеології) формою нацизму; б) Звинувачую УПА, зокрема її організатора — ОУН-б, яка опанувала нею від осені 1942 року, а також С. Б. (Службу Безпеки ОУН) у скоєні злочину народобивства на польському й українському цивільному населенні на Волині й Галичині; в) Звинувачую поліційні полки СС дивізії "Галичина" у скоєні злочину народобивства на цивільному населенні; г) Виправдовую український народ, доказуючи, що названі вище злочини допустилася невеличка частка українського народу, опанована ОУН, і та частка не перевищує 1/3% від українського народу, що в час війни жив на Україні, або ж не перевищує 2% українців Західної України; д) Вказую на небезпеку для України, як держави, через відродження в Україні українського інтегрального націоналізму.

Протягом останніх місяців я поробив кроки у напрямі викликати рішення влаштувати публічну зустріч зі мною, яка мала б форму публічного панелю. Додаю до цього мої формальні пропозиції у цій справі. Звертаюся до Вас з проханням посприяти здійсненню моїх пропозицій і повідомити мене про Вашу у цій справі думку. Може українські націоналістичні науковці в ході публічного панелю докажуть помилковість моїх тверджень і звинувачень? Тоді відступаю від своєї діяльності.

Якщо ж українські націоналістичні кола в Канаді не схильні спричинитися до організування такого панелю, то це означатиме, що в них немає аргументів проти моїх тверджень і звинувачень. А якщо вони вва-

жають, що моя діяльність становить наклеп на український народ, очорнювання його доброго імені, тоді хай подають на мене скаргу у канадський суд. Якщо й цього не зроблять, то тим самим визнають правильність моїх тверджень і звинувачень..."

З пошаною,

Віктор Поліщук

Наскільки мені відомо, цей претенсійний лист В. Поліщука "українські націоналістичні сили, згуртовані довкола СКУ та КУК" зігнорували, що зовсім не свідчить про правильність Поліщуківих тверджень і звинувачень. Автор і мені прислав свій лист, а також книжку, з проханням написати на неї "об'єктивну рецензію". А хіба можна писати об'єктивну рецензію на книжку, яка виразно вказує на необ'єктивність і тенденційність автора вже в самому заголовку?

Тож і я радо зігнорував би цю, на мою думку, шкідливу для польсько-української співпраці книжку, якщо б автор не назвав у ній кількаразово мого прізвища і моя мовчанка для декого могла б означати, що я у всьому погоджуюсь з настановою та "фактами" п. Віктора Поліщука. А це насправді далеко не так.

Ось у підрозділі "Відплатні акції поляків", стор. 327–328, автор пише: "...Не заперечуючи фактів відплатних акцій поляків... аналізуючи безліч розмов з українцями, я "відкрив" таке: ніхто, абсолютно ніхто, ні одна особа, з якими я розмовляв, не вказала на факт втрати когось близького внаслідку мордів, учинених поляками!" І на підтвердження цієї "безлічі розмов" В. Поліщук подає чотири прізвища: моє, Йосипа Гошуляка, покійного вже Дмитра Федика і Миколи Гнатова. Всі вони ніби то відповіли: "Ні, ми особисто не знаємо осіб, які б втратили своїх близьких з рук поляків..."

У цьому "факті", на жаль, аж декілька неточностей і переколючень. По-перше, чому автор "з безлічі розмов" вибрав чотири прізвища самих галичан, коли відомо, що безглузді і справді злочинні морди між поляками і українцями (далеко і не завжди "відплатні", як твердить автор!) почалися на Холмщині, продовжувалися на Волині і завершувалися на Закерзонні, тоді як у Галичині їх було ще найменше (бодяй до половини 1944 року). По-друге, чому автор не виявив, принаймні мені, навіщо ставить таке питання, чому обмежується періодом другої світової війни і що підготовляє книжку "Гірка правда", яка має вийти ще й польською мовою? Якщо б він був щирий, я не міг би йому не сказати, що першою польською жертвою в моїй родині у ХХ-му столітті був мій дід, Григорій Дзюба, якого польські окупанти забрали і замучили в 1919 році тільки за те, що був старостою при короткотривалій українській владі і дав українській армії двох синів-офіцерів, які не повернулись з походу і загинули в снігах далекої більшовицької півночі. Це сталося перед "інтегральним націоналізмом", перед ОУН і перед УПА... Тож, мабуть, не тут корінь "мордів", як

твердить автор, а далеко глибше. За двадцять років польської незалежності "демократичний" польський уряд навіть не зволив відповісти родині — де, коли і за що закатовано мого діда... Я мабуть, розказав би авторові й факт, як у 1938 р. "стшелец" Янек Свйонтек застрелив при свідках мого 20-літнього кузена Василя тільки за те, що той, разом з іншими, мусів повертатись ввечері додому через "польську вулицю". ОУН влаштувала Василеві величавий похорон (хоч він і не був ще її членом), а вбивцю за кілька місяців звільнено з тюрми через вибух війни чи "брак доказів".

По-третє, захищую ще один дрібний, але цікавий "факт", який стосується безпосередньо моєї особи. Ось, що пише автор на стор. 398: "А доказом мовної безкультурності української діаспори є публікація в "Нових Днях" статті Степана Геніка-Березовського "Мова про мову" (жовтень 1992 р.), в якій автор дав показ тотальної безграмотності. Це той Степан Генік-Березовський, котрий, як телекоментатор, говорить: "сема година", "осьма", "трета", "витати", замість "вітати", "публика", тощо. Жах! Сором!..."

Справді жах і сором, пане докторе Поліщук. Але сором за Вас. Бо жодного з наведених вище слів у згаданій статті немає! Немає в ній і "показу тотальної безграмотності". А якщо є, то прошу довести. До речі, автор згаданої статті Степан Генік-Березовський — це не той телекоментатор, а цілком інша особа, яка українську мову знає добре. Якщо Ви так недбало перевіряли і довгі списки помордованих поляків і українців, то й справді виникає запитання: скільки правди у Вашій "Гіркій правді"? Та ж така "методологія" щонайменше — безвідповідальна!

Тож не дивуйтеся, що після зустрічі з подібними "фактами" і "доказами" (а їх у книжці чимало!) я не відчуваю бажання, ані обов'язку писати на неї рецензію. Мені просто тяжко зрозуміти, чому титулований автор, уже в старшому віку, взявся писати книжку (публіцистичну, а не наукову!) на слизьку тему, якої не знає з першої руки, ані навіть з двосторонніх об'єктивних свідчень. Та й що заставило його "сповідатися" від імені українського народу за нескоені ним (а часто взагалі надумані) гріхи? Чейже у воєнні роки збройного польсько-українського конфлікту, в роки творення української порядкової поліції чи Дивізії "Галичина" — він жив за тисячі кілометрів від цих теренів, не бачив цих подій, не відчував "духа стихії". Часто "чув грім, та не знає де він". Про п'ять українських "поліційних полків" Дивізії "Галичина" не зміг поінформувати його навіть сам Візенталь, бо їх, мабуть, просто таки не існувало. Чейже п'ять полків — це ж більше ніж ціла дивізія. Якщо ж існував бодай один, то спасибі йому, що не заплямив свого народу так, як німецький "Зіхергайтсдінст" чи російський "Смерш"...

Дивно, що В. Поліщук, народжений у 1925 році, нічого не знав про український "інтегральний націоналізм" Дмитра Донцова до війни й почав вивчати його щойно 12 років тому в... Канаді. А ще дивніше те, що той "інтегральний націоналізм", який слушно розкривали і відкинули навіть деякі фракції ОУН, він вперто утворює і поширює на український націоналізм чи й патріотизм взагалі. Ось, що автор пише з

цього приводу вже на сторінці 5-ій: "Вважаю, що проблемі українського націоналізму слід не тільки "відкопати" (тут уже не говориться про "інтегральний" чи донцовський націоналізм, лиш взагалі! — М. Д.), а й вивернути її догори корінням, щоб можна було збагнути злочинну суть українського націоналізму (підкр. моє — М. Д.). Без зрозуміння суті українського націоналізму ніколи не дійде до примирення між українським і польським народами..."

Так пише автор. А в його розумінні "суть українського націоналізму" — це не тільки бандерівська ОУН, але й "Енциклопедія Українознавства" за ред. Вол. Кубійовича, і діяльність "українських націоналістичних професорів" (цебто хіба всіх тих, що не на службі в якогось "старшого" чи "молодшого" брата?), і діяльність "українських націоналістичних сил, згуртованих довкола Світового Конгресу Українців та КУК", цебто, діяльність усіх українських національних організацій у діаспорі, бо ж майже всі вони є членами СКУ чи своїх крайових надбудов!

Тож, що нам, українцям, д-р Віктор Поліщук милостиво залишає? І що радить робити? Ставати польськими, російськими, французькими чи англійськими націоналістами, яких у своїй книжці ніде не критикує, бо в них "не злочинна суть"? Чи просто стати нам знову "пожондними русінами" або гарматним м'ясом і дармовою робочою силою для відроджуваної російської імперії? Для цих традиційних нам "функцій" не треба навіть дозволу легітимного польського чи узурпаційного російського урядів, ані рішення якогось міжнародного суду, з якими так дуже рахується автор-юрист. Для нього будь-який відлам польських партизан на українській території під час війни це була армія, з усіма комбатантськими правами захисту. Натомість УПА, на своїй етнографічній території — це в очах "світу" лиш нелегітимні банди, без комбатантських привілеїв, бо ж їх, бач, не дав їй ані польський екзильний уряд, ані російський ворог, ані якась міжнародна угода чи трибунал. Ну й куди ж можна з такою логікою зайти? І чи її застосування справді приведе до примирення між українським і польським народами або зменшення впливів крайньо радикальних не лиш українських елементів? Не згідний я з цим.

Отже, скільки є правди в "Гіркій правді" Віктора Поліщука? Надіюся, що хтось кваліфікований, може, з часом знайде правдиву відповідь на це немаловажне запитання. Але я — "пасую". Тим більше, що вважаю писання всяких полемічно-публіцистичних памфлетів (а до таких, на жаль, аж проситься книжка В. Поліщука) на теми польсько-українських стосунків шкідливими для налагодження нормальної і конечної співпраці між Польщею і Україною. З'ясування складних і часто болісних взаємин поміж нашими народами повинні зайняти нарешті справжні вчені (що вони вже й роблять!), а не гарячі й часто загонисті публіцисти.

Скільки знаю, "Гірку правду" В. Поліщука можна замовити в автора. Його точна адреса подана в попередньому числі "Нових Днів". ■

ЧОГО ХОЧУТЬ УКРАЇНСЬКІ ОФІЦЕРИ-ПАТРІОТИ

("НА") Чого ж хочуть українські офіцери? Перш за все — миру, злагоди і спокою для України і її народу. Процвітання, економічної стабільності і добробуту народу та зміцнення незалежності, надійного захисту держави, зміцнення Збройних Сил, як гаранта незалежності.

Офіцери стурбовані розвалом у ЗСУ та інших військових формуваннях. За три роки незалежності в наших військових формуваннях не зроблено належної інвентаризації, що дало можливість розграбувати техніку і військове майно, нагріти руки непорядним начальникам, а декому відтак втекти до Росії та інших країн СНД.

Армія залишається прорадянською зі скаліченим менталітетом і генералітетом. В ЗСУ бракує українського духу, й задумана та утворена соціально-психологічна служба перетворилась майже в "політотдели". Ослабла військова дисципліна, ЗСУ успадкували таке ганебне явище, як "дідівщина", зросла кількість утікачів, юнаки не хочуть служити у війську, ухиляються від служби (тільки в Києві близько 10,000 осіб). Упав престиж військової служби, не вистачає молодих офіцерів. Прорадянськи і проросійськи настроєні начальники, що сидять на вельми м'яких кріслах, ганебно переслідують українських офіцерів-патріотів. До таких начальників З'їзд відніс генералів Радецького, Кобзаря, Дячука, Стрельнікова, Гуріна та інших. Деякі генерали навіть не знають, хто такий Сірко, а тому про гетьманів України говорять, що це "бандити", що в народознавчих світлицях треба мати портрети Суворова, Жукова та інших російських і радянських воєначальників. Генерал Стрельников щоп'ятниці мандрує літаком до Одеси навідувати родичів, а бойові летуни не мають пального (яке продав Єфім Звягільський) для того, щоб підвищувати свою бойову майстерність.

Як підкреслив народний депутат України генерал Білас, "суспільно-політична обстановка не стільки складна, як тривожна". Тому цю тривогу і поділяють українські офіцери-патріоти, які наголошують: "Без чітко визначеної національної ідеології неможливо виховати сучасного свідомого українського вояка." Цю тезу підсилила своїм виступом Ярослава Стецько: "Саме брак свідомої української армії, як показує історія, веде до втрати Україною своєї державності." Не випадково ж голова комісії Верховної Ради України комуніст Мухін висловився на адресу підполковника Глушенка з Харкова за його національно свідому позицію так: "А вас, підполковнику, ми розстріляємо в першу чергу!" Відповідь Глушенка Мухіну на з'їзді прозвучала відкрито: "Я перед вами — стріляйте!"

Ось як бояться національного духу в армії. Досі ще у військових частинах ЗСУ нема українських бойових прапорів. Тому і звучить російська мова в підрозділах, частинах і з'єднаннях, а українці, як покірні ягнята, змушені мовчати. І відповідати: "Нікак нет". Тому деякі генерали та полковники все частіше вітаються: "Здрасьте,

товаріщі!" У вищих військових навчальних закладах (особливо у Військовій академії)-80% навчання проводиться російською мовою. Армія роздязнута і боса. Не вистачає обмундирування, щоб солдати гідно вийти у звільнення в місто, без сорому за свій зовнішній вигляд зустріти батьків або кохану дівчину. А горе-начальники будують собі дачі силами солдатів, розкрадають техніку, пальне і військове майно, ходять у шкіряних пальтах за 18 мільйонів російських рублів. Міністер оборони Валерій Шмаров сидить на двох стільцях, як за добрих радянських часів, тому й не дивина, що нікому подбати про армію.

Декому хочеться "поскубати", роздробити Національну гвардію України, єдине військове формування, народжене національною свідомістю українського народу. Вже й почали передавати батальйони з Національної гвардії України до військ внутрішньої та конвойної охорони. А певним силам хочеться взагалі позбутися Національної гвардії, бо вона, як більмо на оці противників незалежності та територіальної цілісності України. У нас намагаються все робити за російським зразком. Там служать 2 роки, тому й в Україні (яка першою з незалежних держав колишнього СРСР ухвалила півторарічну службу для солдатів) знову перейшли на дворічну службу. А звідси незадоволення солдатів у війську, які не вірять політикам та воєначальникам і тікають. Тому й падає престиж військової служби.

Спілка офіцерів України рішуче висловлює свій протест ганебним явищам в ЗСУ і вимагає справжнього будівництва Української армії на засадах національних традицій українського народу, національної ідеології, високої професійної придатності військовиків і патріотизму. Українські офіцери не плачуть (як висловився журналіст газети "Вечірній Київ" Григорій Мусієнко), українські офіцери-патріоти попереджують і нагадують, що ми маємо право (і будемо боротися за нього) на своїй землі говорити своєю мовою, гордитися належністю до української нації, будувати істинно українську професійну армію, бути сильними і мати повагу від свого народу, захищати його незалежність і зміцнювати його державність та авторитет.

Саме на таких позиціях стоять справжні українські генерали — командувач ПрикВО Петро Шуляк, заступник командувача національною гвардією Микола Мельник, заступник міністра оборони Іван Біжан, народні депутати Іван Білас і Олександр Скипальський.

Спілка офіцерів України закликає українських патріотів в армії тісніше об'єднатись навколо СОУ, зміцнити бойовий дух, своїм патріотизмом якнайшвидше впроваджувати традиції українського народу в армії, боротися з ганебними явищами, зловживаннями і бюрократизмом, зміцнювати військову дисципліну, активно допомагати командирам-патріотам і давати рішучу відсіч проросійськи і прорадянськи настроєним офіцерам і генералам. Ось чого хочуть українські офіцери-патріоти. ■

Юхим КРАСНОШТАН

ДІВЧИНА у СОЛОМ'ЯНОМУ БРИЛІ

Де можна в Едмонтоні зустрітися, познайомитися, зав'язати бесіду, поговорити про наболіле, дізнатися про останні новини з України?

Звичайно, перед лекцією у Канадському Інституті українських студій, в клубі ім. Шухевича, у катедрі св. Івана... А можна — і в художньому салоні Софії Скрипник, де виставляють свої твори українські мистці з усього світу, в тому числі і з України. Того разу проходила виставка картин заслуженого художника України Олександра Бородея. Запрошені гості поволи рухалися від полотна до полотна, затримуючись то біля одного твору, то біля іншого, деякі чіпляли червоні кружальця на картинах. Отож, вони перемістяться вже з художнього салону до когось в домі.

Людей у салоні того разу зібралося чимало. З багатьма з них мене познайомив мій друг і "поводир" по "нетрях" капіталізму проф. Яр Славутич. І враз у приміщенні стало наче світліше. До зали увійшла висока, струнка, наче тополя, дівчина. Модно одягнена, весела і привітна, вона привернула увагу багатьох. "Карі очі, чорні брови...", як у відомій пісні співається, кинули навкурги погляд, ненафарбовані губи ледь усміхнулися і дівчина поздоровилася із знайомими. Солом'яний бриль на її голові трішки сповз на чоло і прикрив великі очі. Вона його легким порухом руки поправила і пішла оглядати виставку.

Пан Славутич помітив, що я подивився в бік дівчини і усміхнувшись, мовив:

— Це наша відома співачка. Хочете — познайомлю.

Її звати просто Люба. А от прізвище відоме: Білаш. Хоч вони із знаним українським композитором і не родичалися, але все одно: приємно.

Та, як відомо, не прізвище красить людину, а швидше — навпаки. За короткі дівочі літа вона теж прикрасила своє прізвище. Хай поки що її ім'я так не звучить, як Белли Руденко чи Євгенії Мірошніченко, Софії Ротару чи інших відомих співачок, але її

Люба Білаш

голос та пісні у її виконанні гарно вплелися у віночок пісенної України.

* * *

Як мені розповідали старі люди, та це записано в якійсь книжці, прапрадід Любин Петро Варовий з дружиною Варварою та двома синами Стефаном і дев'ятилітнім Петрусем подалися з села Циган нині Борщівського району, Тернопільської області, що належала Австро-Угорщині, шукати своєї долі на американський континент. Поселилися емігранти у Дауфіні (Манітоба) й заходилися корчувати ліси, переорювати прерії. Зазнали всього: і тяжкої праці від ранку до смерканку, годували комарів до крові, поки в люди вибилися.

А вечорами Петро старший брав у руки скрипку і награвав українські мелодії. Один з перших українських піонерів, Петро Варовий дечого добився в житті. А любив до музики, до народної пісні, як естафету передав своїм дітям і внукам.

Приміром, Любин дід Микола Білаш вчителював у Канаді, грав на гітарі, співав дуже гарно, його завжди підтримувала бабця. А її батько Борислав і мати Доротея свого часу співали у церковному хорі. Батько грав на різних інструментах. Брат Радомір — український етнограф грає на скрипці, віолончелі, співає. Любина сестра Дарія співає, вона скрипалька, грає також на фортепіано, скрипці, віолончелі, флейті. Молодший брат Борислав, учитель фізики та хемії, грає на скрипці, гарно співає.

Ось у такій учительсько-співучій сім'ї народилася Люба Білаш. І як вона усміхаючись каже, почала співати з коліски. Мати співала, а вона повторювала за нею коліскові пісні.

Так і росла. Закінчила школу, потім Манітобський (Вінніпег) університет, факультет освіти з спеціалізацією — передшкільля. І весь час співала. Перший її "вихід на люди" був, коли їй ледь сповнилося одинадцять років. Тоді вона входила до складу шкільного квартету. А вже навчаючись в університеті, виконувала сольні номери. "Ой, не ходи, Гри-

цю...", арії з "Наталка-Полтавка", "Була весна..." на слова Лесі Українки, українські народні пісні звучали неповторно в вустах студентки Люби Білаш для друзів. І тепер при нагоді вони просять її виконати саме ці, так би мовити, студентські пісні.

Якраз тоді, коли вона завершувала навчання в університеті, в Маніботі відкривалися двомовні школи, в яких викладання велося англійською і українською мовами. І тут запримітили її. У Вінніпезі неодноразово виступала перед великими аудиторіями з новими піснями "Капелюх" (можливо, звідсіля і взявся отой капелюшок (бріль), про який мова йшла вище), "Гайда", "Пісня буде поміж нас", а також народні "Лучче було б...", "Як я спала" та ін.

З переїздом до Едмонтону концертна діяльність молоді співачки значно розширилася, репертуар набагато зріс і поглибився. Як солістка Люба Білаш виступала з відомим у Канаді хором "Дніпро". "Калинонька" П. Гайдамаки, "Сидить пташок на черешні" Г. Майбороди, "Божественна літургія" Ю. Фіяли та інші прозвучали у її виконанні по-новому неповторно. Альтове сольо Л. Білаш запам'яталося її слухачам надовго, як і народні пісні у її виконанні.

Одна за одною виходять Любині платівки з піснею "Хрещення", яка була присвячена 1000-літтю хрещення України. За нею побачила світ касета з українськими емігрантськими піснями на честь 100-річчя поселення українців у Канаді.

Особливо піднесено і пам'ятно звучать у її виконанні кантата "Завойовники прерій" і "Саскачеванка" (слова Яра Славутича, музика композитора Сергія Яременка).

* * *

Талант — це щось усталене. Якщо він є, то є. А нема, то будь ласка, посунься, уступи місця іншому. У мистецтві, особливо народному — це так. Інакше глядачі чи слухачі не сприймуть, народ не визнає, якими б манерами не була наділена співачка, які б гарні очі та інші природні дані в неї не були. Це загальновідома істина. Були в нашому житті й такі, що зблиснули зі сцени чи з екранів телевізора й замовкли. Таких прикладів можна навести чимало і в Україні, і тут, в екзилі.

Блат у мистецтві — справа неможлива. Тут діє невимовний гамбурзький рахунок: якщо ти бездарний, тебе ні за який медовий пряник не сприймуть. Такий закон мистецтва, особливо співочого. Ось уже біля восьми років Люба Білаш співає в Едмонтонському професійному хорі "Про коро".

Саме тут розквітнув талант Люби, як співачки, дослідника української душі, оспівувача з тією душевністю і точністю та тонкістю, з тією непідробною манерою виконання, які притаманні їй. Для цього у неї є, крім природних даних, глибоке знання рідної

української мови, викладання її у двомовній школі і безліч репетицій.

Чого гріха таїти: у переважній більшості українців, що проживають не на батьківщині, відчувається певний вплив англійської на рідну мову. Коли не коли вони "кидають" у рідну кілька англійських слів. Та й вимова якась гортанна, не українська. У Люби Білаш цього немає. Мова в неї чиста, можна подумати, що вона щойно приїхала десь з Поділля чи Чернігівщини. Звичайно, тут немає чогось дивного. З діда-прадіда у домі розмовляли українською мовою, ця любов до рідної мови і культури прививали їй і батьки-вчителі. І хоч Люба не вчилася спочатку у двомовній школі (таких тоді ще не було в Маніботі), мову вона знає, не в приклад іншим, набагато краще, ніж багато з тих, хто її кінчав.

Та з часом співачці стало "тісно" у рамках Альберти і Едмонтону. Душа кликала до могил своїх предків, до омріяної ними культури, рідної пісні. І така нагода трапилася. Після горбачівської "відлиги" така можливість настала. Співачка з п'ятого покоління канадських українців, до того ж і композитор, виступала перед численними слухачами Канади, Сполучених Штатів Америки та Європи з її широким репертуаром: від традиційних народних до естрадних пісень, приїхала в омріяну Україну і взяла участь у першому пісенному фестивалі "Червона рута". На той час окремі люди у "верхах" ще боялися допустити "іноземців" до участі у фестивалі, і вони виступали поза конкурсом в окремому концерті. І якщо інші виконували одну, від сили — дві пісні, то Любу Білаш зачарована публіка "заставила" "на біс" проспівати аж сім. Ось вони: "Квіточка" (слова й музика Віктора Шкавритка), "Молитва за козаком" (слова Леоніда Башуна, музика Люби Білаш), "Сину" і "Літо" (слова Леоніда Башуна, музика Тараса Хлиста), всім відому "Подаруй мені щастя" та народні "Ти ж мене підманула..." та "Лучче було б...". Публіка іще кричала "біс", гупала ногами і аплодувала. "Та треба ж якусь совість мати..." — каже Люба. Вона її має і більше не співала.

Ось лише кілька рядків з рецензій на її виступи, що появилися у періодичній пресі:

"...приворожує слухачів своїм неповторним сценічним стилем, виконавською манерою та багатим репертуаром".

"...має виняткове рідномовне сприймання ньюансів української мови, вроджене відчуття ліризму й драматику слова."

"За вільну Україну" (Львів)

"У неї дзвінкий лірично-драматичний тембр голосу і добра логічна і музично-настроява дикція та своєрідна ритміка музичної фрази."

"Поступ" (Вінніпег)

Це писали фахівці пісенного жанру. І мені тут щось додати не доводиться.

* * *

Успіх, який випав на долю цієї дівчини, окрилив її на вдосконалення своєї майстерності та й досвід українських співаків і співачок заставив її дещо переглянути свій репертуар, додати до нього сучасні українські пісні, пісні сучасних композиторів, засісти з ручкою за нотним папером, щоб видати "на гора" щось своє. Почалися знову так звані "муки творчості", а з ними — і безсонні ночі. Це неправда, що хтось каже, піби-то йому чи їй працюється легко. Це лише гарна фраза. В житті таке не буває. Спитайте хоч би у Люби. Надхнення часто, навіть дуже часто, приходить уночі. Коли, здавалося б, молодим людям, за логікою, треба спати. Аж ні. Як співається: "Не спиться юному ковбоєві..." Справжнім мистцям — теж. І завдяки цьому народилися ліричні мелодійні пісні "Берег любові", "А де моя весна?" та багато інших, що були написані Любою на слова Крищенка та інших поетів, і які так схвально були прийняті слухачами на концертах.

1991 року Любу Білаш запросив на гастролі відомий український композитор Кирило Стеценко, який власне став і її менеджером. Солістка з ним побувала у Львові та Тернополі, Рівному і Чорткові, Кременці та Чернівцях, Коломиї та багатьох селах, а також на Криворіжжі.

Цього ж року, як гість з Канади, Люба брала участь поза програмою у фестивалі "Червона рута – 2". Тут слухачі та любителі української пісні з великим інтересом прослухали коліскову "Спи, маленький козачок" Андрія Сухого, "Не журіться, юні друзі" на слова О. Олеся і музику Б. Ганушевського.

Кожний рік приносить співачці радість зустрічей зі своїми вдячними слухачами. Як гість, вона виступала на рок-фестивалі "Тарас Бульба" та Міжнародному фестивалі "Слов'янський базар". А на фестивалі "Оберіг", який проходив у Луцьку, стала лавреатом бронзового призу — Великої Берегині. Були й інші нагороди. Знайшли широке схвалення і визнання пісні, написані молодим композитором Любою Білаш. І в першу чергу це "Берег любові", "А де моя весна?" та інші авторські пісні.

З часом солістку і композитора стали запрошувати не лише як співачку, а й брати участь у різних конкурсах та фестивалях, як члена журі. Скажімо так: рідко коли члени журі беруть участь у них як співаки. Як виняток, було надано сцену для Люби Білаш. На "Слав'янському базарі" у Вітебську, що в Білорусії вона була членом журі і виступала з невеличкою програмою. На Другому фестивалі "Доля", який проходив у Чернівцях, вона виступала з авторськими піснями: "А де моя весна?", "Фастон на дорозі

кохання" та іншими. З кожним роком все більше кількість мелодійних, співучих, схожих на народні пісень, музику яких написала ця молода, гарна, струнка дівчина, яку я вперше побачив у солом'яному брилі.

* * *

Якраз коли писалися ці рядки, Люба готувалася зустріти гостя з України. І не просто гостя, а нареченого. Зустрілися і покохалися вже давно. Вирішили і весілля зіграти. Тільки я прошу моїх читачів нікому про це не розповідати. Все-таки кохання, любов — це щось інтимне в житті людей. Хай це залишиться між ними.

А мені лише залишається щиро поздоровити молодят. Будьте щасливі, Люба і Сергію! Хай вас скрізь супроводжує удача!

18.07.1995 р.

Юрій МОШИНСЬКИЙ

БРИТАНСЬКЕ МИСТЕЦТВО

(49-та стаття з серії про мистецтво)

Британців часто рахують за найменш мистецький нарід у світі. Але, якщо проаналізувати історію британського мистецтва, то можемо знайти там доказ, що навіть британці, все ж таки вклали багато високоякісних праць у скарбницю культури світу.

Готичний стиль в архітектурі, який започаткувався у Франції, був адаптований в Англії і розвивався там своїм спеціальним шляхом. Британська готика, яка включає Ранішню готику, Орнаментальну і Перпендикулярну, є дуже своєрідна і може з певністю рахуватися як чисто британське мистецтво. Вона є легка, приємна і часто більш сприятлива ніж французька готика. Що торкається релігійного мистецтва, включаючи малярство й скульптуру, британці дали менше ніж інші європейські народи, головню після Реформації й конфіскації церковного майна королем Генріхом VIII-им. Маючи менше релігійного мистецтва до виконання, мистці звернулися до королів та аристократів, виконуючи їхні портрети. Під деяким впливом німецького мистця Голбейна і фламандського Ван Дайка, які певний час працювали в Англії, британські мистці розвинулися у провідних портретистів.

Приблизно у той же час спостерігаємо міцну появу історичного малюнка. А вже XIX-те століття приносить британцям жанрове мистецтво і карикатуру. Також у XIX-му столітті розвиваються високоякісні британські мистці акварелісти, найкращі у світі. У першій половині XIX-го століття у Англії з'являються два визначних мистці: Констабль і Тернер. Ці два мистці були в дійсності предтечами французького імпресіонізму. Констабль був першим мистцем, котрий зацікавився студіюванням гри світла і тіні у британському краєвиді і працював назовні, так кажучи, у "плен-ері".

А Тернер був тим, який представив природу у її основних вражіннях, "імпресіях", малюючи замрячені лондонські краєвиди, або розбурхані моря.

Обидва ці великі мистці можуть послужити нам за доказ, як мало братанці цікавляться своїми власними мистцями і своїм мистецтвом. Констабля ігнорували в Великобританії, але його малюнки виставлялися і були охоче прийняті у Франції. Фактично ніхто не цікавився, що Констабль робив і йому приходилося тяжко боротися, щоб бути прийнятим і признаним у своїй країні. Тут якраз полягає різниця між Констаблем і його працею, яка попереджувала імпресіоністів, а французькими імпресіоністами, які слідували за ним. Розуміння мистецтва французьким народом і їх зацікавленість мистецтвом уможливили існування імпресіонізму.

Ще одна цікава подія, що розвинулася в Великобританії, це було виникнення прерафаелітів. Прерафаеліти — це група молодих мистців, які мали ідею розвинути мистецтво основуючись на майстрах, які жили перед Рафаелем і італійським ренесансом. Вони вірили, що Рафаеля не можна перевершити, тому мистецтво треба розвивати на знанню, яке було досягнене перед Рафаелем. Це було у більшості релігійне і духовне мистецтво. Але прерафаеліти ніколи не досягли високих вершків у мистецтві через деякі проблеми. Першою була проблема повернення мистецтва з ХІХ-го у ХV-те століття. Друга проблема полягала у непрофесійності групи. Групу творили аматори без доброго технічного знання, знання принципів мистецтва. Третя проблема полягала у відчуженні мистця від народу, від споживача.

Якщо порівняти два рухи, британських прерафаелітів і французьких імпресіоністів, ми яскраво побачимо наскільки важливим є професіоналізм у розвитку мистецтва. Непрофесіоналізм прерафаелітів залишив їх точно там, де вони почали. Вони не посунулися наперед і група розпалася ще перед тим, як могли залишити будь-який тривалий вплив на мистецтво.

Після п'ятдесятих років ХХ-го століття ми спостерігаємо в Англії більше зацікавлення мистецтвом. На поверхні виглядає заохочуюче, якщо публіка зацікавилася мистецтвом як таким, і навчилася оцінювати і розуміти його, в той самий час підтримуючи мистців купном і спілкуванням. Але публіка бажала бачити щось, що хтобуть, без навчання і знання міг виконати. Публіка ставилася більш сприятливо до аматорського мистецтва і була захоплена такого сорту "творчістю", яка насправді нищила справжнє мистецтво, розводнючи якість і заохочуючи спроби нижче середнього рівня.

Британські мистці заслужили похвалу за свою працю, творену у несприятливих умовах. Британський мистець створив високої якості мистецтво, якщо навіть не завжди воно було винахідливе. Мистець працював самотужки, розвиваючи себе і своє мистецтво до найвищого рівня. Якщо не можна того сказати про загальну публіку, то бодай можемо надіятися, що великобританці краще зрозуміють потребу мистецтва у їхньому буденному житті і зацікавляться працею мистців. ■

Олексій КОНОВАЛ

ВОКАЛЬНІ ТВОРИ ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО ВИЙДУТЬ в УКРАЇНІ

Минуло вже одинадцять років, як 6 квітня 1984 р., відійшов у інший світ бандурист і композитор Григорій Трохимович Китастий. Увесь його життєвий шлях тісно пов'язаний з працею Капелі бандуристів ім. Тараса Шевченка. Він зробив сотні музичних обробок українських народних пісень для бандури та фортепіано. Рівночасно він дав крила багатьом віршам поетів діяспори та України, які стали популярними патріотичними піснями.

В 70-річчя Григорія Китастого (народився він 17 січня 1907 року в місті Кобиляки на Полтавщині) сировище УРДП вшанувало його виданням "Збірника на пошану Григорія Китастого", який містить розвідки, статті, рецензії, спогади, присвяти та вибрані його твори. Деякі пісні, менш відомі, поміщені в "Збірнику", інші є наспівані Капелею Бандуристів, але ніколи вони всі разом ще не були видані друком.

В травні 1995 року Фондація ім. Ів. Багряного склала угоду з "Музичною Україною" в Києві про видання вокальної збірки Гр. Китастого під назвою "Вставай, народе!". Дві тисячі примірників цієї збірки будуть передані безкоштовно в навчальні заклади, бібліотеки, капелі бандуристів України, культурно-мистецькі осередки та національні об'єднання України. Вокальний збірник "Вставай, народе!" міститиме пісні до слів таких авторів: Івана Багряного — "Вставай, народе!", "Пісня про Тютюнника", "Марш Україна", "Вперед, сини народу", "Ми об'їхали землю навколо", "Марш поляглих" та "Нема тії сили"; Яра Славутича — "Карпатські січовики", "Наші будні — розгорнена книга" та "Конотопська битва" та пісні до слів К. Даниленка-Данилевського, Т. Шевченка, П. Перелісної, Н. Калюжної, Ан. Юриняка, Д. Завертайла, О. Підсухи, К. Рошка, О. Ільченка, М. Пироженка, О. Ярового, Ю. Буряківця, О. Олеся, М. Ситника, А. Малишка, О. Гай-Головка, Ганни Черинь та В. Симоненка. Знаємо, що Гр. Китастий написав пісні до слів й інших авторів, але на жаль, нам не вдалося їх знайти.

У кінці збірки "Вставай, Народе!" будуть подані біографічні дані про деяких авторів слів. Також передано "Музичній Україні" всю музичну творчість Григорія Китастого, а це інструментальні речі, релігійні та інші. Наразі в плані видати насамперед патріотичні пісні (36), які можуть бути допомогою в розбудові української держави. На видання творів Китастого більшим накладом потрібно додаткових фондів. Тому звертаємося до всіх друзів Григорія Китастого та прихильників його пісенної творчості допомогти нам своєю пожертвою їх видати. Пожертви можна складати на Фондацію ім. Ів. Багряного, яка є звільнена від податків в США, з зазначенням, що це на видання творчості Гр. Китастого. Пожертви надсилайте на адресу:

Bahriany Foundation, Inc.
811 S. Roosevelt Avenue
Arlington Heights, IL 60005 U.S.A.

Список жертводавців буде подано в пресі. ■

ЦАРСЬКІ ВОРОТА з БОРИСОГЛІБСЬКОГО СОБОРУ

Видатна пам'ятка ювелірного мистецтва кінця XVII – початку XVIII ст. — царські срібні ворота з чернігівського Борисоглібського собору ось уже два століття привертають увагу дослідників-краєзнавців.

Високий художній рівень і технічна досконалість цього непересічного твору декоративно-прикладного мистецтва народили цілу низку легенд, домислів, гіпотез щодо історії їх створення, імені донатора, місця виробництва.

Перший дослідник, який згадує царські ворота, — це відомий описувач краю другої половини XVIII ст. О. Ф. Шафонський. У своїй капітальній праці "Черниговского наместничества топографическое описание" він наводить переказ про історію створення воріт, що й досі хвилює дослідників: "царские врата... 1701 года с помощью писаря, Генерального Карпа Ивановича Мокриевича, сделанные, когда 1701 года под монастырскую колокольню рыт фундамент, то найден в земле сребный идол, который на сия царские врата употреблен".

Цей переказ згадують краєзнавці XIX ст., а згодом він потрапляє і в сучасну літературу. У І. М. Маркевича, В. Л. Модзалевського, Б. О. Рибаківа та інших замість одного знайденого ідола з'являються вже два, з яких, як стверджують дослідники, й були виготовлені царські ворота для іконостасу Борисоглібського собору (мабуть, дехто з них вважав, що одного ідола для виготовлення воріт замало). В той же час уже в XIX ст. легенду про знаходження язичницького ідола поставили під сумнів. Так, зокрема, професор історико-філологічного факультету Ніжинського педінституту М. Бережков розмірковує: що можливо це була "статуя новейшего изделия, занесенная в Чернигов поляками". І далі: "В Борисоглебском монастыре жили доминиканские монахи... найденная какая-нибудь статуя могла также принадлежать Этим доминиканцам и ее, как предмет чужого купола, поспешили перелить, обозвав ее по недолгим размышлениям "идолом"..."

В наш час було здійснено спектрографічну аналізу хемічного складу срібла царських воріт, але визначити, чи дійсно при їх виготовленні був використаний давньоруський метал, так і не вдалося. В. П. Коваленко та Р. С. Орлов відзначають, що автентичний сплав язичницького ідола відповідає давньоруській сіверянській традиції. Пізніше Р. С. Орлов зазначає, що "незважаючи на певні аналогії серед сіверянських прикрас, загадковий ідол з дитинця Чернігова за якістю металу тяжіє до металу скарбів Правобережжя". На його думку, ідол був якоюсь античною статуєю, або ж це був незвичайний посуд, який привіз Олег Святославович у Чернігів з Тмутаракані. Дослідник робить невеличкий екскурс в історію сприймання язичницьких ідолів після їх "повернення" і доходить висновку, що їх руйнування набувало демонстративного характеру, що не передбачає знахідки язичницьких "болванів" на дитинцях давньоруських міст. Про сумнівність переказу О. Ф. Шафонського щодо історії створення царських воріт свідчить і аналіз його по-

відомлення про те, що "царские врата... 1701 года с помощью писаря, Генерального Карпа Ивановича Мокриевича, сделанные..." Як і в справі з язичницьким ідолом, так і в цьому випадку — це твердження розвинули наступні краєзнавці, зокрема, архієпископ Ф. Гумелевський...

У 90-ті роки XIX ст. В. Милорадович спробував встановити істину, стверджуючи, що царські ворота "в 1702 г. сделаны гетьманом Иваном Мазепой. Внизу царских дверей помещенный герб гетьмана Мазепы". Очевидно, щоб вийти із цього незручного становища, в "Картинах церковной жизни..." автори намагались з'єднати ці два імені Карпа Мокрієвича та Івана Мазепи: "повелением гетьмана Иоанна Мазепы полковой судия Черниговского полка Карп Мокриевич узготовил для Борисоглебского собора царские врата тонкой чеканной работы". Свідченням ще одного вільного поводження з фактами є й повідомлення, зафіксоване в "Трудах черниговской губернской комиссии": "Петр Великий повелел сделать из онаго (тобто ідола — О. Т.) царские врата, которые и поныне находятся в соборе онаго монастыря".

Про існування на царських воротах герба Мазепи пише і В. Л. Модзалевський, але він нічого не згадує про наявність на них герба К. І. Мокрієвича.

Але чому ж О. Ф. Шафонський не побачив цього герба, а пов'язував створення царських воріт з іменем К. Мокрієвича. Чи випадково це? Відомо, що О. Ф. Шафонський писав свій твір на офіційне замовлення генерал-губернатора П. О. Рум'янцева-Задунайського, котрий у свою чергу керувався наказом Сенату та цариці Катерини II, яка наказала всім намісникам і губернаторам "доставить ей обстоятельное топографическое описание... наместничеств и губерний".

Основним джерелом політичних поглядів О. Ф. Шафонського є його праця, з якої видно, що він, займаючи відповідальні посади в місцевих органах влади, вітав реформи Катерини II, направлені на остаточну ліквідацію автономії України, гетьманства та Запорозької Січі. Звідси можна зробити і висновок про його негативне ставлення до гетьмана І. Мазепи, як зрадника інтересів Росії і, зокрема, про причини замовчування його імені як донатора царських воріт...

О. Ф. Шафонський не зовсім точно вказує і дату початку будівництва монастирської дзвіниці, під час копання котловану для фундаменту якої і був (як стверджує він у 1701 р.) знайдений срібний ідол. У 1953 році під час ремонтно-реставраційних робіт Колегіуму (так називають собор сучасники) була знайдена закладна дошка. На ній зображено герб Мазепи з його монограмою та написом, з якого видно, що дзвіниця була побудована на кошти І. С. Мазепи, а будівництво її розпочалося в 1700 році (а не в 1701 р.) і закінчилося в 1702 р. Є відомості про те, що церква дзвіниці була названа іменем Іоанна Предтечі, патрона І. С. Мазепи, а не Іоанна Богослова, як стверджував Ф. Гумілевський.

Таким чином, можна зробити висновок, що спробу замовчати ім'я І. С. Мазепи, як донатора царських воріт для іконостасу Борисоглібського собору було здійснено краєзнавцями з політичних мотивів. Виходячи з цього, на наш погляд, не можна беззастережно стверджувати про сенсаційну знахідку язичницького ідола, з якого мали б бути виготовлені ворота. Ця легенда, мабуть, була створена задля того, аби приховати правду... В. Л. Модзалевський відзначає, що герб Мазепи "как знак его дарения" був також на іконостасі Введенської церкви Троїцького монастиря, на кіоті чудотворної ікони Троїцько-Іллінського монастиря та на закладній дошці Колегіуму. І. С. Мазепа щедро обдаровував православну церкву, давав кошти на будівництво церковних споруд, на їх оздоблення. Вихований на традиціях західної культури, І. С. Мазепа завжди мав прихильників у чернігівському духовенстві, зокрема в особі таких визначних діячів, як Л. Баранович та І. Максимович, котрі зробили значний внесок у розвиток української освіти, літератури і мистецтва другої половини XVII – початку XVIII ст.

Сама орієнтація на західноєвропейську культуру сприяла появі в Чернігові такого видатного твору декоративно-прикладного мистецтва, як царські ворота Борисоглібського собору.

Л. Баранович — чернігівський архієпископ перетворив Чернігів у значний культурний центр. Будучи непересічним письменником, він згуртував навколо себе таких відомих письменників і духовних проповідників того часу, як: Д. Туптало, І. Галятівський, С. Яворський. У друкарні, яку він заснував, працювали кращі гравери Л. Тарасевич, І. Щирський, Л. Крщонович, Н. Зубрицький та інші. Продовжувач справи Л. Барановича, чернігівський архієпископ, письменник, фундатор Колегіуму І. Максимович користувався покровительством гетьмана І. С. Мазепи. Зокрема, той клопотався перед царем та патріархом про його висвячення в архієпископа, давав кошти на розбудову Борисоглібського монастиря, резиденції Чернігівських архієпископів: монастирської дзвіниці, будівлі для Колегіуму, папірні для друкарні. В свою чергу у Чернігівській друкарні було надруковано п'ять книг, присвячених І. С. Мазепі, а також два панегірики.

Дата встановлення царських воріт — 1702 р., очевидно, для нового іконостасу — співпадає з закінченням будівництва величної споруди — монастирської дзвіниці; дзвіниця передбачала влаштування святкового богослужіння в присутності щедрого донатора — І. С. Мазепи. Місце виготовлення воріт також свідчить про незвичайність замовлення.

Найпершим про місце виготовлення воріт висловився В. П. Модзалевський (початок XX ст.), який вважав, що ворота були відлиті у південно-східних католических країнах Європи, зокрема, у південній Польщі, в Богемії, або ж в Угорщині. В сучасній літературі утвердилася думка Г. Н. Логвина, котрий стверджував, що царські ворота були виготовлені у Гданську (Данцігу) за малюнком чернігівського гравера.

Насправді про місце виготовлення воріт та ім'я майстра свідчать: тавро міського пробірника майстра та майстра, які стоять поряд на основних рельєфах і восьми частинах, з яких складаються царські ворота. Міське

тавро, яке ставив пробірний майстер, мало вигляд стилізованого плоду ананасу, внизу корона — герб міста Августбурга другої половини XVII ст. (південна Німеччина). Тавро майстра складається з трьох літер PID, заключених в овал. Це початкові літери: Філіпа (Phillipp) Якоба (Jacob) Дрентветта (Drentwett).

Авгсбург поряд з Нюрнбергом був одним з найвизначніших центрів виробництва предметів з дорогоцінних металів у Європі. Наприкінці XVII ст. тут налічувалося 190 майстрів-ювелірів, а в 1740 році — вже 275. Багато виробів з Августбурга вивозилось в Україну та Росію. Тут жили і працювали цілі династії майстрів-золотарів. Найвідомішою була сім'я Дрентветтів, яка працювала з першої половини XVII до початку XVIII ст. Одним із представників цієї сім'ї був ювелір Філіп Якоб Дрентветт, у майстерні якого й були виготовлені царські срібні ворота з Борисоглібського собору. Нині відомі 15 виробів цього майстра. В основному — це келихи, свічники, розп'яття (висота — 114 см). Найбільш значним виробом знаменитої сім'ї стали царські ворота (266 x 121 см) виготовлені на замовлення гетьмана І. С. Мазепи.

Незважаючи на те, що ворота були виконані майстром із Західної Європи, композиція їх традиційна для українського мистецтва кінця XVII – початку XVIII ст.: між чотирма характерними для воріт фігурами євангелістів розміщені зображення Бориса і Гліба — перших давньоруських святих. У верхній частині — сюжет "Благовіщення". Внизу — композиція "Ісеевого дерева" — зображення пророка Ісеея, царя Давида і на центральній вертикальній платівці — десять біблійських царів — наочне обґрунтування пророцтва Ісеея, що Марія та її син Ісус Христос походили з його роду. Цей сюжет отримав широке розповсюдження на царських воротах в Україні XVII ст.

Традиційність сюжетів та композиційної структури воріт свідчать про те, що їх проєкт-малюнок був виконаний місцевим художником або гравером.

В той же час стиль та манера, в якій вони виготовлені, свідчать про західноєвропейські зразки... Образ Марії трактований в дусі західноєвропейських мадонн: дівчини, одягненої в світське плаття з викотом, підперезаної паском. Опушені очі, задумливо-мрійлива поза свідчать про те, що вона "переживає момент благовіщення".

Архангел Гавриїл зображений з довгим хвилястим волоссям, лівою рукою тримає лілію — символ чистоти, права піднята вгору в граціозному жесті.

Майстер вміло розбудовує композицію: в нижній частині він розміщує масивні, нерухомі напівлежачі постаті царя Давида і пророка Ісеея, з яких симетрично з обох боків виростають листя, що граціозно обплітають постаті євангелістів, Бориса та Гліба, утворюючи навколо них своєрідну рамку. Верхня частина воріт легша, і постаті Марії та Гавриїла — значно менші за розмірами, ніж євангелістів. Стрімкий біг акантового в'юнка вверх, обтікаючи їх, знаходить своє логічне завершення в патосній постаті Ісуса Христа, що увінчує ворота, сидячи на полусфері з розведеними руками в благословляючому жесті. Великі просвіти між листями ананту, їх закрученість надають воротам легкості, ажурності, граціозності, створюють своєрідний декоративний ефект, сповнений динамічних тонів.

Десять біблійних царів на центральній платівці представлені як античні герої в пранціях, із скрипетрами у руках та коронах.

Найбільш канонічно вирішені образи національних святих Бориса та Гліба. Незважаючи на те, що Борис і Гліб наділені індивідуальними рисами (Борис — як старший — зображений з бородою та вусами, з видовженим обличчям, у Гліба — округле обличчя молодика), їхні постаті зберігають ієратичність та репрезентативну застиглість, характерну для середньовічного українського мистецтва.

Отже, царські ворота з Борисоглібського собору виготовлені у знаменитій майстерні в Авгсбурзі, в стилі барокко за проєктом зрілого художника, який був не тільки добре знайомий з західноєвропейським мистецтвом, а й сам досяг видатних успіхів у реалістичному змалюванні образів, у створенні неповторних індивідуально-психологічних портретів; з іншого боку, автор був близький і до національної культури, він творив на ниві українського барокко.

Серед інших видів мистецтва найпередовішим на той час в Україні було мистецтво графіки, що зазнало найбільшого впливу з боку західноєвропейської культури.

Слід зазначити, що видатним гравером того часу був О. Тарасевич (рік народження невідомий, дата смерті — 1727 р.). Є відомості про те, що О. Тарасевич навчався в Авгсбурзі у друкарні Кіліянів, де на межі двох століть і були виготовлені царські ворота для Борисоглібського собору. Бартоломей та Філіп Кіліяни славились відомими майстрами гравюри не тільки в Баварії, а й в Австрії. Потім О. Тарасевич працював у Глуську (нині республіка Білорусь) і Вільно в друкарні при Віленській академії. Згодом сюди також приїжджають Леонтій Тарасевич (очевидно, брат О. Тарасевича), Іван Щирський, Лаврентій Крщонович та інші. Таким чином був створений гурток талановитих граверів, чільне місце серед яких посідав Олександр Тарасевич. Саме на цей період припав розквіт віленської гравюри.

Близько 1688 р. О. Тарасевич переїжджає до Києва, де керує лаврською друкарнею. Про перебування О. Тарасевича на чернігівській землі окремих відомостей немає. Але тісний його зв'язок з Черніговом відчувається в його творчості, просліджується він і в творчих стосунках. Так, послідовники О. Тарасевича згодом з Вільно переїжджають працювати в Чернігів: Л. Тарасевич, І. Щирський, Л. Крщонович.

О. Тарасевич — видатний майстер новаторського індивідуального психологічного портрета. Він зробив величезний внесок в утвердження реалізму в зображенні як святих, так і відомих історичних осіб. Зокрема, у 1693 р. Тарасевич виконав посмертний портрет чернігівського архієпископа Лазаря Барановича. Персоніфікація, передача індивідуальних рис неповторної особистості характерна і для трактування образів євангелістів, зображуваних О. Тарасевичем в "Життях святих" того ж року. Іконографія євангелістів була детально розроблена, їх зображали, як правило, людьми похилого віку з бородами, духовними мудрецами, заглибленими в написання євангелій, часто з символами — янголом, левом, биком, орлом.

І лише один з небагатьох — Олександр Тарасевич зобразив євангеліста Іоанна — автора найбільш містично-духовного євангелія — молодим юнаком з хвилястим волоссям, що спадає на плечі.

На царських воротах Борисоглібського собору бачимо також, що Іоанн зображений молодим, з хвилястим волоссям, зачесаним назад. Обличчя його натхненне, зосереджене на написанні "божественного откровення".

Таким чином, враховуючи місце навчання Олександра Тарасевича в Авгсбурзі (в його бібліотеці збереглося чимало авгсбурзьких видань), а також стиль та манеру видатного гравера, дуже близького до стилю, в якому виконані царські ворота (навіть у трактуванні окремих образів, наприклад, євангеліста Іоанна), можна припустити, що автором проєкту малюнка царських воріт міг бути видатний гравер Олександр Тарасевич.

Чернігів

Використана література

- Маркевич Н. Историческое и статистическое описание Чернигова. — Чернигов, 1852. — С. 14.
- Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Чернигов. — 1873. — Кн. 4. — С. 167–168.
- Милорадович В. Описание Черниговских соборов Спасо-Преображенского и Борисоглебского. 2-е изд. — Чернигов, 1890. — С. 17.
- Прибавление к Черниговским епархиальным известиям, часть неофициальная. — Чернигов. — 1892. — No. 17. — С. 704–705.
- Труды Черниговской губернской архивной комиссии. 1897–1898. — Чернигов. — Вып. I. — отдел I. — С. 61.
- Бережков М. Материалы и заметки Михаила Егоровича Маркова. Разные сочинения к пояснению истории Чернигова. Труды XIV археологического съезда в Чернигове. 1909. — No. 1911. — Т. 3. — С. 301–302.
- Картины церковной жизни Черниговской епархии девятивековой ее истории. — Чернигов, 1911. — С. 5.
- Рыбаков Б. А. Древности Чернигова. (Материалы и исследования по археологии СССР.) — М. Л., 1949. — Т. I. — С. 7.
- Модзалевский В. П. Савицкий П. Н. Очерки искусства старой Украины. Чернигов (Чернігівська старовина. — Чернігів, 1992. — С. 125).
- Логвин Г. Чернигов. Новгород–Северский. Глухов. — М., 1965. — С. 44–45. ■

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
 - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

Раїса ЦИГАН

ОСТАННІЙ ОПЛОТ АВТОКЕФАЛІЇ в м. ПОЛТАВИ

Історія — дивна наука... Сухі факти її чи перебіг тих, чи інших епізодів та подій, завжди зв'язані з людьми, а, отже, в тісному переплетенні із звичайними людськими характерами, емоціями, переконаннями. Вся історія, власне, — конгломерат тисяч і тисяч доль людських...

І можна лише гадати, що було б, коли б та людина мала сильніший характер і більше наполегливості, чи навпаки, усунулася б від справ під тиском обставин чи звичайного страху... Страху за своє життя, життя близьких...

Якою була б тоді наша історія?

1917 рік сколихнув Україну і біля колиски нової держави, що виборювала собі незалежність, стали кращі її люди: вчені і письменники, публіцисти і мислителі, майстри пензля і музиканти. То була когорта людей, що боролися за вишукані, виплекані ідеали Нового Світу — життя без примусу і насильства, за дорогий розквіт для цілого народу, і шукали вони, озирюючись назад, єдино правильного шляху, беручи за взірць справедливість козачого суду і волевияв народу через Собор, та ще й ще раз гортаючи статуту братств та пожовклі архіви ратуш...

Серед них мало було військових... Та й ті були переконані: краще домовитися мирно про право України на свободу вибору шляху, на свободу совісті і свободу слова. Рідного слова...

Чекаючи співчуття в своїх намірах на творення України незалежної від Тимчасового російського уряду, прогавили час для формування своїх військових сил...

Були й інші помилки: нам тепер побачити їх легше... Здалеку... А ще була обдумана, підступна і брехлива більшовицька агітація, з обіцянками роздачі ЧУЖОЇ землі, обіцянками раю на землі, що заманила народ, а потім віддала обдурене село на поталу продзагонам, "чонівцям" та "яструбкам", колективізації та розкуркуленню, переселенням з хуторів, голоду і розстрілам за списками, і "трудовій мобілізації"...

Та хіба все перечислиш, що пройшов, перетерпів і побачив наш народ...

Тож не треба дивуватися, що "братія мовчить собі..."

Система правління, в підмурку якої — страх, ще не зійшла повністю з арени нашої історії... А чейже і в нас у ті жорстокі часи були свої ватажки і герої, які продовжували боротьбу всіма шляхами.

Постріляли наших юнаків під Крутами, ще більше появилася селянських загонів, що так довго нам називали їх бандами. Серед них, формування Андрія Левченка з Кобелячини, що утримував владу народну і не давав пограбувати продзагонам кілька волостей, і загопи Лохвиччини, і Гадяцькі загопи. Їх було немало.

Була боротьба на смерть... Але кінець кінцем так здавалося, все живе було задушене і знищене. Та ні. Саме тоді наша інтелігенція піднімається знову на боротьбу, вже без зброї... Треба було боротися за живі народні душі передусім через церкву. Об'єднатися навколо своєї, української, незалежної. В боротьбі за Автокефалію наші професори, вчені, юристи, письменники повністю посвячували себе церкві...

І приймали мученицькі вінці... Якщо і приходив до такої великої народної маси Дух Божий, то було те на наших перших Соборах через них.

Одна за одною народжувалися автокефальні парафії: в однім Лубенському повіті на Полтавщині менше ніж за пів року народилося їх 50.

Народилася своя автокефальна громада і в селі Парафіївці, нині Сумської області. Заснував її молодий священик, котрому ледве виповнилося тоді 27 років, Павло Бойко. Величезний хор церковний — до сорока душ, в основному молоді, — привертав до автокефальної церкви все більше людей: йшли із навколишніх сіл. Йшли до священика за порадою: як заснувати автокефальну громаду, за нотами українських служб Божих, приходили на репетиції і він їздив у села й далекі, і ближчі...

Аж доки не прийшли за ним, як йшли за іншими автокефальними священиками... Почався шлях на Голгофу...

о. Павло Бойко

В очах трьох малих дітей, то рушився звичний і милий світ, з піснями в великому зеленому дворі, порослому "рожами", мальвами, та м'ятою, та оксамитовим споришем, із чебрецем та гілками клічання за сволоком...

Вони запам'ятали крик матері, яку не могли відірвати від батька і хапливий шепіт її, як вивели татка за поріг: "Тихо будьте. Не плачте і не впускайте нікого... Защепніться і двері качалкою закладіть... Бо прийдуть і заберуть все... А я за татом, бо по дорозі застрелять... Скажуть: тікав..."

І пішла мама... Вони защепнулися і двері заложили. Та до них забралися з других дверей: від господарів...

Вивели дітей на холод, була вже зима. А з хати все забрали і опечатали... Мама вернулася на ранок. Аж до в'язниці тата провела. Дітей на ніч забрала сім'я церковного старости. І ті добрі люди найняли для них і підводу, щоб десь подалі завезти від Парафіївки.

Різник весь день віз плачучу жінку з малечою, а потім, лишивши в знайомих, повернувся. "Я ж не можу вас десь далі везти, треба вертатися."

На третю годину ночі, знову "гості". Догнали і тут. "Збирайся." У них був намір арештувати й дружину священика, чим не ворогиня?! В хорі співала, людей в селі лікувала, вчила шити одяг... Врятувала господарка хати: "Берете матір — беріть і дітей. Мені ця малеча не треба: в самої доста. Песиголовці! Ким ви в'язниці набиваєте?"

"Прикуси язик, вішалко стара" — обізвався якийсь у шкірянці. Їх було троє. Порадилися, та й дали їм спокій.

В 24 години сім'я мусила покинути округу. Подалися до родичів. Голі, босі, голодні...

Батькові вдалося вирватися з апатитних розробок через кілька літ: втік. Бо, певне, розстріляли б.

о. Михайло Бойко

Хоч Павло Бойко завжди виконував плян, підприємство пасло задніх. Треба було на когось скласти вину, чи ж могло обійтися без містичного шкідника і саботажника? І ним мав бути саме священик. Так вирішили на зборах "партячейки". Добра людина попередила: "Тікай." Термін примусових робіт отець Павло вже відбув. І послухав добру раду — таки втік...

Написав до сім'ї через знайомих, щоб добиралися до Харкова. А сам подався до архієпископа Харківського і всієї Слобожанщини Олександра Ярешенка за порадою. Так отримав направлення до Полтави, в першу церкву, відвойовану Автокефальною громадою Воскресіння Христового — Воскресенську. Це була чудова споруда в комплексі із дзвіницею, нині на цій місці Полтавське музичне училище.

При храмі, в невеличкій сторожці жила сім'я священика. Дітей вже було четверо... Йшов 1932–1933 рр.

Тяжкий час для народу, страшний час для всіх, хто любив рідну землю, хто вболівав за нею, приречені на смерть.

Щодня під огорожею церкви вмирало від 2 до 10 душ... Старі, малі, жінки з немовлятами...

Що можна було вдіяти, коли всі в цій нещасній країні були змушені вести щоденну боротьбу за виживання...

Лише весною, налякані тим, що нікому сіяти, нікому орати в спустошених смертю, обібраних до останньої зернини колгоспах, що мільйони сиріт, як зграйки посмітюшок, кочували по всій Україні з цієї сторони Дніпра, стали відкриватися дитячі приймальники та сирітські будинки...

Одним із таких, а їх було немало в Полтаві, був приймальник в колишній гімнастичній залі, що знаходився на розі вулиці Леніна та Комсомольської...

Вся підлога, встелена поганенькими постилками, була заповнена дітьми, одне біля одного. Їх звозили на протязі дня, а до наступного ранку доживали одиниці, ті одиниці потрапляли звідси до дитбудинку... Дітей коли встигли помити, постригти, а коли й ні... Чи встигали ті малі дитячі душечки ковтнути рідкої бовтанки з борошна, а більше таки ні... Завідуюча приймальником молода вчителька Віра Гайдар, плакала щодня... Як плаче і нині, згадуючи все те... Люди йшли до церкви і молилися, і помочі просили... Боліла душа... І діти Бойків та й усі в ту пору вже не вірили, що прийде такий час, коли можна буде наїстися... Але говорити вголос боялися...

Віра Гайдар розповідала отцеві Павлові: "Не витримаю я і тут... Працювала в школі у Ковалівці, доки дітям видавали в клясі по жмені сухої кукурудзи щодня... Прийду, — "А де це Катруся?" — "Вчора вмерла..." — "Чого немає Василька?" — "Вивезли сьогодні усіх із їхньої хати..."

Як до дванадцятої хилиться, лаштуються всі діти в чергу... А з комори несуть коробку сухої кукурудзи на всю школу по жмені... А як втретє "мобілізували" зерно з колгоспу, не стало й того... Діти стають в чергу, а зерна нема... Вони не розуміють, що діється...

Відпустила їх додому, і втекла із села сама...

Що міг сказати отець Павло?

В 1934 році арештували знову... "Сидів" у Харкові, а дітей вже було 5... Жінку священника на роботу не беруть... Як годувати? Так Надя та Михайлик, старші, стали піонерами в дитбудинку імені НКВС... Знаєте, скільки таких відділень дитбудинку НКВС було по Полтаві? Весь монастир Хрестовоздвиженський, поміщицький будинок на Войкова, будинок на розі вул. Пушкіна та Гоголя, будинок на вул. Леніна біля мелькомбінату... Але ж це не всі... Ще треба все те дослідити...

Повернувся тато, а вже знищено й Воскресенський храм, перша наша автокефальна громада, і храм Успіння був на грані знищення, то пішов працювати в Спаську церкву, недовго, бо закрили теж. На різних роботах отець Павло заробляв утримання на сім'ю: і вантажником, і столяром, і в млині один час... А Полтава "боролася" за звання "атеїстичної" області... Перед війною закриті були всі наші церкви... І з усіх, крім Макарівської, вже й начиння забрано...

Перед вступом німців закрили і Макарівську... Але під час окупації народилася друга наша Автокефалія. На Полтавщині стали діяти 300 церков... Більша половина — автокефальні, яких дуже енергійно почали притіснити, почалися гоніння на автокефальних священників... Отець Павло під час окупації правив службу в Спаській церкві... До речі, є один документальний фільм, про вступ Радянської Армії до міста і там є отець Павло. Він на чолі процесії похоронної... Ховали 4 жертви спалені фашистами біля Спаської церкви... Дехто із старожилів ще знає місце поховання...

Російська церква забрала собі Спаський храм і отець Павло відбудовує Миколаївську — одну із найдревніших наших церков. Миколаївська громада власними силами зремонтувала будову, зіп'яла дзвіницю, тимчасову, на місці старої дзвіниці, від якої лиш стіна лишилася, прибудувала сторожку. А ще регулярно переводили гроші на госпіталі, на потреби Армії Радянської...

І все таки на церкву постійно тисли, викликали священника і голову громади не раз і не два на "розмову".

Арештували касирку храму і дали 7 років таборів. Правда, через два роки амністували... А за що: прийшла до неї сусідка, плаче, захлинається "Сталін умер". — Та чого ти так плачеш, не мати, не чоловік, не діти умерли... — втішала жінка жінку... — А вночі за "ворогинею" приїхали...

Отак привчали людей тримати "язик за зубами"... Гарно привчили... До цього часу страх в людях сидить...

Перед отцем Павлом поставили вимогу: пересвятитися... Неканонічне висвячення, виявляється, мала Автокефалія наша... І перша, й друга...

Йшов 1960 рік. В 1960 Миколаївська церква була приречена на смерть: закрита в 1961 році. Ніби ураган по Україні прокотився... В Полтаві, де діяло понад 30 церков, залишилося дві... Успіння теж було знищене. Саме найдревніші наші святині, освячені славними прадідами нашими, овіяні козакою славою, відновлені в горні боротьби за незалежність, стали руїною. І вже вкотре пограбовано цінності національної культури, які ніколи нам не повернути...

Отець Павло Бойко зберіг чимало для нас із Вами: тільки завдяки йому маємо фотопортрет Парфенія Левицького в Митрополичому вбранні, портрети останніх автокефальних священників, інтер'єри храмів полтавських...

І подарував нам славних дітей: син і внук отця Павла Михайло Бойко та Юрій (Георгій) Бойко — священники УАПЦ. Надія Павліна Бойко, яка 30 літ керувала хором Макарівської церкви, започаткувала хор першої автокефальної церкви в нашому місті, в Успенській дзвіниці і допомагала становленню його. Йї болить душа за Миколаївську церкву, хвилює доля каплиці Юрія Переможця і не вкрита й досі каплиця Покрови, в пам'ять жертв голодомору...

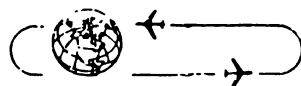
Вона й досі з болем згадує долю тата, матері. Роки й роки приниження, поневірянь, загрози фізичного знищення. А хіба їх, дітей, автокефального священника, не репресовано? Скільки разів, починаючи із сплюндрованого дитинства? Безліч... І відраховано обох, талановитих студентів Полтавського музучилища — Надю та Михайла, з третього курсу. Йї здається, що і сьогодні ще не всі репресії закінчилися над нашою багатостраждальною автокефальною церквою...

Як сталося, що Автокефальна Церква, яка народилася, справедливіше, відродилася і зареєстрована на 2 роки раніше Української Православної Церкви Київського Патріархату, раптом втратила свою реєстрацію, бо чомусь статут УАПЦ був позичений із змінами — УПЦ КП? І від тепер треба реєструватися знову. Що це робиться? Чи з церквою, чи з органами державними? Важко йї все собі уяснити... Для неї це репресія в новому вигляді: "не смій мати Автокефальну церкву і незалежну думку".

Чи знову наша церква з давніми традиціями заснована кращими людьми України, стала небезпечною? Для кого? Що стоїть за цим всім?

Ви ж подивіться: хто буде? Автокефалія? Так. Хто реставрує пам'ятки історії нашої культури, запо-

DOMAR
TRAVEL & TOURS
LIMITED

2985 Bloor Str. West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ, власник бюро, пропонує клієнтам наступні послуги:

- ✎ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ✎ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ✎ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ✎ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ✎ асекурація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ✎ доставку долярів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, а Вам завжди буде надана ввічлива та професійна обслуга.

чатковує фонди по охороні та збереженню пам'яток? Так, Автокефалія. То чому ж перевага віддана церкві молодшій? За які такі заслуги?

Такі й інші питання цікавлять сьогодні Надію Павлівну Бойко. І не тільки її. Всі громади наші. Наше джерело чистоти віри і наш оплот... Чи знайдемо ми відповідь на всі питання? Чи, може, діти наші?

Від редакції: Хоч УАПЦ вже отримала свою реєстрацію, цим проблеми Української Православної Церкви не розв'язані. Хочемо вірити, що всі три українські православні Церкви знайдуть компроміс і об'єднаються під одним Київським патріархом. На жаль, це залежить не від мирян та їхніх дітей, а таки від розуму і бажання більшості ієрархів. ■

ЧИ ВИ ВІДНОВИЛИ СВОЮ ПЕРЕДПЛАТУ ?

СЛУЖИТИМУТЬ БОГУ І УКРАЇНІ

Волинська Духовна семінарія з осідком у Луцьку має своє багате підґрунтя і початки її закладав блаженної пам'яті митрополит УАПЦ Владика Полікарп (Сікорський). 1942 року започаткував наш Владика пасторські курси, які готували священничі кадри для Великої України, де більшовицьке НКВД масово винищувало українських душпастирів в 30-их роках. Владика Полікарп плянував на базі пасторських курсів відновити Волинську духовну семінарію, яка до Другої світової війни діяла в Крем'янці, але нацисти не бажали й слухати про відкриття будь-яких навчальних закладів, тим більше духовної семінарії для української православної церкви. Тому й не збулися задуми Великого Митрополита. По війні, щоб заповнити прогалину в священничих кадрах православної Волині масово винищених гестапо та НКВД, російська церква, яка разом з комуністами зліквідувала УАПЦ й опанувала всіма храмами й монастирями в краї, дала дозвіл колишнім викладачам (автономістам) Волинської духовної семінарії відновити її в Луцьку. З 31 жовтня 1945 року по квітень 1965 року Волинська духовна семінарія готувала для московської церкви священничі кадри, але слід підкреслити, що серед її випускників є й ті, що під час третього відродження УАПЦ повернулись у її лоно, стали служити Богу і Україні. До таких належить і нинішній викладач Волинської духовної семінарії отець Іван Кравчук.

Три роки тому в Луцьку відбулось урочисте відновлення цього духовного закладу. Першими учнями семінарії стали вчорашні вихованці московських духовних закладів на Україні, які не побажали навчатись в чужій мові і служити чужій церкві. Нині має вона

біля двохсот студентів з різних куточків України, проте найбільший відсоток з Галичини. Її учнями є й вихідці з Росії, Румунії.

7-го червня в урочистій обстановці відбувся перший випуск нашої семінарії. Двадцять два випускники стаціонару, вісімнадцять дівчат-регентів, сорок чотири студенти-заочники того дня отримували дипломи про закінчення цього духовного навчального закладу Волині.

Урочистості розпочались величавою службою Божою в Свято-Троїцькому катедральному соборі, яку відправляли владика митрополит Луцький і Волинський Яків, єпископ Рівненсько-Житомирський Серафім в сослужінні великої кількості духовенства. До катедрального собору зійшлися сотні волинян, батьки, рідні майбутніх душпастирів, викладачі й учні семінарії, вірні, представники громадських і політичних організацій Волині. Під час служби співав архірейський хор під орудою Василя Мусіюка.

По закінченню служби Божої в Свято-Троїцькому соборі випускники семінарії разом з владиками, духовенством, викладачами, вірними нашої Церкви направляються до буринку "Просвіта" для продовження урочистостей. Залю заповнили зібрані. На підвищенні за столом президії наші владика, ректор Петро Вінцевич, священники, викладачі. Владика Яків митрополит Луцький і Волинський в своєму вступному слові коротко розповів учасникам урочистостей про нелегкий шлях, яким довелося пройти випускникам. "Ми віримо, — сказав на закінчення владика Яків, — що наша Церква матиме добрих, освічених душпастирів, які вірою й правдою служитимуть Богу, рідній Церкві, матері-Україні."

З теплим словом вітання до випускників звернувся владика Серафім, колишній єпископ Луцький і Волинський, який був серед тих, хто закладав Волинську духовну семінарію.

Гарні побажання майбутнім священникам звучали у словах професора Луцького політехнічного Інституту Дмитра Коновалюка (серед випускників семінарії його син ієромонах отець Вікентій), викладачки української мови, відомої активістки Катерини Шаварової, збирачки народних пісень Антоніни Голентюк, канцлера Волинського єпархіального управління отця Анастолія та інших.

Зі словами подяки владикам, викладачам, вірним Української Православної Церкви від випускників семінарії звернувся отець Ярослав Місюк. Після вручення дипломів присутні на урочистостях мали змогу почути чудові духовні піснеспіви у виконанні архірейського хору.

Урочистості з нагоди першого випуску Волинської духовної семінарії закінчились словами молитви, подяки Господеві за його ласки й щедроти, що Він дарує нашому народові, рідній Церкві, якій вірою й правдою служитимуть Всевишньому у його винограднику молоді священники.

Володимир РОЖКО,
історик-архівіст,
м. Луцьк

Володимир ЖИЛА

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСКОНАЛЕ ФОРМОЮ І ЗМІСТОМ

К. П. Волинський, Яр Славутич: Літературний портрет. В-во "Наукова думка", Київ, 1994. С. 236.

Яр Славутич: літературний портрет — літературознавче дослідження, в якому вперше широко розглядається самотність поета і вченого діяспори та його внесок в українську літературу ХХ сторіччя. У ній Кость Волинський виявляє неабияку ерудицію і то не тільки як літературознавець, але і як історіограф, поєднуючи її з добрим відчуттям тих особливостей літературних творів, що роблять їх явищем мистецтва.

Дослідження Яр Славутич: літературний портрет склали такі розділи: "Знайомство. Відкриття", "Невтомний трудівник української ниви", "Першосвідчення про страхотливий злочин", "На поетичних гонах" і "Замість висновків". У ньому К. Волинський використовує широкий літературний матеріал, розповідаючи про Славутича як поета-правдоносця, літературознавця, тонкого знавця людської душі та гарячого оборонця прав українського народу. Щоб розкрити згадані зацікавлення поета, пише автор, "треба не тільки бути найкраще обізнаним з творчістю письменника, відчувати її неповторні особливості, а й самому мати тонкий естетичний смак..." (с. 49).

Тут хочемо певнено сказати, що К. Волинський всебічно обізнаний з творчістю Славутича: посідає тонкий естетичний смак та напрочуд глибоке відчуття літературно-мистецьких особливостей. Творчість поета він розглядає в дослідженні не тільки під кутом зору історичної і мистецької правди, але також і глибокого духового зв'язку з Україною. Аджеж Україна для Славутича "була і лишається його незрадливою головною любов'ю, болем, радістю, життям". Тому "йї, духовому пробудженню і національно-державному відродженню її, здобуттю незалежності віддавав він усе, що міг — енергію, сили, здібності, душу" (с. 31).

Таким чином, пише автор, ставлення поета до минулого України глибоко повчальне. Воно є зразком високої вимогливості, логічної принциповості, як це вже підтвердила громадськість України. Славутич перший в світі розгорнув інтенсивну роботу над мартирологом культурних діячів України "одержимих ідеєю відкрити світові страшну правду про заплановане жорстоке і нещадне нищення української літератури". В цій галузі, на думку К. Волинського, поет "назавжди посів чільне місце". Автор пише: "Книжка Яра Славутича Розстріляна муза стала першим конкретним (і яким вражає — переконливим!) зразком того, як вільне українське слово, маючи можливість пролунати в діяспорі, сповняло свій синівський патріотичний обов'язок: зривало маску лукавої засекреченості, викривало безпардонну брехню, котрими більшовицький режим старався за всяку ціну закамуфлювати, приховати і від власного народу, і від усього світу нечувані криваві злочини, вчинені ним над українським народом, його інтелігенцією, його літературою" (с. 43–44).

Обговорюючи книжку Розстріляна муза, автор звертає пильну увагу на три переважливі чинники: її викривально-звинувачувальний характер, процес вивірення правди, щоб виявити істину та силу наукової виваженості "у доборі, аналітичному препаруванні та осмисленні життєвого матеріалу в поєднанні з внутрішньо-емоційною напругою викладу..." Все це, пише Волинський, поет робить спокійно — по-науковому, виважено! (с. 45) А тут з лиця землі зникає більшовицька "імперія зла" і то безславно, проклята людьми і світом, а дослідження Славутича залишається діючим і широко сприймається громадськістю. Хіба ж це не іронія долі!

Вивчаючи творчість поета, автор приходять до переконання, що твори його за своїм змістово-образним ладом, жанром "принципово різнопланові". Його світосприймання козацько-степове, хліборобське, тому і його ранні поетичні збірки захоплено сприймалися діяспорною літературною критикою.

Перша збірка Яра Славутича Співає колос (1945; друге доповнене видання 1994), пише Волинський, була близькою діяспорі і своєю тематикою, і наскрізним українським патріотичним духом. Друга збірка Гомін віків (1946) принесла багаті національні образи, створені на основі стародавніх народних пісень, билин, дум, віддзеркалюючи український національний характер і дух української історії та сучасності.

"Дальшим продовженням і розвитком ідей та мотивів, що сумарно поєднуються великою темою визвольної боротьби України, — пише Волинський, — стала збірка Правдоносці (1948). Діяспорна критика зустріла її з ширим захопленням. Вона стала "збіркою збірок" (с. 155). Читачі захоплювалися не лише ставленням поета до нашої доби, підсумками її жорстокості, але передусім динамічним виваженням поклику духових цінностей, що були загнані війною в глибину української душі, як утвердження ідеалів Шевченка, Франка, Лесі Українки та інших подвижників свого часу.

За своїм характером, цей твір програмовий. Тому і зробив на автора виняткове враження, коли він уперше познайомився з ним в 90-их роках. Враження було "надзвичайне (насамперед своїм "несподіваним" контрастним зіставленням трагічного, геройського і подвижницьки високого)" (с. 156), що "фактично стало зброєю" для української визвольної справи. "Це добре відчув і збагнув, — пише Волинський, — молодий поет з когорти національно-визвольних бійців Яр Славутич — і фактично перший (!) своєю збіркою Правдоносці таке слово сказав" (с. 157).

Чимало уваги присвячує автор термінам "правдоносці" і його портиставленню "прапороносці". Цікаво тут звучать його логічні і щирі роздуми з минулого, коли він брав участь у звільненні Польщі, зокрема бранців

страшного Освєнціма. Автор пише: "Тож вважайте, що був я одним з прапороносців. І тоді ми справді відчували себе визволителями — і рідного народу, й інших народів Східної Європи... Розплатившись такою дорогою ціною за перемогу, ми не тільки визволення принесли народам, а й нове (більшовицько-імперське) ярмо. Своєму народові в тім числі" (с. 162). Слова ці звучать гірко, але наскрізь правдиво, бо автор виступає щиро, нічого не приховуючи.

Загалом у творчості Яра Славутича ідея нести правду та її подвижники, яких поет називає правдоносцями є жертовно-подвижницькою. До цієї категорії людей він свідомо відносить і тих героїв з прадавніх часів, які виступали за рідну землю, за національне самовизначення, за державотворчі зусилля.

Особливого характеру і значення набирає тема правдоносців у поемі "Моя доба" (1993). Автор готовий вважати її своєрідною мистецькою прелюдією до теми правдоносців. Бо тут читач має змогу побачити, відчути й уявити, з кого, чому і як формувалась когорта майбутніх правдоносців — активних учасників українського визвольного руху.

Тема правдоносців з'являється також у двох останніх збірках Славутича Живі смолоскипи (1983) і Шаблі тополь (1992), але вона розгортається тут серед нових історичних обставин здебільшого в Україні. Вона переростає в тему правооборонців — активних борців за визволення України з московського ярма.

Не зважаючи на літературознавчий авторитет Володимира Державина, який вважав, що сформований Славутич починається десь зі збірки Спрага (1950), а схильний приєднатися до думки К. Волинського, що зрілий Славутич починається десь на грані "збірки збірок" Правдоносці, поширюється у Трофеї. Там саме, на мою думку, з'являється Яр Славутич уже виразно сформованим, зрілим поетом. Ми знаємо з життєвого досвіду, що як довго поет шукає нових шляхів розвитку та прагне вдосконалення, то він перебуває в стадії формування.

Сила Славутича як поета, на думку К. Волинського, проявляється в поєднанні тематики і мотивів історичних із сучасними, які він вміє своєрідно об'єднувати в одне органічно ціле, історіософічне, пройняте ідеєю національного визволення, "що віками й тисячоліттями була для нас невтихаючим болем, ~світлою мукою~ і вищим, святим прагненням" (с. 200).

Утверджуючи все цінне, що вийшло з-під пера Яра Славутича та, "використовуючи його—таки термін, з цілком ґрунтовними підставами, — пише автор, — можемо назвати його українським патріотом—правдоносцем, для якого смисл і мета всього життя й діяльності — синівське служіння Україні, її свободі, незалежності, державності, культурно-духовному розвитку" (с. 202).

Недоліків в книзі небагато і вони незначні. Наприклад, на с. 146 повинно бути Гомін віків, а на с. 157 — Правдоносців. Вважаю, що в християнській Україні у фразі "Та бог з ними" (с. 202) треба писати слово "Бог" з великої літери. Крім цього в книзі є ще кілька дрібних друкарських огріхів. Загалом книжка в твердій обкладинці, кишенькового формату виглядає наскрізь культурно. Друк її чіткий, а папір добрий.

Підсумовуючи, хочемо сказати, що книжка Яр Славутич: літературний портрет — досконале формою і змістом монографічне дослідження. Майстерність його найкраще можна схарактеризувати, парафразуючи Ю. Смолича, що Кость Волинський заговорив тут до читача не тільки мовою свого розуму, але й мовою свого серця. Це кропітка аналітично-синтетична праця, в якій автор змальовує життя і творчість Яра Славутича на тлі цілісного українського літературного розвитку. Великим позитивом книжки є факт, що скрізь з належною глибиною розглядається стиль поета та мистецькі особливості його творчості, що аналізується. У книзі вдало поєднані мистецька аналіза та розкриття естетичної цінності образів.

Це справді цікава, потрібна й своєчасна книжка, яка, без сумніву, приверне увагу як спеціалістів—літературознавців, так і широкого кола читачів, зацікавлених діаспорною літературою. ■

ДОСЛІДЧО-ДОКУМЕНТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР (Закінчення зі стор. 30—ої.)

Зображені події відбуваються в Україні, Польщі, на Далекому Сході колишнього Советського Союзу, в Німеччині, Чехії, Словаччині, Румунії тощо. З точки зору хронології та порушених проблем їх можна поділити на декілька груп: голод 1932—1933 рр., голод 40-их років, Друга Світова Війна, 1946—1954 рр. — польські в'язниці, 50-ті роки, советські концтабори, сучасність.

Спогади очевидців містять велику кількість зовсім невідомих фактів. Це надзвичайний документальний та джерельний матеріал. Зацікавлені минулим мають змогу, читаючи спогади, довідатись про діяльність визвольних груп, їхніх командирів, підготовку бойових операцій УПА, вони впізнають нові факти — імена офіцерів, назви куренів, кількість зброї, вбитих, ранених та полонених, про діяльність невідомих людей, їхні переживання, героїчні вчинки, ставлення до життя, реакцію у важких життєвих ситуаціях. Нові відомості наближають спогади про роботу німецької та польської комісії у Західній Україні, про виїзд населення в Німеччину, про події в Карпатській Україні... про підпільну діяльність українських в'язнів у советських концтаборах чи після того, як колишні в'язні змушені були залишитись жити в Сибіру. На фоні трагедії окремих осіб відображена трагедія всього українського народу.

Всі представлені факти та події є важливим поповненням загальноукраїнської історії. Скористатися ними можуть фахові працівники та дослідники у своїх роботах. Для кращого доступу до матеріалів зроблено опис і всі спогади компютеризовано. УКДДЦ звертається до всіх, хто має рукописи спогадів, щоденники чи інші записи, надсилати їх до збереження в Архів УКДДЦ і поповнити започатковану збірку.

Ukrainian Canadian Research &
Documentation Centre
620 Spadina Avenue
Toronto, Ontario M5S 2H4 Canada

д-р Любця БАБОТА

НОВІ КНИГИ УКРАЇНИ

- **ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ:** у двох книгах. – Київ: Либідь, 1994. – Книга I. – 240 с.

Це видання, яке містить багато кольорових ілюстрацій, підготувала група науковців на чолі з Петром Толочком. Зміст I-ї книги: I. Первісна доба; II. Скіфо-Сарматський час; III. Античні держави Північного Причорномор'я.

- **Орест Субтельний. МАЗЕПИНЦІ.** Український сепаратизм на початку XVIII ст. / Пер. з англійської В. Кулика. – К.: Либідь, 1994. – 240 с.

Про діяльність гетьманів Мазепи, Орлика та їхніх однодумців.

- **Володимир Литвин. ПОЛІТИЧНА АРЕНА УКРАЇНИ:** Дійові особи та виконавці. – К.: Абрис, 1994. – 496 с.

Книжка про нову політичну історію України (1986–1994 рр.). Подано низку політичних діячів. Вміщено чимало документальних фотоілюстрацій.

- **Василь Микитась. ДАВНЬОУКРАЇНСЬКІ СТУДЕНТИ І ПРОФЕСОРИ.** – К.: Абрис, 1994. – 288 с.

Науково-популярна праця про духовну спадщину давніх українських студентів і професорів, їх творчість українською і латинською мовами, їх основоположну роль у розвитку освіти і науки всього східного (а в окремих випадках і західного) слов'янства.

- **Анатолій Макаров. СВІТЛО УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО.** – К.: Мистецтво, 1994. – 288 с.

Автор, розповідаючи про барокову культуру XVII–XVIII століть, виходить за межі звичних проблем мистецтвознавства й історії літератури. Музичні, поетичні, малярські твори, філософські трактати й архітектурні ансамблі цікавлять його насамперед як виразники особливого стану душі й стилю мислення. Книжка багато ілюстрована.

- **Григорій Сковорода. ТВОРИ У ДВОХ ТОМАХ /** Переклад Марії Кошуби, Валерія Шевчука та ін.; Передмова Олекси Мишанича. – К.: АТ "Обереги", 1994. – 528 + 480 с.

Спільна публікація Українського наукового інституту Гарвардського університету та Інституту літератури ім. Шевченка НАН України. Вперше сучасною українською мовою виходить повна збірка творів Г. Сковороди. Нею започатковано корпус українських перекладів "Гарвардської бібліотеки давньої української літератури".

- **Петро Ротач. ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ У ЛИСТУ-ВАННІ.** – Опишне: Українське Народознавство, 1994. – 336 с.

Зміст: Вступна стаття П. Ротача; Листи І. Котляревського (29 листів — з них у виданнях творів письменника раніше друкувалося лише 16); Листи до І. Котляревського; І. Котляревський у листах сучасників; Примітки та покажчики.

- **Борис Грінченко – Михайло Драгоманов. ДІЯЛОГИ ПРО УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ СПРАВУ /** Упорядник Аркадій Жуковський. – К.: Інститут української археографії (*Увага! Йдеться про архео-*

графію яку чомусь нерідко плутають з археологією.) НАН України, 1994. – 286 с.

Вперше в повному обсязі публікується полемічне листування видатних діячів української культури, яке складається із "Листів з України Наддніпрянської" Б. Грінченка та "Листів на Наддніпрянську Україну" М. Драгоманова.

- **Петро Одарченко. ТАРАС ШЕВЧЕНКО І УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА:** Збірник статей. – К.: Смолоскип, 1994. – 424 с.

Статті, що в різні роки друкувалися у часописах (зокрема і в "Нових Днях") та збірниках, згруповано у розділах: Творчість Т. Шевченка; Т. Шевченко і українські письменники; Матеріали до історії шевченкознавства.

- **Микола Неврлий. ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ:** Життя і творчість. – К.: Дніпро, 1994. – 176 с.

- **МУЗА ЛЮБОВІ Й БОРОТЬБИ:** Українська поезія празької школи / Упорядкування М. Неврлого. – К.: Український письменник, 1995. – 160 с.

До антології, укладеної відомим словацьким україністом, увійшли вибрані поезії 12 представників празької школи — Є. Маланюка, О. Стефановича, Ю. Дарагана, О. Теліги, О. Ольжича та ін. Зауважимо, що чомусь обійдено увагою творчість Н. Лівиської Холодної.

- **ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ МЕЖЕНКО (1892–1969).** Матеріали до біографії. – К.: Центральна наукова бібліотека. – Інститут української археографії. – Канадський інститут українських студій, 1994. – 176 с.

Збірник присвячено видатному книгознавцеві, літературному та театральному критикові. Подано бібліографію друківаних, а також недруківаних його праць та літератури про Ю. Меженка.

- **Богдан Кравців. ЗІБРАНІ ТВОРИ.** – К.: Світовид, 1994. – Том 3. Публіцистична проза. / Упорядкував Богдан Бойчук. – 488 с.

Зібрані у цьому томі статті містять багатий фактичний матеріал про становище української літератури та гуманітарних наук під радянським режимом. Саме вони нерідко використовувалися діяспорними авторами як джерела для написання інших праць. Томи 1 та 2 побачили світ у США в 1978–1980 рр.

- **Іван Світличний. У МЕНЕ — ТІЛЬКИ СЛОВО /** Упорядкування Л. П. Світличної та Н. О. Світличної. – Харків: Фоліо, 1994. – 432 с.

Найповніше видання поезій та поетичних перекладів одного з провідних "шістдесятників" поповнило серію "Українська література ХХ століття".

- **Галина Кошарська. ТВОРЧІСТЬ ЛІНИ КОСТЕНКО З ПОГЛЯДУ ПОЕТИКИ ЕКСПРЕСИВНОСТІ /** Переклад з англійської А. М. Чердаклі. – К.: Видавничий дім "KM Academia", 1994. – 168 с.

- **Раїса Лиша. ТРИСВІТ:** Поезії. – К.: Український письменник, 1994. – 112 с.

За радянської доби поезії Р. Лиші не мали шляху до читача. Останнім часом вони друкувалися у періодиці та виданій у США англійськомовній антології "Злам меж. Східноєвропейська поезія вісімдесятих років". Як зазначається у видавничій анотації, поетичний світ авторки, "закорінений у віковичний козацький степ, з по-

смішкою тисячолітньої скитської баби, — архаїчний і модерний водночас".

- Кнутс Скуенієкс. НАСІННЯ В СІГУ: Книжка віршів та днів / У перекладах з латиської (*Увага! Йдеться про мову Латвії — латиську, не плутати з латинською.*) Юр. Завгороднього. — К.: Український письменник, 1994. — 112 с.

К. Скуенієкс — давній друг української літератури, перекладач поезії Лесі Українки латиською мовою. А вивчив він нашу мову, перебуваючи разом з політв'язнями-українцями у мордовських концтаборах. Твори Скуенієкса відомі в багатьох країнах — нарешті має його книжку й український читач.

Підготував В. Е.

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

УКРАЇНСЬКА ФІЛАТЕЛІЯ в "Н. Д."?

...Недавно мав нагоду в одній з львівських бібліотек натрапити на Ваш часопис "Нові Дні", який я з приємністю перечитав, як кажуть, "від дошки до дошки". Гратуюю Вам за гарне і цікаве видання. Як на мою думку, "Нові Дні" вигідно відрізняються від інших канадських і американських українських видань... І я собі "грішним ділом" подумав, а може на сторінках "Нових Днів" знайдеться місце і для української філателії?

Я готовий регулярно посылати Вам інформацію про цікавіші новини в царині філателії в Україні. Філателія — це практично тепер моя основна професія. Я очолюю львівську фірму "Дивосвіт", яка провадить філателістичний магазин, а також видає пам'ятні конверти і поштівки для спеціальних філателістичних гашень. Наша продукція охоплює широке коло тем з історії і культури України. Залучаю 12 конвертів з 90 виданих нами на протязі 1,5 року. Якщо знайдете можливим відтворити деякі з них на сторінках Вашого видання з поданням адреси фірми "Дивосвіт", будемо Вам щиро вдячні. А може знайдуться бажачі інвестувати кошти в розбудову "Дивосвіту", в плянах якого крім видання конвертів і поштівок також перевидання раніше заборонених в більшовицькій імперії українських книг патріотичного змісту?

Залишаюся з щирою повагою,

Олександр Жарівський — директор фірми

Знаючи завзятість філателістів, ми не проти відкриття сторінки чи колонки української філателії в "Нових Днях". На жаль, кожне філателістичне "відтворення" (навіть чорно-біле) пов'язане з додатковими коштами, яких нам бракує. Якщо наші діяльні філателісти погодяться забезпечити нам десяток-два нових передплатників — запевняємо, що окрема колонка філателії в журналі буде. Тож що ви на це читачі-філателісти скажете?

А тим часом подаємо для зацікавлених адресу фірми "Дивосвіт":

УКРАЇНА 290000 Львів, Поштамт а. с. 16

"Дивосвіт", лтд.

Тел.: (0322) 62-86-74

ЗАПРОШЕННЯ до МЕРЕФИ

Від Громади та міської Адміністрації запрошуємо Вас до нас на Свята.

Щиро будемо раді бачити на нашій землі таких гостей (хоч і рука не піднімається писати вас гостями — ця земля і для Вас, наші щирі друзі, — Батьківщина!). Дякуємо за допомогу!

Маємо надію, що Ви чи хоч хто-небудь з Вас своїми очима подивиться на відродження Сіркової Мерефи... Нехай житло чи харч Вас не турбують — то у нас не проблема (як інше, на жаль)...

Від Громади Микола Соколенко.

Місто Мерефа, що біля Харкова, по-козацькому широко святкувало своє 400-річчя, від 2-го до 10-го вересня 1995 року. Офіційне запрошення пошта нам доставила щойно 11-го вересня, тож не встигли б навіть на Народне гуляння, що відбулось напередодні на майдані Перемоги.

Все ж таки, щиро дякуємо, дорогі Земляки і за запрошення, і за те, що не вважаєте нас "іноземцями". Сподіваюся, що нашу Мерефу в цей її ювілейний рік देखто з нас таки побачить. Будьмо!

Редактор

"БОРИСТЕН" МУСИТЬ ЖИТИ!

...Сподіваємось, що Ви вже встигли полюбити та по-товаришувати з нашим виданням. Редакція буде прагнути зробити все, аби й надалі випускати патріотично налаштований, змістовний "Бористен". Очевидно, що Ви ознайомлені з економічними справами в Україні. На превеликий жаль, вони не кращають.

Тому нам все важче і важче доводиться вишукувати кошти для видання журналу. Але ми свідомі того, що за подібних умов працювати по-старому ми не можемо. Аби вижити мусимо шукати найрізноманітніші шляхи...

Закликаємо Вас замовляти пачки в Україну саме в нас. Це допоможе утвердитися єдиному на Сході України патріотичному щомісячнику "БОРИСТЕН".

З належною пошаною,

РЕДКОЛЕГІЯ журналу "Бористен"

Прийом Вашого замовлення на продукти від виробника виконає представник "Бористена" в Америці:

Parion Chejlyk
45 Mountain Avenue
Warren, N. J. 07059
Tel.: (908) 647-3492
Fax: (908) 647-6211

Звертайтеся до нього за каталогом і цінником!

КОРОТКО про "НОВІ ДНІ"

...Журнал надзвичайний — є що читати! Слава Вам та Вашій дорогій дружині.

Щастя Вам Боже ще на довгі роки Вашої трудової праці для добра нашого суспільства...

Іван Данильченко, Міссісага

ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС ГУМОРУ і САТИРИ

На Літературний конкурс гумору і сатири, що його організатором був 43-ій Відділ Союзу Українок Америки (Філядельфія, США), наспіло 105 (сто п'ять) літературних творів різних жанрів, від 68 авторів. Жюрі мало нелегке завдання, щоб вибрати найкращі з цих творів і розділити між ними \$1,500 призначених на нагороди фундатором — Українською Федеральною Кредитовою Кооперативною "Самопоміч" у Філядельфії.

Жюрі Конкурсу, а саме: д-р Лариса Онишкевич, проф. Леонід Рудницький і мгр. Марта Тарнавська, узгіднили 16 липня 1995 року своє рішення.

Нагородити:

- повість "Третейський суд" — сумою двісті п'ятдесять доларів (\$250.00), автор: Іван Шевченко, м. Козелець, Чернігівська область;
- повість "Жигієпис графомана" — сумою двісті п'ятдесять доларів (\$250.00), автор: Петро Швець, м. Київ;
- збірку віршів "Біблійна алегорія" — сумою двісті доларів (\$200.00), автор: Анатолій Бортняк, м. Вінниця;
- оповідання "Тір-лі-лі" — сумою двісті доларів (\$200.00), автор: Володимир Даниленко, м. Житомир;
- оповідання "Фінішній топінбур" — сумою двісті доларів (\$200.00), автор: Петро Кралюк, м. Луцьк;
- повість "Сам собі ближній" — сумою сто п'ятдесять доларів (\$150.00), автор: Олег Сенчик, м. Чернівці;
- збірку віршів-пародій "Кохання на вулиці Красіна" і інше — сумою сто доларів (\$100.00), автор: Марко Шевельов, м. Запоріжжя;
- оповідання "Болить голова" — сумою сімдесять п'ять доларів (\$75.00), автор: Надія Ковалик, м. Львів;
- оповідання "Оттакі графунки" — сумою сімдесять п'ять доларів (\$75.00), автор: Надя Ковалик, м. Львів.

Крім нагороджених, вирішено відзначити твори ще 9-ти авторів, переважно з України. ■

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Бл. п. НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК

Ще вранці 30 червня 1995 року в Чернівцях відійшов у вічність на 44-му році життя наш краший естрадний співак, народний артист України та мистецький керівник славного ансамблю "Смерічка" — **НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК**.

В неділю, 13-го серпня, в Чернівцях на стадіоні "Буковина" зібралися найяскравіші зірки української естради і десятки тисяч народу на концерт-реквієм, щоб вшанувати світлу пам'ять "співця Смерекового краю", серце якого перестало битися 40 днів тому.

Створено фонд Назарія Яремчука на підтримку молодих талантів, його іменем названо одну з центральних вулиць Чернівців, а Сесія Обласної Ради висунула посмертно Назарія Яремчука на присудження йому Державної премії ім. Тараса Шевченка.

ПОМЕР ЄВГЕН ГУЦАЛО

На початку серпня ц. р. несподівано помер у Києві, на 58 році життя, видатний український письменник, патріот-громадянин **ЄВГЕН ГУЦАЛО**, лавреат державної премії ім. Тараса Шевченка.

Євген Гуцало народився 14 січня 1937 року на Вінниччині в родині вчителів. Був блискучим журналістом і публіцистом, тож довгі роки працював у багатьох газетах Вінниччини, Львівщини, Чернігівщини, врешті у "Літературній Україні" та видавництвах "Український письменник" у Києві. Видав кілька десятків популярних повістей та збірок оповідань. Його творчість здавна була спрямована на розвиток української культури, а в останні роки й української незалежної держави.

ПОМЕР АНДРІЙ П. СТЕПОВИЙ

Зі смутком повідомляємо читачів, що 7-го липня 1995 р., після довгої недуги, помер у Монреалі наш давній прихильник, один з промоторів політичного, громадського, а зокрема, церковного життя з-під радянської частини української еміграції — бл. п. **АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ СТЕПОВИЙ**. Покійний зокрема багато праці вклав у розбудову СУЖЕРО, ОДУМ-у і особливо церковної громади Покрови Пресвятої Богородиці в Монреалі.

Про свою діяльність в Україні проф. Андрій Степовий не любив говорити, бо залишив там свою родину в імперії зла. Шойно на похорон прибули син покійного Роман та невістка.

Хай буде йому добра пам'ять за його корисну безкорисливу працю! ■

Бл. п. д-р РОМАН ЗАЛУЦЬКИЙ

У Чикаго, 8-го серпня 1995 р., після довгої і важкої недуги, відійшов у вічність на 79-му році життя, колишній голова студентського Т-ва "Січ" у Відні, невітрально-об'єктивний голова ЦеСУС-а в 1947–1949 роках, колишній заступник голови і цінний співробітник Східно-Європейського Дослідного Інституту ім. В. Липинського в Філадельфії — д-р **РОМАН ЗАЛУЦЬКИЙ**.

Родині і його вже нечисленним друзям складаємо наше глибоке співчуття! ■

ПОЖЕРТВИ на ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Канада:

Валер Микола, Ст. Кетринс, Онтаріо	\$60.00
Томашевський Василь, Оттава, Онтаріо	40.00
Шелегон Юлія, Ошава, Онтаріо	25.00
Безотосний М., Ст. Кетринс, Онтаріо	20.00
Данильченко Василь, Оквілл, Онтаріо	20.00
Бойко Федір, Пентіктон, Бр. Колумбія	20.00
Запішний Дмитро, Порт Робінсон, Онтаріо	20.00
Зима Марія, Лондон, Онтаріо	20.00
Кохановська Галина, Вестон, Онтаріо	20.00
Попадинець Марія, Вестон, Онтаріо	20.00
Чумак Раїса, Оттава, Онтаріо	20.00
Тарнавська Олександра, Торонто, Онтаріо	10.00
Яворська Валентина, Бимсвілл, Онтаріо	10.00

С.Ш.А.:

Андре Віктор, Бетел Парк, Пенсильванія	\$30.00
Шевченко Марія, Сіятел, Вашингтон	25.00
Тетянечко В., Бріджпорт, Кн.	20.00
Якимчук Валентина, Кю Гарденс, Н. Й.	20.00
Заславець д-р Юрій, Скердейл, Н. Й.	10.00
Лотоцький М. А., Гантінгтон Біч, Каліфорнія	10.00
Топчий Віктор, Колумбія, Меріленд	10.00

ІНШІ КРАЇНИ:

Вишневий Григорій, Саншайн, Австралія	\$30.00
---------------------------------------	---------

ПЕРЕДПЛАТИЛИ В УКРАЇНУ:

Кохановська Галина, Вестон, Онтаріо	1
Шелегон Юлія, Ошава, Онтаріо	1

Всім жертводавцям щиросердечна подяка!

Редакція й Адміністрація

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI

P.O. Box 400, STA ~D~
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

Гарантуємо найкращу і найшвидшу обслугову

ПОНАД 200 РІЗНИХ ВИДІВ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

**ПРОДУКТОВІ
ПАЧКИ**

з каталогу
понад 100 видів
продуктів

пропонує фірма

МІСТ МІС МЕЕСТ

Головне бюро:

Tel.: (416) 236-2032

Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road

Toronto, Ontario

Canada, M8Z 2X3

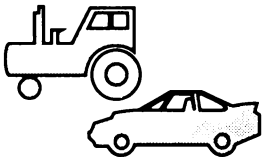
**ПЕРЕСИЛКА
ДОЛЯРІВ**

до рук за
24 години

**ТРАКТОРИ
АВТОМОБІЛІ**

техніка для фермерів

Доставляємо:

AIR PARCELS

1 - 4

тижнів/weeks

в Україну

Білорусь

Росію*

Молдову

Прибалтику

SEA PARCELS

4 - 8

тижнів/weeks

**ТОВАРИ
ДЛЯ ДОМУ**

холодильники,
пральні
машини,
електроніка...

* - існують деякі обмеження / Certain restrictions apply

За каталогом і точнішою
інформацією дзвоніть:

1-800-361-7345

або до найближчого
представника

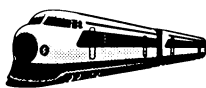
**MIST
TRAVEL**

КВИТКИ НА ВСІ АВІАЛІНІЇ

Tel.: (416) 236-7881 Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road, Toronto, Ontario, M8Z 2X3

**ПОДОРОЖЕВІ
ПОСЛУГИ
в Україні**

квитки
на поїзди

групові поїздки
тури

зустрічаємо на летовиші
і відвозимо до міста чи села

екскурсії по
екзотичних місцях

А також полагоджуємо готелі, приватні квартири, забезпечуємо візою в Україну і багато іншого.